

**Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Ústav translatologie**

KATEŘINA ČÍZKOVÁ

ROZSUDEK V PŘEKLADOVÉ KOMUNIKACI

Magisterská diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Dr. phil. Dorothea Uhle

Praha 2008

Čestně prohlašuji, že jsem diplomový úkol vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Praze dne 5.1. 2008

.....

Splnění tohoto nelehkého úkolu by nebylo možné bez pomoci Dr. phil. Dorothey Uhle, vedoucí práce, a pana Michaela Wildinga, lektora DAAD na PF UK, kteří mi dali mnoho cenných rad a pomohli s hledáním textů vhodných k analýze. Poděkování patří též PhDr. Mileně Horákové a JUDr. Ditě Melicharové Ph.D., které vždy ochotně odpovídaly na mé dotazy. Díky patří též rodině za podporu a trpělivost.

Srdečné díky patří rovněž Grantové agentuře UK, která mi v roce 2007 poskytla finanční prostředky na zhotovení překladů. Bez její pomoci by tato práce nemohla vzniknout.

ČÍŽKOVÁ, K., ÚTRL FF UK, Praha 2008, 135 s.

Gerichtsurteil in der Übersetzungskommunikation

Betreuerin: Dr. phil. Dorothea Uhle

Die vorliegende Diplomarbeit nimmt eine kontrastive deutsch-tschechische Textanalyse der Textsorte Gerichtsurteil auf drei Textebenen (Makrostruktur, Standardformeln und verbonominale Verbindungen) vor. Im theoretischen Teil werden Termini wie Textsorte, Makro- und Mikrostruktur des Textes, Standardformeln sowie verbonominale Verbindungen erläutert. Des Weiteren wird auf die Problematik der Rechtssprache und des administrativen Stils eingegangen. Die Analyse konzentriert sich auf die Beschreibung der Makrostruktur, der Standardformeln und verbonominalen Verbindungen mithilfe des parallelen (deutsche und tschechische Paralleltexte) sowie zweisprachigen (deutsche Originaltexte und deren Übersetzungen ins Tschechische) Textkorpus. Der Diplomarbeit sind als Anhang ein deutsch-tschechisches Glossar der exzerpierten verbonominalen Verbindungen, Gerichtsformulare und das parallele sowie zweisprachige Korpus der Gerichtsurteile beigelegt.

ČÍŽKOVÁ, KATEŘINA, ÚTRL FF UK, Praha 2008, 135 s.

Rozsudek v překladové komunikaci

Vedoucí diplomové práce: Dr. phil. Dorothea Uhle

V rámci této diplomové práce je provedena kontrastivní německo-česká textová analýza textového druhu rozsudku na třech textových rovinách (makrostruktura, jazykové šablony a slovní spojení). V teoretické části jsou definovány pojmy textový druh, makrostruktura, mikrostruktura textu, jazykové šablony a slovní spojení. Prostor je věnován rovněž problematice právního jazyka a administrativního stylu. Analýza se soustředí na popis makrostruktury, jazykových šablon a slovních spojení s využitím paralelního (německé a české paralelní texty) a bilingvního korpusu textů (německé originály a jejich překlady do češtiny). Příloha obsahuje německo-český glosář excerpovaných slovních spojení, formuláře používané u soudu a paralelní a bilingvní korpus rozsudků.

OBSAH

1.	Úvod	1
1.1	Zaměření a cíl práce, hypotéza, teoretická východiska	1
1.2	Stav zkoumané problematiky	4
1.3	Metody výzkumu a empirický materiál	6
2.	Teoretická část	8
2.1	Textová lingvistika, text, textový druh	9
2.2	Makrostruktura, mikrostruktura, slovní spojení, jazykové šablony	16
2.3	Administrativní styl, právní jazyk	22
2.4	Situační kontext rozsudku ve věci rozvodu manželství	27
2.4.1	Situační kontext rozsudku ve věci rozvodu manželství v SRN	27
2.4.2	Situační kontext rozsudku ve věci rozvodu manželství v ČR	29
2.5	Rozhodnutí soudu v civilním řízení	31
2.5.1	Rozsudek jako textový druh	32
3.	Empirická část	34
3.1	Makrostruktura německých a českých rozsudků v civilních věcech	35
3.2	Makrostruktura německých rozsudků ve věci rozvodu manželství	36
3.2.1	Shrnutí	51
3.3	Makrostruktura českých rozsudků ve věci rozvodu manželství	52
3.3.1	Shrnutí	58
3.4	Srovnání makrostruktury německého a českého rozsudku ve věci rozvodu manželství	58
3.5	Makrostruktura překladového rozsudku ve věci rozvodu manželství	60
3.5.1	Shrnutí	75
4.	Slovní spojení	77
4.1	Slovní spojení vyskytující se v německých originálech	77
4.2	Slovní spojení vyskytující se v českých originálech	79
4.3	Slovní spojení vyskytující se v překladech do češtiny	80
4.4	Shrnutí	86
5.	Jazykové šablony	89
5.1	Jazykové šablony vyskytující se v německých originálech	89
5.1.1	Shrnutí	95
5.2	Jazykové šablony vyskytující se v českých originálech	97

5.2.1	Shrnutí	103
5.3	Srovnání jazykových šablon vyskytujících se v německých a českých originálech	104
5.4	Jazykové šablony vyskytující se v překladech do češtiny	105
5.5	Shrnutí	118
6.	Závěr	121
7.	Resumé	123
8.	Zusammenfassung	124
	Použitá literatura	126
	Příloha	133

1. Úvod

K tématu diplomové práce mě přivedl kurz Soudní překlad/ Gerichtsübersetzen pod vedením dr. Dorothey Uhle a Michaela Wildinga na Ústavu translatologie FFUK v roce 2006. V jeho rámci jsme se zabývali otázkami právního jazyka a překladu právních textů. Při jedné příležitosti jsme mj. překládali rozsudek ve věci rozvodu manželství. Zaujal mě jeho jazyk, terminologie a textová výstavba. Zaujala mě také otázka překladu právních textů.

Když jsem si později měla zvolit téma diplomové práce, rozhodla jsem se pro tuto oblast. Z odborných článků jsem postupně zjišťovala, které oblasti zkoumání právního jazyka a překladu jsou pokryty a které by si pozornost naopak zaslouhovaly. Ukázalo se, že převážná většina studií se zaměřuje na charakteristiku právního jazyka nebo právní terminologie, popř. analyzuje aspekty právního překladu obecně. Jen málo z nich se zabývá zkoumáním konkrétních textů.

Rozhodla jsem se jít tedy o krok dál a zkoumat jeden textový druh, jeho textovou výstavbu a jevy na rovině větné. Rozhodla jsem se zkoumat rozhodnutí soudu.

1.1 Zaměření a cíl práce, hypotéza, teoretická východiska

Tato diplomová práce si klade za cíl zkoumat textový druh (Textsorte) soudního rozhodnutí - rozsudku, z oblasti rodinného práva. V jejím rámci bude provedena srovnávací lingvistická a translatologická analýza makrostruktury a vybraných rovin mikrostruktury - jazykových šablon a slovních spojení. Kontrastivní analýza makrostruktury českého a německého rozsudku v translatologické literatuře chybí, chybí rovněž kontrastivní analýza jazykových šablon a slovních spojení. Nabízí se nám tudíž možnost tuto skutečnost napravit a odpovědět na otázky, které se zákonitě nabízejí: Převažují v překladu tendence dokumentárního nebo instrumentálního překladu? Na jakých

jazykových rovinách? Jakou roli při tom hraje překladová situace? Které faktory působí na překladatele? Prodiskutujeme také otázku, do jaké míry jsou tyto texty, které se vztahují k různým právním řádům, překladatelné.

V rámci zkoumání textového druhu (Textsorte) soudního rozhodnutí provedu kontrastivní lingvistickou a translatickou textovou analýzu a pokusím se rozšířit a obohatit dosavadní poznatky v této oblasti. Zkoumání bude provedeno na autentickém materiálu. Na základě výsledků tohoto zkoumání budou zformulována tvrzení o rysech německých a českých originálů a českých překladů.

Před provedením analýzy paralelního korpusu textů vycházím ze skutečnosti, že forma rozsudku patří v němčině a v češtině k vysoce ustálenému textovému druhu, jehož makrostruktura (formální a obsahová výstavba textu) a mikrostruktura (větná rovina) fungují jako signály ustálených komunikativních funkcí¹ a jsou rovněž nositeli právní informace. Analýza bilingvního korpusu vychází z předpokladu, že záměrem převodu německého textu do češtiny je vytvořit dokumentární překlad² a informovat příjemce-laika o obsahové stránce textu. Funkcí dokumentárního překladu je „dokumentovat komunikační událost, která se odehrála za určitých situačních podmínek v kultuře A, a přiblížit určité aspekty této proběhlé komunikační události příjemci cílového textu“. Předpoklad se opírá o převládající konvenci překládat oficiální dokumenty, a to především jejich makrostrukturu, touto překladatelskou metodou. Na rovině mikrostrukturní předpokládáme tendenci směrem k instrumentálnímu překladu³, kdy „translát v nové komunikační situaci cílové kultury funguje jako nástroj k dosažení komunikativního cíle, aniž by si byl cílový

¹ Mezi nimi hrají důležitou roli též funkce performativní.

² Nordová 1989:102

³ Nordová 1989:103

příjemce nutně vědom toho, že před sebou nemá původní text“. Z tohoto hlediska bude zajímavé porovnat tendence na rovině makrostrukturní a mikrostrukturní. Budou na mikrostruktuře převládat tendence instrumentálního překladu, nebo zde budou rovněž dominovat tendence překladu dokumentárního?

Předpokládaným příjemcem textu je nejen laik, který se např. účastní soudního přelíčení, ale i odborník působící v právní oblasti. Vedle zprostředkování obsahu tedy překlad informuje o právní platnosti originálu ve výchozí kultuře. Tuto skutečnost je nutné v překladu zohlednit a vytvořit podmínky pro to, aby překlad tyto vlastnosti originálu zachoval. Vycházím tak z předpokladu, že překlad vedle zohlednění textových konvencí výchozího jazyka do určité míry přihlédně ke konvencím jazyka cílového tak, aby zajistil porozumění příjemců-laiků a příjemců-odborníků.

Prvním impulzem pro tuto diplomovou práci se stala Engbergova monografie (1997), v níž zkoumal dánská a německá soudní rozhodnutí z hlediska řečových aktů, a příspěvky Stolzové a Wiesmannové v Sandrinioho sborníku (1999) o překladu právních textů. Stolzová v něm diskutuje o funkci právního překladu, o povaze právního jazyka a o postupech při překladu. Na závěr se zmiňuje o *standardních formulích* (Standardformeln). Wiesmannová analyzuje německou a italskou žalobu z hlediska jejího makrostrukturního členění a konvence tohoto textového druhu na rovině gramatické, frazeologické a lexikální.

Z české literatury sehrál zásadní roli Tomášek a jeho publikace o právním překladu (1998), v jejímž rámci definuje a klasifikuje jazykové šablony a slovní spojení. Lingvistická východiska této práce se opírají především o Reißovou a Vermeera (1984), kteří definují pojem textový druh, a dále o Göpferichovou (1995) a Gläserovou (1990), které se zabývají pojmy makrostruktura a mikrostruktura v kontextu odborných textů. Z hlediska právního se

opírám o Jauerningovu publikaci o civilním právu procesním (2002), o publikaci Beitzkeho a Lüderitze (1992) o rodinném právu a Daumovu překladatelskou příručku o právním jazyku (2005). Informace o českém právu čerpám z Winterové (2006), z Hendrychova slovníků právních pojmů (2001), z občanského soudního řádu (<http://www.zakonycr.cz/seznamy/0991963Sb.html>) a ze zákona o rodině (<http://www.zakonycr.cz/seznamy/0941963Sb.html>).

1.2 Stav zkoumané problematiky

Lingvistickými a translátologickými aspekty právního jazyka se v české jazykové oblasti systematicky zabývá Tomášek (1985, 1987, 1990, 1991, 1998). Kořenský (1995, 1997, 1999) provedl rozsáhlou kvantitativní analýzu právních předpisů od roku 1918 a zabývá se vztahem právního jazyka a právního systému. K administrativnímu stylu se vyjadřují Těšitelová (1987), Čechová (1989, 2003), Chloupek (1990) či Jelínek (1996). O právním jazyku a stylu právních textů píše Štícha (1985), Hladiš (1995), Uhlířová (1995), Svobodová (1998), Dobrotová (2001) a Klčová (2005). Tito autoři se zabývají tématy, která jsou pro tuto diplomovou práci velmi relevantní. Jejich přístupy podrobněji citujeme v příslušných kapitolách.

V německy mluvící oblasti se právní tematikou zabývá Engberg (1997), který provedl kontrastivní analýzu německých a dánských rozsudků z hlediska řečových aktů. Řečové akty v rozsudku zkoumá rovněž Wüest (2002:171n). Dále provádí nárys makrostruktury německých a francouzských rozsudků a na mikrorovině zkoumá slovesný čas a způsob. Sandrini (1999) uspořádal sborník translátologických příspěvků, který se dotýká řady aspektů právního jazyka. Eva Wiesmannová (která se mj. zabývá právní terminologií a překladovými nástroji) zde provádí nárys kontrastivní analýzy žaloby, Radegundis Stolzová se věnuje jednotlivým vrstvám právního jazyka, Jan Engberg pojednává

o rozsudcích, Sandrini se zabývá překladatelskou komunikací v právu. Sborník Petöfiho, Podlecha a von Savignyové (1975) se zabývá otázkou vymezení textového typu, vztahem obecného jazyka k jazyku odbornému a otázkou přeložitelnosti právního jazyka. Sborník autorů de Groota a Schulze (1999) se zabývá celou řadou otázek - vztahem jazyka a práva, výukou právního cizího jazyka na právnických fakultách, koncipováním právních dokumentů s ohledem na překladatele a normou DIN 2345, která se týká překladatelských zakázek¹. K právnímu překladu a k překladu úředních listin se vyjadřuje rovněž Stolzová ve své publikaci *Hermeneutisches Übersetzen* (1992). Rozsáhlou bibliografií k německy a anglicky psané literatuře o celé řadě aspektů právního jazyka nabízí Nussbaumerova publikace *Sprache und Recht* (1997). Vztahem práva a lingvistiky se zabývá Busse (1992, 1997, 2000b). Vypracoval rovněž typologii textových druhů v právní oblasti (2000a).

Z anglicky psané literatury se širokou škálou otázek spjatých s právním jazykem zabývá např. Šarčevićová (1992, 1997). Kjaerová (1994) zkoumá tendenci právního jazyka ke stereotypnímu vyjadřování a v řadě článků analyzuje německá a dánská verbonominální spojení (1990, 1991, 1992). Mezi další autory patří zejména Bhatia (1993, 1997) či Gibbons (2006). Právnímu jazyku je věnována monografie *Translation and the Law* (1995) nakladatelství Marshall Morris² nebo sborník *Language and the Law* (1994)³. Další autory zabývající se právním jazykem uvádí Ledererová⁴.

¹ Normu v roce 1998 zveřejnil Německý institut pro normování (Deutsches Institut für Normung, DIN). Byla vypracována v průběhu čtyř let v součinnosti německých, rakouských a švýcarských profesních organizací a obsahuje pokyny, týkající se všech fází překladatelského procesu, od obdržení zakázky po její odevzdání zadavateli. Je doporučujícího charakteru (de Groot/Schulze 1999:225).

² Ledererová 2000:7

³ Gibbons, J. (ed.). *Language and the Law*. Addison Wesley Publishing Company.

⁴ Ledererová 2000:6-8

Z diplomových prací obhájených na ÚTRL se právním jazykem zabývá práce Tomášková (1985). Pojednává o jeho vrstvách a možnostech jeho analýzy. Zmiňuje se v ní o rovině lexikální, dále o jazykových šablonách¹ a slovních spojeních, které označuje jako verbonominální konstrukce. Práce Gabriely Ledererové (*Koheze a koherence v překladu smluv*, 2000), Kateřiny Wieluchové (*Kontrastivní pohled na problematiku kondenzovanosti vyjádření ve smluvních textech z německého obchodního práva*, 2000), Petry Filipové (*Některá kritéria obtížnosti překladu legislativních textů Evropského společenství z angličtiny do češtiny*, 2001) a Simony Rabušicové (*Koheze v překladu právních textů*, 2002) se zabývají především vztahem právního jazyka a textové koheze a koherence.

Z výše uvedených prací naznačují Ledererová (2000), Stolzová (1999) a Wiesmannová (1999) další směr bádání právní lingvistiky, které by se mohlo soustředit na nižší textové roviny. V podobném smyslu se vyjadřuje rovněž Jelínek (1996), který navrhuje podrobnou stylistickou analýzu administrativních textů. Tito autoři upozorňují na skutečnost, že tato tematika stála doposud stranou zájmu výzkumné činnosti.

1.3 Metody výzkumu a empirický materiál

Na základě paralelního korpusu provedu srovnávací analýzu makrostruktury. Makrostrukturu německého a českého rozsudku nejprve popíši podle Göpferichové (1995:219n), Gläserové (1990) a s pomocí Wiesmannové (1999) – vypracuji schéma výstavby textu a popíši obsahovou a formální výstavbu jednotlivých *dílčích textů*. Poté srovnám konvence textového druhu v obou jazycích. Analýza mikrostruktury se soustředí na excerptci, vymezení a srovnání jazykových šablon (Tomášek 1998:47-49, Stolzová 1999:56) a slovních spojení (Tomášek 1998:46-47, Jelínek 2001:204) v obou jazycích. Jazykové šablony představují

¹ Tento pojem přebírá od O. Mana (1969), který píše o šablonách v ruštině. Tomášek jeho klasifikaci jazykových šablon přebírá a zestručňuje ji.

významný faktor koheze tohoto druhu textu a přispívají k jeho sémantické jednoznačnosti. Na základě výsledků analýzy makrostruktury a vymezené části mikrostruktury popíší konvence tohoto textového druhu v obou jazycích. Provedu diskusi nad zjištěnými rozdíly.

V rámci analýzy bilingvního korpusu nejprve zjistím, jakým způsobem byla přeložena makrostruktura textu (dokumentární, či instrumentální metodou). Dále provedu analýzu překladu excerpovaných slovních spojení a jazykových šablon. Analýza se bude opírat o překladatelské postupy definované francouzsko-kanadskou školou srovnávací stylistiky (Malblanc, Vinay, Darbelnet), která rozlišuje mezi modulací, transpozicí, kalkem a výpůjčkou¹. Na základě převládajících tendencí zjistím, zda na této rovině převládá dokumentární, či instrumentální překlad.

Dále srovnám výsledky analýzy paralelního korpusu s příslušnými rovinami korpusu bilingvního. Nejprve porovnáám makrostrukturu českých originálů a českých překladů z němčiny, poté porovnáám jazykové šablony a slovní spojení, vyskytující se v českých originálech a v českých překladech z němčiny. Na základě translatické analýzy makrorovně a na mikrorovně formuluji závěr o soudobých konvencích, metodách a tendencích v překladu tohoto textového druhu.

Analýza si klade za cíl zkoumat soudní rozhodnutí vynesená v civilních věcech, v oblasti rodinného práva, z několika důvodů. Rozsudky, které jsou výsledkem rozvodového řízení, jsou v porovnání s rozhodnutími ostatních právních oblastí kratší a

¹ Tomášek (1998:103-125). Při *transpozici* je důraz kladen na převedení významové stránky, ke změnám dochází na rovině výrazové, a to u slovních druhů nebo větných členů (odtud slovně druhová nebo větně členská transpozice). *Modulace* spočívá v převodu významové stránky s využitím přiměřených výrazových prostředků. Při *kalkování* dochází k přesnému překladu vnitřní struktury právního projevu při zachování mluvnických kategorií výchozího systému. V rámci *výpůjčky* dochází k přenesení právního projevu do cílového systému beze změny významové i výrazové stránky.

jejich právní obsah je pro laika relativně srozumitelný. Jsou také snadněji dostupné než např. rozsudky z oblasti trestního nebo obchodního práva. Ty mnohdy obsahují informace, které nejsou určeny třetím stranám. Údaje uvedené v rozvodových rozsudcích jsou však často osobního rázu, a je proto třeba s nimi nakládat diskrétně. Téma rozvodu je s přihlédnutím ke statistikám, kdy se rozvádí přibližně každé třetí manželství v SRN a každé druhé v ČR, velmi aktuální. Ve sjednocené Evropě se navíc nerozvádějí pouze manželé stejné státní příslušnosti, ale také manželé různých občanství. Rozhodnutí je pak třeba přeložit pro usnadnění komunikace s úřady v cílové zemi.

Paralelní korpus textů se skládá z deseti německých originálů, soudních rozhodnutí vynesných soudy nejnižší instance, tzv. *Amtsgericht*, a z osmi českých originálů, soudních rozhodnutí vynesných většinou okresním soudem. Texty jsou srovnatelné délky, která obvykle nepřesahuje 5 stran. Z hlediska časového zařazení se jedná o texty aktuální, které pocházejí z časového rozmezí 90. let 20. století po současnost. Bilingvní korpus se skládá z německých originálů použitých v paralelním korpusu a z jejich překladů do češtiny. Tři překlady z němčiny do češtiny pocházejí od soudních překladatelů, sedm překladů bylo zhotoveno ve spolupráci s překladatelskými agenturami Skřivánek, Channel Crossings, Jazykový institut Praha a Unicom. Texty byly zadány k překladu jako standardní zakázka v běžné lhůtě bez soudního ověření.

2. Teoretická část

V teoretické části definuji pojmy textová lingvistika (Sowinski 1983, Brinkner 1992, Adamziková 2004) a textový druh (Reiřová/Vermeer 1984, Göpferichová 1995). Následovat bude krátká diskuse o pojmech administrativní styl (Chloupek 1990, Čechová 2003, Jelínek 1996) a jazyk práva (Sander 2004, Daum 2005, Štícha 1985, Uhlířová 1995, Svobodová 1998) a jeho

charakteristické rysy v češtině a v němčině. Z faktického hlediska stručně pojednám o rozsudku a jeho úloze v českém (Winterová 1999, Hendrych 2001, zákon o rodině, občanský soudní řád) a v německém právním systému (Jauerning 2002, Daum 2005).

2.1 Textová lingvistika, text, textový druh

Úvahami o výstavbě textů (z nichž mnohé jsou platné dodnes) se zabývala již antická rétorika¹. V průběhu 20. století významnou roli sehrála teorie Pražského lingvistického kroužku o aktuálním členění větném (20. léta), tj. o sledu známých a nových informací ve větě a v textu. Také američtí strukturalisté, především Z. H. Harris a K. L. Pike, byli pro rozvoj **textové lingvistiky** důležití. Textová lingvistika jako vědní disciplína, zabývající se textem a jeho jazykovou podobou, se však začala rozvíjet až v 60. letech 20. století². Její název pravděpodobně navrhl romanista Harald Weinrich, který v roce 1967 řekl, že „lingvistika je možná pouze jako textová lingvistika, tj. že veškeré lingvistické zkoumání se musí opírat o text, který představuje jeho rámec“³. O rok později se konala první konference o textové lingvistice v Kostnici. Zde Peter Hartmann stanovil dvanáct hlavních tezí mladé disciplíny, která se měla soustředit především na „lingvistickou textovou analýzu, způsob výstavby textů a na normy této výstavby“⁴. V roce 1972 pak Wolfgang Dressler definoval poddisciplíny textové lingvistiky - textovou sémantiku, textovou syntax a textovou pragmatiku. V 70. letech však zároveň van Dijk zpochybnil, že by textová lingvistika mohla představovat označení pro jednu teorii

¹ Sowinski 1983:19-21

² Adamziková 2004:1. Vedle textové lingvistiky existuje *textologie*, což je věda zabývající se genezí literárního textu (Hoffmannová 1997:155).

³ Sowinski 1983:21

⁴ Sowinski 1983:23. Mezi zakladatele a propagátory textové lingvistiky patří Teun A. van Dijk, J. S. Petöfi a W. U. Dressler. V Československu se textovou lingvistikou zabývali např. K. Hausenblas nebo F. Daneš (Černý 1996:375).

nebo metodu; chápal ji spíše jako jazykovědnou činnost, jejímž hlavním výzkumným objektem je text¹.

V 80. letech Sowinski² vychází z předpokladu, že se textová lingvistika zabývá zkoumáním vnětextových a vnitrotextových faktorů, a dělí se tak na poddisciplíny textovou komunikaci a textovou pragmatiku na jedné straně a na textovou sémantiku/tematiku, textovou gramatiku a textovou stilistiku na straně druhé. Textová sémantika/tematika se zabývá významem textu mikrorovinou počínaje a makrorovinou konče. Textová gramatika se vedle gramatické struktury a pravidel výstavby textu zabývá textovou syntaxí, morfologií, fonologií a fonetikou.

Cílem této práce není zabývat se vývojem textové lingvistiky podrobně. Uvádím proto pouze Adamzиковou (2004:1), která tento vývoj stručně shrnuje. V zásadě rozlišuje tři hlavní vývojové fáze textové lingvistiky: 1. *transfrastický přístup*, který se soustřeďuje na jazykové prostředky, na jejichž základě vznikají koherentní větné celky; 2. *komunikativně-pragmatický přístup*, který vnímá text jako celek s určitou komunikativní funkcí; 3. *kognitivistický přístup*, který věnuje pozornost především produkci a recepci textu.

Co je však **text**? Beaugrande/Dressler³ text chápou jako komunikativní událost (*Okkurenz*), která splňuje šest kritérií textuality. Pokud tato kritéria nejsou splněna, není text komunikativní, a nelze tudíž hovořit o textu. Kritéria shrnul mj. Sowinski⁴. Jedná se o kohezi (způsob spojení slov na povrchové struktuře), koherenci (sémantickou spojitost textu), intencionalitu (záměr textu), akceptabilitu (postoj příjemce, který jazykové vyjádření přijme za text), informativnost, situativnost (přiměřenost

¹ Beaugrande/Dressler 1981:15

² Sowinski 1983:54-55

³ Beaugrande/Dressler 1981:3-14

⁴ Sowinski 1983:53-54

textu situaci) a intertextovost (závislost na ostatních textech). Intertextovost přitom „zodpovídá za vývoj textových druhů, které představují soubory textů, vyznačující se typickými vzorci vlastností“¹. Beaugrande/Dressler² označují tato kritéria s odvoláním na Searla³ jako „konstitutivní principy komunikace prostřednictvím textů“. Mezi regulativní principy, které tuto komunikaci kontrolují, řadí princip efektivnosti a přiměřenosti.

Věnujme nyní pozornost pojmům **koheze** a **koherence**. Beaugrande/Dressler⁴ **kohezi** definují jako způsob spojení složek, tj. slov, povrchové struktury textu. Děje se tak s pomocí syntaxe, která představuje „organizační vzorec povrchové struktury“⁵ a která lidskému mozku umožňuje uchovat jazykový materiál v paměti. Syntax operuje s jevy, jako jsou fráze, věta, rekurence, paralelismus, ekonomie, parafráze, proformy, elipsa, slovesný čas a způsob či aktuální členění větné⁶. **Koherence** vychází z „kontinuity smyslu, která je aktivována výrazy vyskytujícími se v textu“⁷. Koheze a koherence úzce souvisí s makrostrukturou a mikrostrukturou textu.

Se vznikem textové lingvistiky, která si klade za cíl zkoumat text jako komplexní znak, vyvstala otázka „klasifikace textů“⁸. Lingvisté se začali zabývat zkoumáním „pravidelně se opakujících rysů jazykového úzu v textech, výstavby textu a jeho specifickými charakteristikami“⁹. Popsat výstavbu jednotlivých textových druhů

¹ Beaugrande/Dressler 1981:13

² Beaugrande/Dressler 1981:13-14

³ Searle 1969:33

⁴ Beaugrande/Dressler 1981:3

⁵ Beaugrande/Dressler 1981:50

⁶ Beaugrande/Dressler 1981:50-51

⁷ Beaugrande/Dressler 1981:81

⁸ Reiřová/Vermeer 1984:172

⁹ Reiřová/Vermeer (1984:172). Ve snaze o typologii textů byly nejprve klasifikovány různé textové druhy podle lingvistických kritérií, později byl zohledněn jejich komunikativní charakter (Heineman/Viehweger 1991:133n). Na textový druh se začalo nahlížet jako na tzv. vzorec jednání (*Handlungsmuster*), viz. Sandingová (1972), Mistrík (1973), Rulich/Gaible (1975), Isenberg (1978). Existovaly též pokusy klasifikovat texty

se snažili např. Gülich a Raible (1974 a 1975), a to na základě „sekvencí *dilčích textů*“ (Teiltex-te)¹. Přitom bylo zřejmé, že analýza **textového druhu**² (Textsorte) se musí zabývat také pragmatickými aspekty, tj. situací, autorem a příjemcem textu³.

Pojem textový druh jako první vymezil Lux⁴ v eseji s názvem *Was sind also Textsorten?* takto: „Textový druh je kompetenčně uznávaná a relevantní třída textů, spadající do oblasti koherentních verbálních textů, jejíž skladba, jejíž variační rozpětí a jejíž použití v kontextu a v rámci druhů jednání se řídí určitými pravidly.“⁵ Lux tedy vnímá textový druh jako třídu textů, jejíž skladba, možnost odchylek a použití v kontextu se řídí určitými pravidly.

Definováním pojmu se dále zabývali Reißová/Vermeer⁶, přičemž především vnímají „*nadindividuální*“ povahu textového druhu a jeho spjatost s určitou opakující se komunikační situací, která vysvětluje, proč se v rámci textového druhu vyvinuly specifické vzorce jazykového úzu a výstavby textu. Textové druhy chápou jako „*nadindividuální* druhy mluvených nebo psaných projevů, které se váží na opakující se komunikační jednání a u nichž se v důsledku jejich opakovaného výskytu vyvinuly charakteristické způsoby jazykového úzu a tvorby textů.“⁷

podle oblastí lidské činnosti a textové funkce (Eigenwald 1974, Grosse 1976, Techtmeier 1984).

¹ Reißová/Vermeer 1984:175

² Srov. textový typ (Reißová 1971).

³ Reißová/Vermeer 1984:173-174

⁴ Lux 1981:273

⁵ Reißová/Vermeer 1984:176-177: „**Textsorte ist eine im Bereich der kohärenten verbalen Texte liegende kompetentiell anerkannte und relevante Textklasse, deren Konstitution, deren Variationsrahmen und deren Einsatz in Kontext und umgebenden Handlungstypen Regeln unterliegen.**“

⁶ Reißová/Vermeer 1984:177

⁷ Reißová/Vermeer (1984:177) textový druh definují jako „**überindividuelle Sprech- oder Schreibakttypen, die an wiederkehrende Kommunikationshandlungen gebunden sind und bei denen sich aufgrund ihres wiederholten Auftretens charakteristische Sprachverwendungs- und Textgestaltungsmuster herausgebildet haben**“.

Reiřová/Vermeer¹ zdůrazňují aspekt „vzorců jazykového úzu“, „komunikačních schémat“, „pevných forem“, „pravidel užití jazyka“, která vycházejí z historického vývoje. Spojení „kompetentiell anerkannt“² odkazuje na kompetentního mluvčího, který vedle lingvistických znalostí disponuje také kulturní kompetencí a znalostmi o vlastnostech textových druhů. V podobném smyslu se vyjadřuje Krause³, který hovoří o „typických kulturně-specifických formách jazykově-komunikativního jednání“, v jejichž rámci se postupně vyvinuly „pevné, modelové struktury“. Zdůrazňuje, že textový druh je úzce spjat se společností, vždy reagoval na její vývoj a její potřeby nových forem komunikace.

Reiřová/Vermeer rozlišují⁴:

- **komplexní textové druhy** (komplexe Textsorten): román, kázání.

V této souvislosti citují Luxe⁵, který hovoří o tom, že určitý textový druh může být součástí jiného textového druhu (např. románu).

- **jednoduché textové druhy** (einfache Textsorten): tzv. *Gebrauchstexte*. Jedná se o texty s funkcí vysvětlovací nebo texty, které slouží komerčním účelům (návod k použití, komentář, kritika, zákon, recept na vaření, reklamní texty).

- **komplementární textové druhy** (komplementäre Textsorten): předpokládají existenci výchozího textu. Jedná se např. o prováděcí předpisy, recenze, parodie, travestie.⁶

¹ Reiřová/Vermeer 1984:178

² Reiřová/Vermeer 1984:178

³ Krause 2000a:41

⁴ Reiřová/Vermeer 1984:180-181

⁵ Lux 1981:225

⁶ Krause (2000a:50-51) člení textové druhy z hlediska jejich kulturní zakotvenosti na: **univerzální (internacionalizované) textové druhy**, které vznikají v důsledku globalizace v oblasti obchodu a komunikace; **bezekvivalentní (äquivalenzlos) textové druhy**, které jsou jedinečné pro určitou kulturu a nemají ekvivalent v ostatních; **částečně ekvivalentní textové druhy**, které se s různými odchylkami používají napříč kulturami.

V souvislosti s pojmem textový druh Reißová/Vermeer¹ uvádějí pojem **konvence**, jejíž definici přebírají od Lewise. Ten pojem definoval ve své knize *Convention* (1969) jako „pravidelně se opakující rysy chování v rámci mezilidské spolupráce obecně“². Pro účely lingvistiky je tento přístup relevantní, protože tyto opakující se rysy mezilidské spolupráce zahrnují rovněž zákonitosti při užití jazyka, a tudíž konvence textových druhů³.

Konvence není na rozdíl od **normy** stanovena vyšší instancí, ale vytváří se mezi sobě rovnými partnery. Obvykle není písemně zaznamenána a platí jako nepsané pravidlo. Přesnou dobu, kdy vstupuje v platnost, není možné určit, protože se etabluje postupně. Nedodržení konvence není spojeno s uvalením sankce jako u normy⁴.

Podle Göpferichové⁵ konvence vznikají, pokud existují situace: a) jichž se opakovaně účastní několik osob, a b) v jejichž rámci tyto osoby sledují určitý záměr. Situace představují *koordinační problém*, jehož řešení předpokládá koordinaci chování osob za určitým cílem. Pro existenci konvence je rozhodující frekvence jejího užití a její schopnost řešit koordinační problém; pokud tyto podmínky konvence nesplňuje, je nahrazena konvencí jinou⁶. Konvence se vyvíjí postupně⁷.

Pojem konvence úzce souvisí s pojmem **konvence textových druhů** (Textsortenkonventionen). S jejich pomocí lze texty roztrždit na textové druhy⁸. Konvence textových druhů se vyskytují

¹ Reißová/Vermeer 1984:183

² Göpferichová 1995:153

³ Göpferichová 1995:153

⁴ Göpferichová 1995:159

⁵ Göpferichová 1995:158

⁶ Göpferichová 1995:156-157

⁷ Neexistuje totiž instituce, která by koordinační problémy řešila a tato řešení považovala za obecně závazná, popř. uvalovala sankce v případě jejich nedodržení (Göpferichová 1995:160). V SRN sice funguje *Institut für Normung*, jeho normy však mají pouze doporučující charakter.

⁸ Göpferichová 1995:161

na všech jazykových a textových rovinách textu. Projevují se na rovině lexika, gramatické stránky textu, ve frazeologii, ve strukturaci textu (např. členění zákonů na odstavce), na rovině *vzorců textové formy* (Textformmuster) a na rovině interpunkce. Míra výskytu konvencí je přitom u různých textových druhů různá¹. Reißová/Vermeer (1984:188) uvádějí, že konvence textových druhů vznikají jednak na základě tradice, jednak v důsledku komunikativního úzu a:

1. **pomáhají identifikovat textový druh**, kdy např. nadpis „*Im Namen des Volkes*“ signalizuje soudní rozhodnutí
2. **vyvolávají ve čtenáři určitá očekávání**, kdy čtenář při četbě určitého textového druhu např. očekává dodržení určitých stylových vlastností
3. **řídí porozumění textu**, kdy konvence řídí porozumění částí textu a textu celého².

Reißová/Vermeer (1984:180) se domnívají, že z hlediska praxe nelze od překladatelů očekávat, aby ovládali konvence všech textových druhů³. Je však důležité, aby si jich byli vědomi a aby si uvědomovali možné rozdíly mezi textovými druhy výchozí a cílové kultury.

Pro německou lingvistiku je téma textového druhu velmi živé. Kontrastivní analýzou textových druhů se zabývají např. Gläserová (1990), Göpferichová (1995), Engberg (1997). Celou řadu příspěvků o textovém druhu, metodách jeho analýzy a dílčí studie, ať už s využitím paralelního či bilingvního korpusu, obsahují

¹ Reißová/Vermeer 1984:184-185

² Reißová/Vermeer 1984:189-191

³ V podobném smyslu se vyjadřuje Bhatia (1997:206), když v kontextu *genre analysis* uvádí, že překladatelé by měli získat znalosti o odborných žánrech, které se používají v jednotlivých disciplínách obou kultur, a jejich kognitivních strukturách. Při překladu určitého odborného žánru (Bhatia 1997:207) by měl překladatel znát nejen cíl komunikace určité *discourse community*, ale také účel komunikace spjatý se specifickým užitím žánrů.

sborníky uspořádané Adamzikovou¹, Krausem² a Baumannem/Kalverkämperem³.

V anglicky psané literatuře se operuje termínem *genre analysis*, kterou Bhatia⁴ definuje jako „zkoumání lingvistického chování situovaného v institucionálním – akademickém nebo profesionálním – kontextu“. Soustřeďuje se na analýzu „užití jazyka za účelem splnění určitých komunikačních cílů“. Bhatia vnímá žánrové formy jako vysoce konvencionalizované, ne však statické. Podle ní odrážejí způsob, jakým odborníci užívají jazyk – přizpůsobují si žánrové konvence tak, aby text splnil „soukromé záměry v mezích společensky uznávaného cíle komunikace“⁵. *Genre analysis* se zabývají Swales (1981, 1990), Bhatia (1983, 1984, 1987, 1993, 1994), Dudley-Evans (1986) či Berkenkotter/Huckin (1995)⁶.

2.2 Makrostruktura, mikrostruktura, slovní spojení, jazykové šablony

V empirické části práce se budu zabývat analýzou originálů a překladových textů z hlediska jejich makrostruktury. Na rovině mikrostruktury budu analyzovat slovní spojení a jazykové šablony. Následuje stručný nástin pojmů, s nimiž budu operovat.

Pojem **makrostruktura** zavedl Teun van Dijk ve své monografii *Macrostructures* (1979). Rozumí jí různé *globální struktury* vyššího řádu, „sémantické nebo konceptuální struktury, které organizují ‚lokální‘ mikrostruktury diskurzu“. Definiuje pojem *superstruktura*, kterou chápe jako textovou formu či vzorec,

¹ *Textsorten. Reflexionen und Analysen*. Tübingen. Stauffenburg Verlag 2000; *Texte – Diskurse – Interaktionsrollen. Analysen zur Kommunikation im öffentlichen Raum*. Tübingen. Stauffenburg Verlag 2002.

² *Textsorten. Kommunikationslinguistische und konfrontative Aspekte*. Peter Lang 2000.

³ *Fachliche Textsorten. Komponenten – Relationen – Strategien*. Tübingen. Gunter Narr Verlag 1996.

⁴ Bhatia 1997:205

⁵ Bhatia 1997:205

⁶ Bhatia 1997:203

specifický pro různé druhy textů¹. Funkcí makrostruktury je podle něj „organizovat komplexní (mikro)informace“, děje se tak na základě koherence². Makrostruktura definuje význam vyššího řádu nebo globální význam, který vychází z významu nižší roviny³.

Makrostrukturu později vymezila též Rosemarie Gläserová, která ve své definici zohledňuje pojem textového druhu. Na ni navázala Göpferichová. Podle Gläserové⁴ a Göpferichové⁵ je makrostruktura centrálním pojmem textové lingvistiky, podotýkají však, že dosud neexistuje její jednotné pojetí. Gläserová⁶ shrnuje dosavadní pojetí takto:

1. Makrostruktura jako obsahové členění textu na základě „principů textové kompozice a rozvoje tématu“. Makrostruktura jako „sémantická/propoziční struktura textu, která koreluje s formální strukturou, superstrukturou“⁷.

2. Makrostruktura jako *plán výstavby textu*⁸ (Textbauplan) nebo jako *schéma průběhu textu*⁹ (Textablaufschemata), tj. „jako konvencionalizovaný způsob kompozice textu s pomocí textových segmentů“ s ohledem na *komunikační situaci* (Kommunikationsverfahren).

3. Makrostruktura jako „funkční *schéma rozvoje* (Entfaltungsschema) textu“. Makrostruktura se řídí komunikačním záměrem autora textu. Makrostruktura jako „lineární řazení *dílčích textů* (Teiltexte), které je v první řadě podmíněno komunikační situací, v druhé řadě předmětem komunikace“¹⁰.

¹ Černý 1996:377

² van Dijk 1980:14

³ van Dijk 1980:15

⁴ Gläserová 1990:54

⁵ Göpferichová 1995:217

⁶ Gläserová 1990:54-55

⁷ van Dijk (1980), in: Gläserová (1990:54-55)

⁸ Gläserová 1979, Buhlmann/Fearns 1987

⁹ Schröder 1987

¹⁰ Langerová 1986:15

V této diplomové práci vycházím z pojetí makrostruktury, které zohledňuje aspekt odborného stylu: „**Makrostruktura odborného textového druhu je konvencionalizované textové schéma s hierarchickým, avšak do určité míry flexibilním, uspořádáním obsahových a funkčně invariantních textových prvků, které na základě jazyka a myšlenkového obsahu rozvíjí odborné téma a které tvoří strukturní kostru odborného textového druhu.**“¹ Göpferichová toto své vymezení navíc rozšiřuje a říká, že každý textový druh má svou vlastní specifickou makrostrukturu.

Makrostruktura textu se skládá z jednotlivých *dílčích textů* (Teiltexzte) neboli „textových segmentů různé délky“². *Dílčí texty*³ jsou „relativně samostatné, funkčně a tematicky koherentní jednotky, které se podílejí na výstavbě textu a mají vlastní komunikativní funkci, čímž přispívají k realizaci funkce celého textu. Jsou hierarchicky členěné a mohou být formálně vymezeny typografickými znaky“⁴.

Pojem **mikrostruktura** je většinou autorů chápán jako nižší rovina, která je součástí makrostruktury. Adamziková⁵ např. uvádí, že antická rétorika makrostrukturu vnímala jako celkovou výstavbu textu, mikrostrukturu jako její jazykové ztvárnění. Van Dijk⁶ mikrostrukturu chápe jako povrchovou strukturu textu⁷, řadí sem jevy na lokální úrovni (slova, fráze, vedlejší věty, věty).

¹ Göpferichová (1995:217): „Die Makrostruktur einer Fachtextsorte ist das konventionalisierte Textablaufschema, das aus einer hierarchischen, aber in Grenzen flexiblen, Anordnung inhaltlich und funktional invarianter Textelemente zur gedanklich-sprachlichen Entfaltung eines fachbezogenen Themas besteht und das strukturelle Gerüst der Fachtextsorte bildet.“

² Gläserová 1990:56

³ Göpferichová (1995:218) používá termín *textové bloky* (Textblöcke).

⁴ Langer (1986:15), in: Gläserová (1990:56): „Teiltexzte sind in sich relativ abgeschlossene, funktional und thematisch kohärente, textkonstituierende Einheiten, die ihrerseits eine kommunikative Funktion haben und damit zur Realisierung der Textfunktion beitragen. Sie sind hierarchisch gegliedert und können formal durch typographische Mittel ... markiert sein.“

⁵ Adamziková 2004:8

⁶ van Dijk 1980:29

⁷ Černý 1996:375

Nordová¹ považuje mikrostrukturu za rovinu jednoduchých vět a souvětí, stejného názoru je rovněž Sowinski². Posner³ se na mikrostrukturu dívá z hlediska její komunikativní funkce, která má vliv na komunikativní funkci celého textu.

V souvislosti s pojmem makrostruktura a mikrostruktura uvádí Nordová⁴ pojem **kompozice textu**. Kompozice textu⁵ se vztahuje k formální organizaci makrostruktury a mikrostruktury. Na rovině makrostruktury se jedná o nadpisy, podnadpisy nebo číslice, které uvádějí jednotlivé *dílčí texty*, odsazení, která oddělují jednotlivé odstavce, a další grafické signály. Mikrostruktura je členěna na základě syntaktických struktur (hlavní/vedlejší věty, slovesné časy), lexikálních (katafory) nebo suprasegmentálních prostředků (interpunkce).

Obraťme nyní pozornost k rovinám mikrostruktury, které jsem se rozhodla analyzovat – ke slovním spojením a jazykovým šablonám. Tyto pojmy vymezil Tomášek⁶ v kontextu právního jazyka a považuje je vedle právní terminologie za jeho hlavní součást.

Slovní spojení jsou „víceslovné výrazy neterminologické povahy, kterými se nepojmenovává právní skutečnost, nýbrž ... se jimi pouze popisuje“. Většinou se jedná o vazbu slovesa a podstatného jména (*sdělit obvinění, vypsát referendum*)⁷. Synonymním pojmem je verbonominální spojení a rozumí se jím spojení slovesa s objektem (často v akuzativu, ale možné jsou i jiné pády).⁸

¹ Nordová 1991:104

² Sowinski 1991:91

³ Posner 1972:183

⁴ Nordová 1991:107

⁵ Krause (2000a:51) používá označení *architektonika* (Architektonik). Pod kompozicí textu rozumí strukturování obsahové stránky textu.

⁶ Tomášek 1998:46-49

⁷ Tomášek 1998:46

⁸ Jelínek 2001:204

Někteří však slovní spojení považují za „terminologické pojmenovací jednotky“¹, protože termín, který je součástí slovního spojení, „implikuje použití určitého slovesa z obecné slovní zásoby“². Sloveso se tak stává termínem. Tomášek s tím nesouhlasí – podle něj sloveso pouze funguje na syntaktické rovině „na základě úzu v dané oblasti“ a tento úzus „je pevně fixován na konkrétním termínu“³. **Slovní spojení podle něj vzniká spojením slovesa z běžné či obecné slovní zásoby a termínu na základě implikace**⁴.

Jazykové šablony jsou „víceslovné, často polovětné až větné konstrukce, které se vyskytují jako obvyklá náležitost právních projevů“⁵. Jejich funkce nespočívá ve sdělnosti⁶, důležitější je jejich expresivní stylová hodnota. Výrazně přispívají ke kohezi textu. Vznikly „kombinací složek odborné slovní zásoby termínů a slovních spojení s jednotkami běžné slovní zásoby“. „Opakují se v různých kontextech a stávají se konvenčními. Do textu se vkládají jako celek“⁷.

„Jazykové šablony vznikly automatizací jazykových prostředků. Jedná se o „**ustálený, standardní právní obrat (spojení slov, ale i celá věta), daný v právní oblasti konvencí, který vstupuje do právního projevu jako ústrojný a konstrukčně hotový**“⁸.

¹ Tímto směrem jde např. Hubáček (2001:166-168). Vychází ze skutečnosti, že slovesa jsou v administrativních textech nezastupitelná, a hovoří o jejich možné terminologizaci.

² Tomášek 1998:46

³ Tomášek 1998:47

⁴ Tomášek 1998:47

⁵ Tomášek 1998:47

⁶ Podobného názoru je také Göpferichová (1995:218), která za jazykové šablony nepovažuje formulace, které slouží k rozvoji vlastního tématu textu. V jejím pojetí zajišťují porozumění textu a např. signalizují počátek *textových bloků* nebo jejich částí. Některé šablony se navíc vyskytují jen v určitých *textových blocích*.

⁷ Tomášek 1998:48

⁸ Tomášek 1998:48

Tomášek¹ člení jazykové šablony z funkčního a ze strukturálního hlediska.

Strukturální hledisko:

- **lexikální šablony:** „Spojení slov, charakterizovaná svou standardností, která jsou součástí věty (*pod trestem peněžité pokuty*)“.
- **větné šablony:** „Standardní útvary, které mají podobu věty, a to i nedokončené, nebo jsou celými větami a mají stálou lexikální náplň“.
- **konstrukční šablony:** „Větné útvary, které vytvářejí určitou rámcovou konstrukci, v níž je pouze jedna konstantní veličina – jádro šablony – ostatní prvky jsou proměnné (*Podle článku...zákoníku...*)“.

Funkční hledisko:

- **uvozovací šablony:** „Stojí v čele určitého projevu nebo jeho úseku a uvádějí zpravidla nové části právních projevů (*Parlament České republiky se usnesl na tomto zákoně...*)“.
- **závěrečné šablony:** „Uzavírají určitá sdělení nebo části právních projevů (*...čímž byla rozprava skončena...*)“.
- **vnitřní šablony:** „Zajišťují pokračování a návaznost na předchozí projev (*...v souladu s ustanovením...*)“.

Vedle Tomáška se o jazykových šablonách zmiňuje Göpferichová², která operuje termínem *syntaktisches Fertigstück* nebo *Textversatzstück*, kterým – společně s Gläserovou³ - rozumí „frazeologické jednotky, které autor může do textu zasadit jako hotové a které se v textech často opakují“. Autor textu je netvoří, nýbrž přebírá – tato spojení se vyvinula postupem času na základě

¹ Tomášek 1998:49

² Göpferichová 1995:217

³ Gläserová 1979:90

konvence¹. Stolzová² používá termín *standardní formule* (Standardformeln) a charakterizuje je jako „ustálené nebo částečně ustálené formy archaicky působících, ustrnulých lexikálních sekvencí a syntaktických spojení“, které příjemci usnadňují rozpoznání stejné informace (aspekty řízení - např. *Die Kosten des Verfahrens werden gegeneinander aufgehoben.*).

Podle Stolzové³ „právníci vyjadřovali určité aspekty s pomocí stejných, osvědčených formulí po celé generace“. Předpokládá, že překladatel nemá při jejich převodu přílišnou volnost. Pokud v cílovém systému existují podobné fáze řízení, měl by pro větší srozumitelnost použít výrazy cílového jazyka. Stolzová dále podotýká, že by bylo dobré provést „systematické paralelní srovnání *standardních formulí* v jednotlivých jazycích“ a sestavit jejich kontrastivní sbírky.

Na závěr tohoto přehledu bych zformulovala dílčí hypotézu týkající se zařazení jazykových šablon do některé z rovin textu. Jazykové šablony považuji za součást mikrostruktury, ale domnívám se, že do určité míry souvisejí s makrostrukturou textu. Odpovědět na tuto otázku bude možné na základě vyhodnocení výsledků empirické části práce.

2.3 Administrativní styl, právní jazyk

Soudní rozhodnutí se z hlediska funkčních stylů řadí do funkčního **stylu administrativního**⁴. Tento styl pokrývá poměrně široké spektrum žánrů (protokol, zápis, rozsudek, žádost, životopis, posudek, oběžník, objednávka, výkaz, inzerát), které se vyznačují poměrně přísnou textovou výstavbou (textové vzorce). Autor textu ustupuje do pozadí, vztah k adresátovi jako jednotlivci bývá

¹ Stolzová 1992:190

² Stolzová (1999:56). Vedle *standardních formulí* podle Stolzové (1992:190) právníci sahají ke *schematickým větným formám* (schematische Satzformen) a k *textům s předem stanoveným schématem* (vorgeformte Schematexte).

³ Stolzová 1999:56

⁴ Jelínek (1996:240n) používá termín administrativně-právní.

zastřen. Z hlediska stylu je v těchto textech patrná tendence přesnosti, jednoznačnosti, úspornosti a stereotypnosti.¹ Používají se ustálená spojení, fráze, „panely“, bloky či šablony². Jednoduché věty převažují nad souvětími. Styl je nominální, hojně se využívá pasíva, verbonominálních spojení, nedějových sloves, predikativu, (*je nutno, třeba, možno*), zkratk, zkratkových slov, sekundárních předložek a předložkových výrazů (*v souvislosti s, vlivem, v důsledku, vzhledem k, na základě, se zřetelem k, v rámci, v průběhu, bez ohledu na*). Hlavní funkcí administrativního stylu je regulace vztahů mezi občany.³

Některé charakteristiky administrativního stylu jsou vlastní i stylu odbornému, proto byl dříve chápán jako jeho součást. Jedná se např. o užívání terminologie (méně v administrativním stylu) či užívání stereotypních výrazových formulí a textových modelů (méně ve stylu odborném).⁴

Obraťme nyní pozornost k **právnímu jazyku**. Polský právník Wróblewski rozlišil *jazyk právní* a *jazyk právnícký*. Jazyk právní (od slova *právo*) chápe jako jazyk zákonodárců, jazyk normativních textů, zákonů a nařízení (typ produktivní). Jeho funkcí je vytváření jazykové podoby norem. Jazyk právnícký (od slova *právník*) je jazykem soudních dokumentů, administrativních rozhodnutí a interpretace konkrétních ustanovení (typ reprodukční) a jeho funkcí je interpretace norem.⁵ Vidíme tedy, že jazyk práva stojí na pomezí odborného (právní jazyk) a administrativního stylu (právnícký jazyk).⁶ V rámci této práce budeme jako zastřešující

¹ Děje se tak z důvodů podání přesných informací a omezení možností různých interpretací.

² Např. *jmenuji Vás členem ... komise s účinností od ...; smlouva vstupuje v platnost ...; současně si dovoluujeme upozornit ...* (Čechová 2003:197).

³ Těšitelová (1987:21-29), Čechová (1989:1-10), Chloupek (1990:190n), Jelínek 1996:240-250, Čechová (2003:194n)

⁴ Jelínek 1996:240-250

⁵ Tomášek (1998:21), Dobrotová (2001:261-262)

⁶ Klčová 2005:142

pojem jazyka všech právních projevů používat spojení *právní jazyk*.

Zkoumáním vývoje a stavu právního jazyka se zabývá **právní lingvistika**¹ neboli **jurislingvistika**². Jejím cílem je sledování právního jazyka v jeho různých projevech a popis technik jeho vytváření - pro účely translatologie, redakce textů, terminologie a lexikografie.³

Právní jazyk předpokládá kompetentního příjemce, což je zřejmé z hojného užití terminologie v právních textech.⁴ Přitom se obrací na dvě odlišné skupiny adresátů – na právníky a na ty, kteří se právem řídí. Právní jazyk vychází z obecného jazyka - právní pojmy často představují výrazy obecného jazyka, které byly zúženy na základě právní definice. Odtud pramení problém právního jazyka - právní vymezení termínů se často liší od jejich významu v obecném jazyku⁵. Vymezení termínů navíc bývá neostré, jejich přesný význam se určuje často až v kontextu.⁶ Základní požadavky na právní jazyk - významová přesnost, jednoznačnost, stručnost, srozumitelnost, ustálenost a neexpresivnost⁷ - souvisí s jeho dvojí funkcí, s *funkcí regulativní* (regulace právních vztahů v rámci společnosti) a *informační* (poskytování přesných právních informací)⁸. Požadavek přesnosti a jednoznačnosti souvisí s faktem, že právní texty často odkazují na zákonné normy, popř. uvádějí jejich doslovné formulace (odtud výrazná intertextualita právních textů). Požadavek srozumitelnosti je nutný pro funkci regulativní.⁹

¹ Tomášek 1995:11

² Dobrotová 2001:262

³ Dobrotová 2001:263

⁴ Dobrotová 2001:262

⁵ Stolzová 1992:176

⁶ Dobrotová 2001:262

⁷ Tomášek 1995:25

⁸ Hladiš 1995:105

⁹ Regulace vztahů ve společnosti se musí opírat o jasná a srozumitelná pravidla.

Podívejme se nyní na stručnou charakteristiku **jazyka německých a českých právních projevů**¹. Nominální styl německého právního jazyka souvisí se skutečností, že do 13. století a od 15. století byly zákony psány v latině.² K nominalizaci dochází ve snaze o úspornost projevu – hojně se používají podstatná jména a pasivní konstrukce³. Nominalizována bývají především slovesa (infinitiv: *Durchsetzen eines Anspruchs*, substantiva končící na –ung: *Abstimmung*, slovesná substantiva: *Einwurf*). Podstatná jména se kombinují se slovesy jako *erfolgen*, *stattfinden*, *unterbleiben*, *bestehen* či *vorliegen*, která fungují téměř jako pomocná slovesa. Časté jsou substantivní předložkové vazby (*unter Hinansetzung von Bedenken*, *unter Zuziehung eines Sachverständigen*) a užití *funkčních slovesných vazeb* (Funktionsverbgefüge: *in Anrechnung bringen*)⁴. V důsledku nominalizace stoupá informační nasycenost textu, často na úkor srozumitelnosti.⁵

Německý právní jazyk se na rozdíl od jazyka ostatních vědních oborů (např. jazyka přírodních věd) vyhýbá cizím slovům. Souvisí to se skutečností, že právní systém reaguje na situaci v dané zemi a na tomto základě vytváří předpisy odpovídající místním podmínkám. K jejich vyjádření nejsou cizí slova nezbytně nutná.⁶

Syntax právních textů se vyznačuje užitím archaismů, konvencionalizovaných standardních formulí a dlouhých souvětí⁷.

Styl soudních rozhodnutí se vyhýbá 1. a 2. osobě („*Das Gericht*

¹ Právní projev je „jakýkoliv mluvený nebo psaný projev, který může přenést právní informaci“ (Tomášek 1998:22).

² Daum 2005:13

³ Pasívum umožňuje rychlý přehled o obsahu věty, jeho nevýhodou je komplikovanější slovesná konstrukce (Daum 2005:16). Často také není jasné, kdo je konatelem děje - bývá vyjádřen s pomocí předložky *in*, *von*, *durch*, *seitens* (*Seitens der Gemeinde kann dem Antrag nicht zugestimmt werden*, Daum 2005:16) nebo se může skrývat za příslovci a adjektivy *hieramts*, *diesamtlich*, *hierorts*, *unsererseits* (Daum 2005:18-19).

⁴ Daum (2005:14-15). S využitím těchto prostředků klesá jednoznačnost projevu. Tyto vazby zároveň vyjadřují významové odstíny, jichž by jinak nebylo možné docílit.

⁵ Sander 2005:6-7

⁶ Daum (2005:16). Cizí slova jsou však kratší, pregnantnější a srozumitelnější (*Ausstellungstag*, *Tagesangabe – Datum*; *Unterlagen*, *Blattsammlung*, *Geheft – Akte*).

⁷ Stolzová 1992:177

weist darauf hin, dass ...“) a účastníky soudního řízení označuje s pomocí jejich funkce, ne jménem (*der Beteiligte, der Antragssteller, der Beklagte*). Děje se tak pro zachování věcnosti a objektivnosti. Tento neosobní styl však ztěžuje komunikaci a vede k menší spravedlnosti řízení¹.

K nominalizaci tíhne rovněž český jazyk práva – vedle značné terminologické nasycenosti dochází k hromadění slovesných substantiv (*uplynutí lhůty k odvolání proti usnesení o zastavení řízení*), spojení zpodstatnělých adjektiv (*oprávněný*) se substantivy (*proti žalovanému obci*) a nadužívání pasíva.² Podobně jako němčina také čeština upřednostňuje vlastní výrazy před cizími slovy, přičemž tíhne ke knižnosti a archaičnosti³, nepoužívá kolokvialismy či emocionální výrazy⁴. Slova, slovní spojení a často i celé věty nebo textové úseky jsou standardizovány.⁵ Syntax bývá složitá, průměrná délka vět vysoká. Používají se nepravé věty vztažné⁶.

Mezi charakteristické nedostatky právnických textů patří nadměrná explicitnost (několikanásobné vyjádření téže skutečnosti) a naopak přílišná sevřenost vět (*Telefonickým dotazem bylo sděleno ... místo Na náš telefonický dotaz nám bylo sděleno ...*). Slovosled často neodráží AČV vyplývající z kontextu a syntaktické vztahy mezi větnými členy. Dochází k vyšínutí z větné stavby (*S přihlédnutím k tomu, že poškozená měla ..., je jen dalším důkazem požadavku ...*)⁷ a chybám v interpunkci (neoddělování věty vedlejší, vložené do věty řídicí nebo mezi dvě věty řídicí, absence čárky před spojkami *a tedy, a proto, a tak* ve významu důsledkovém, absence čárky před spojením *a to* s funkcí

¹ Daum 2005:17-18

² Svobodová 1998b:33

³ Uhlířová 1995:108, Hladiš 1995:105

⁴ Dobrotová 2001:262

⁵ Uhlířová 1995:107

⁶ Uhlířová 1995:108, Hladiš 1995:105

⁷ Štícha 1985:73-75

vysvětlovací, nenáležité oddělování přívlastku těsného a větného členu)¹. Nesprávně se používají především spojky *pokud* (namísto spojky *že*) a *když* (*Bodná rána směřovala do měkkých tkání ...*, *když ostří čepel směřovalo směrem doprava ...*). Objevují se také gramatické nedostatky (sloveso s nesprávnou vazbou, nedodržení shody podmětu s přísudkem, použití instrumentálu u přísudkového adjektiva: *Pravdivým není ani tvrzení ... místo Pravdivé není ani tvrzení ...*)². Nadužívá se zájmeno *tento* (... *který před smrtí bydlel u žalobkyně a tato se o něj nestarala ...*).³

Z předchozího výkladu, v němž jsme načrtli charakteristiky, funkce a požadavky kladené na právní jazyk, vyplývá, že jeho charakteristiky nejsou vždy v úplném souladu s funkcemi, které má plnit. Nedostatky na rovině syntaktické, lexikální a gramatické často ztěžují porozumění, snižují jednoznačnost a jasnost sdělení. Vzniká tak prostor pro interpretaci mezi právníky tak oblíbený.

2.4 Situační kontext rozsudku ve věci rozvodu manželství

2.4.1 Situační kontext rozsudku ve věci rozvodu manželství v SRN

Rozvod je „zrušení manželství na základě rozsudku“ a zakládá se na žádosti jednoho nebo obou manželů a na důvodu k rozvodu⁴. Rozvodové řízení spadá v SRN do kompetence soudů nejnižší instance, tzv. *Amtsgericht*⁵. V rámci *Amtsgericht* se rodinnými věcmi zabývá zvláštní oddělení pro rodinné věci, *Familiengericht*. Rodinné věci řeší samosoudce, *Familienrichter*. Ve druhé instanci se rozvodovými věcmi zabývá vrchní zemský soud (*Oberlandesgericht*), ve třetí instanci pak Spolkový soudní dvůr

¹ Svobodová 1998a:17

² Štícha 1985:73-75

³ Svobodová 1998b:33

⁴ Beitzke/Lüderitz 1992:174

⁵ Jauerning 2002:354-355

(*Bundesgerichtshof*)¹. Účastníky mohou být v zásadě pouze manželé². Rozvodové řízení není veřejné.³

Občanský zákoník SRN (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB) za důvod k rozvodu považuje „ztroskotání manželství“⁴. Pokud soudce zjistí, že došlo k rozpadu manželství, musí jej na žádost jedné ze stran rozvést. Navrhovatel/ka musí soudce přesvědčit o tom, že „společné soužití manželů neexistuje a nelze očekávat, že jej manželé obnoví“⁵. Jako důkaz o rozpadu manželství zákon stanovuje jednak dobu odloučení (*Trennungszeit*) manželů, jednak vůli stran nebo jedné strany v manželství nepokračovat. Doba odloučení znamená dobu, kdy manželé žijí odděleně⁶. Znamená to, že již nevedou společnou domácnost, nemají zájem společnou domácnost obnovit a odmítají ji.

Řízení o rozvod manželství je zahájeno podáním návrhu na rozvod⁷, jeho obsah je stanoven zákonnou normou. Sporné strany se označují pojmem *Antragsteller/Antragstellerin* a *Antragsgegner/Antragsgegnerin*⁸. Užití vlastních jmen není v rámci řízení obvyklé. Aby se strana mohla účastnit řízení, musí splnit předpoklad způsobilosti být účastníkem řízení, právní způsobilosti⁹

¹ Beitzke/Lüderitz 1992:180

² Jauerning 2002:356

³ Pokud se účastník k soudu nedostaví, musí zaplatit peněžitou pokutu. Pokud se nedostaví opakovaně, je možné jej předvést.

⁴ Ruthmann/Wenz 1988:35-41

⁵ Ruthmann/Wenz 1988:35

⁶ Viz. § 1567 BGB. Skutečnost, že manželé žijí odděleně, se opírá o zjištění *prostorového oddělení (räumliche Trennung)* manželů (Beitzke/Lüderitz 1992:175). V důsledku finanční tísně, která jednomu z manželů zabraňuje, aby se odstěhoval, se tak může dít i v rámci jednoho bytu. Na druhou stranu může společné soužití v jednom bytě pokračovat i navzdory přechodné nepřítomnosti jednoho z manželů.

⁷ Jauerning 2002:360

⁸ V rámci civilního řízení jiného než rozvodového se sporné strany nazývají *Kläger/Klägerin* a *Beklagte(r)*.

⁹ „Právní způsobilost je možnost být právním subjektem, tj. mít subjektivní práva a právní povinnosti“ (Hendrych 2001:657). Subjektivní právo je možnost chovat se způsobem, který není v rozporu s objektivním právem (Hendrych 2001:916).

a procesní způsobilosti¹. Strany se mohou nechat v řízení zastupovat právníkem². Rozvodové řízení není věcí veřejnou, účastní se ho samosoudce, manželé, žádající o rozvod, popř. jejich právní zástupci. V soudní síni jsou dle potřeby přítomni svědci a soudní úředník, který vede protokol – pokud tak nečiní soudce sám³. Protokol obsahuje jména stran a průběh jednání a může být zaznamenán rukopisem, na stroji, může být nahrán na kazetu nebo napsán na počítači. V rámci rozvodového řízení se projednávají rovněž následné věci, tzv. *Folgesachen* (porozvodové vyrovnání, péče o děti)⁴. Rozvodové řízení vrcholí vynesetím rozsudku, buď přímo po skončení ústního jednání, nebo soudce pro jeho vynesení stanoví zvláštní termín (*Verkündungstermin*)⁵. Proti rozsudku je možné se odvolat k vrchnímu zemskému soudu (*Oberlandesgericht*). Manželství je rozvedeno na základě právní moci rozsudku⁶.

2.4.2 Situační kontext rozsudku ve věci rozvodu manželství v ČR

Rozvod je „jediný způsob zrušení manželství za života obou manželů“ a zakládá se na návrhu jednoho nebo obou manželů a na příčinách rozvratu⁷. Rozvodové řízení spadá v ČR do kompetence soudů nejnižší instance, okresních soudů (popř. obvodních soudů v Praze, Městského soudu v Brně). Rodinné věci řeší samosoudce. Odvolacím soudem je krajský soud, rozvod může řešit rovněž Nejvyšší soud.⁸ Rozvodové řízení je veřejné.

¹ Daum (2005:30). Procesní způsobilost je „způsobilost činit procesní úkony“ (např. podání žaloby/odvolání nebo jejich zpětvzetí), „a to buď samostatně, nebo prostřednictvím zástupce“ (Hendrych 2001:680).

² Daum 2005:31

³ Daum 2005:36

⁴ Jauerning 2002:360

⁵ Daum 2005:44

⁶ Beitzke/Lüderitz 1992:183

⁷ Hendrych 2001:783

⁸ Winterová 1999:112

Záležitost rozvodu se v ČR řídí Občanským soudním řádem a Zákonem o rodině č. 210/1998 Sb. Podle něj lze manželství rozvést, „jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití“. Soud při tom bere v úvahu příčiny rozvratu manželství.¹ Soud v průběhu řízení zjišťuje, zda existují důvody pro rozvod, tj. zda došlo k trvalému rozvratu. Manželství se považuje za rozvrácené, pokud trvalo alespoň rok a manželé spolu alespoň šest měsíců nežijí.²

Řízení o rozvod manželství je zahájeno podáním návrhu na rozvod, jeho obsah je stanoven zákonnou normou. Sporné strany se označují pojmy *navhovatel/ka* a *odpůrce/kyně* nebo *žalobce/kyně* a *žalovaný/á*. Užití vlastních jmen není v rámci řízení obvyklé. Aby se strana mohla účastnit řízení, musí splnit předpoklad způsobilosti být účastníkem řízení, právní způsobilosti a procesní způsobilosti. Strany se mohou nechat v řízení zastupovat právníkem. Rozvodového řízení se účastní samosoudce, manželé, žádající o rozvod, popř. jejich právní zástupci. V soudní síni jsou dle potřeby přítomni svědci a soudní úředník, který vede protokol – pokud tak nečiní soudce sám. Rozvodové řízení vrcholí vynesemím rozsudku po skončení ústního jednání. Proti rozsudku je možné se odvolat ke krajskému soudu. Manželství je rozvedeno na základě právní moci rozsudku.

Z předchozího laického výkladu vyplývají určité styčné body, které mají řízení ve věci rozvodu v obou zemích společné. Především jde o zjištění rozvratu a některé aspekty řízení. V obou systémech navíc existuje tzv. tvrdostní klausule (*Härteklausel*), která stanoví, že manželství nebude rozvedeno, pokud by tím jedné ze stran vznikla zvláště závažná újma (*unzumutbare Härte*). V obou

¹ Hendrych 2001:783

² http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce/divorce_cze_cs.htm. 11.11. 2007.

systémech rovněž existuje ustanovení, podle něhož je manželství rozvedeno, žijí-li účastníci déle než tři roky odděleně.¹

2.5 Rozhodnutí soudu v civilním řízení

Občanský soudní řád rozlišuje tři soudní rozhodnutí – rozsudek, usnesení a platební rozkaz. V SRN může soud kromě rozsudku vydat *nařízení* (Verfügung) a *usnesení* (Beschluss).² „Rozsudek je rozhodnutí ve věci samé s určenou strukturou, náležitostmi, účinky a postupem při jeho vydání.“³ V SRN používají soudy pro zhotovení rozsudku šablonu s předtištěným Záhlovím a výrokovou částí (viz. Příloha). Zde soudce doplní příslušné informace. Píše pouze text rozsudku (část Odůvodnění rozhodnutí, Porozvodové vyrovnání, Náklady). Soudní úředník poté vyhotoví celý text a dá jej soudci k podpisu. Také v ČR rozsudek píše soudce, soudní úředník zkontroluje jeho formální podobu (správnost informací, gramatickou stránku).

Rozsudky lze rozlišovat podle různých kritérií. Pro tuto diplomovou práci je relevantní následující přehled⁴:

- a) Podle záměru, s nímž byla podána žaloba, se rozlišuje:
- rozsudek na plnění / *Leistungsurteil* (např. platba)
 - rozsudek o osobním stavu / *Gestaltungsurteil* (např. rozvod nebo zrušení manželství)
 - rozsudek na určení / *Feststellungsurteil* (např. soud vyslovuje existenci nebo neexistenci právního vztahu)

¹ Hendrych 2001:783

² K typologii textových druhů v právní oblasti se podrobně vyjadřuje Busse (2000a).

³ Hendrych (2001:198). „Platební rozkaz se vydává ve zkráceném řízení, je-li předmětem řízení peněžité plnění, bez zjišťování skutkového stavu věci a bez odůvodnění.“ (Hendrych 2001:198). Usnesením se rozhoduje např. o smíru, o nákladech řízení nebo o zastavení řízení (Hendrych 2001:978). *Usnesení* (Beschluss) může být vyneseno jednak bez ústního jednání (např. usnesení o předběžném přerušení výkonu rozhodnutí), jednak na jeho základě (*důkazní usnesení*, Beweisbeschluss). Účelem *nařízení* (Verfügung) je usnadnit průběh řízení. Vynáší jej soudce úřední cestou. Může se jednat např. o předvolání svědka nebo strany (Daum 2005:43-44).

⁴ Hendrych (2001:782), Daum (2005:44-46). Tento přehled platí jak pro německé, tak pro české rozsudky.

b) Podle formálního významu se rozlišuje:

- konečný rozsudek / *Endurteil* (rozhoduje o celé žalobě)
- částečný rozsudek / *Teilurteil* (rozhoduje pouze o některých částech žaloby)
- mezitímní rozsudek / *Zwischenurteil* (rozhoduje o jednotlivých sporných bodech, o přípustnosti opravného prostředku)

2.5.1 Rozsudek jako textový druh

Nyní se soustředíme na popis českého a německého rozsudku. Jeho jednotlivé části jsou stanoveny v Občanském soudním řádu (ČR, § 157) a v *Zivilprozessordnung* (ZPO, Občanský soudní řád SRN, § 313).

Soudní rozhodnutí vnesené v rámci právního systému SRN obsahuje tyto části¹:

1. **Nadpis:** *Im Namen des Volkes (Jménem lidu)*.
2. **Záhlaví** (Rubrum², Urteilskopf): V této části se uvádí číslo spisu, strany a jejich zástupci, soud, datum posledního ústního jednání a soudci, kteří vynesli rozhodnutí.
3. **Výrok** (Tenor, Urteilsformel, Urteilsspruch): Obsahuje rozhodnutí o žalobě, o nákladech na řízení a o předběžné vykonatelnosti³.
4. **Skutkový stav** (Tatbestand):
 - nezpochybnitelný věcný obsah
 - sporná tvrzení žalobce
 - návrh žalobce
 - návrh žalovaného
 - obhajoba žalovaného
 - popř. replika žalobce

¹ Jauerning 2002:234-235

² Německý výraz *Rubrum* je odvozen z latinského slova *ruber* (červený) – dříve se tato část rozhodnutí psala červenou barvou.

³ Předběžná vykonatelnost rozsudku znamená, že rozsudek může být vykonán, než nabyde právní moci.

- průběh řízení
5. **Odůvodnění rozhodnutí** (Entscheidungsgründe): Jedná se o shrnutí úvah, o něž se rozhodnutí opírá z hlediska skutkového a právního, a o odůvodnění těchto úvah.
 6. **Podpis soudce (soudců)**

Soudní rozhodnutí vynesené v rámci **českého** právního systému obsahuje tyto části¹:

1. **Záhlaví:** Zahrnuje nadpis *Rozsudek jménem republiky*, označení soudu, jména a příjmení soudců, kteří rozhodnutí vydali, účastníků a jejich zástupců (zákonných či na základě plné moci), předmět řízení (rozvod manželství), druh rozsudku.
2. **Výrok rozsudku (enunciát):** Obsahuje rozhodnutí ve věci. Jen tato část rozsudku nabývá právní moci a je vykonatelná, je tedy třeba ji formulovat pregnantně. Výrok rozsudku zní buď na plnění, na určení právního vztahu nebo práva nebo na založení, změnu nebo zánik právního vztahu. Dále obsahuje rozhodnutí o nákladech řízení.
3. **Odůvodnění rozsudku:** Jednotná osnova výstavby této části není stanovena, protože požadavky, které jsou na ni kladeny, jsou poměrně komplexní. Odůvodnění by mělo nabízet „určitý souhrnný pohled a hodnocení s uvedením důkazů, o něž se opírá“. Zákon vyžaduje, aby odůvodnění obsahovalo „podstatný obsah přednesu účastníků, shrnutí prokázaných a neprokázaných skutečností, uvedení důkazů, o něž se tato zjištění opírají s jejich hodnocením, a právní posouzení“.
4. **Poučení účastníků:** Obsahuje poučení o řádném opravném prostředku², o povinnosti účastníků ohlásit změnu osobního stavu a o možnosti přijmout dřívější příjmení.
5. **Podpis soudce (samosoudce),** který rozsudek vynesl.

¹ Winterová 1999:274-275

² V kontextu rozhodnutí o rozvodu manželství jde o odvolání. Lze jím napadnout rozsudek, který ještě nenabyl právní moci.

3. Empirická část

Analýza makrostruktury vychází z pojednání v teoretické části (s. 18-19) a kombinuje přístup Göpferichové (1995) s pojetím Gläserové (1990) a Nordové (1991). Translatologická analýza se opírá o předpoklad dokumentárního a instrumentálního překladu, který definovala Nordová (1989:102-103).

Analýza slovních spojení a jazykových šablon vychází z Tomáškovy klasifikace (1998), uvedené na s. 19-21. Translatologická analýza se opírá o překladatelské postupy definované francouzsko-kanadskou školou srovnávací stylistiky (Malblanc, Vinay, Darbelnet), která rozlišuje mezi modulací, transpozicí, kalkem a výpůjčkou¹, a o postupy, definované Nordovou (1989) – dokumentární a instrumentální překlad.

Jazykový materiál uvedený v analýze je možno vyhledat v soudních rozhodnutích v příloze. Jsou číslována s pomocí arabských číslic: německá soudní rozhodnutí 1-10, jejich překlady do češtiny 1-10, česká soudní rozhodnutí 1-8. Symbol * znamená, že se jev vyskytuje ve všech rozhodnutích. Symbol „p“ značí překlad textu, symbol „k“ jeho korekturu (ve dvou případech agentury provedly také redakci překladů a zaslaly dvě verze – překlad a jeho korekturu).

¹ Tomášek 1998:103-125

3.1 Makrostruktura německých a českých rozsudků v civilních věcech

V kapitole 2.2 jsem s pomocí vybrané lingvistické literatury vymezila pojem makrostruktura. Ta je v případě textového druhu rozsudku stanovena příslušnými právními předpisy a je tedy závazná. Dříve než zanalyzujeme makrostrukturu rozsudků ve věci rozvodu manželství, zopakujme si, ze kterých částí se skládá německý a český rozsudek v civilních věcech.

Německý rozsudek v civilních věcech

Nadpis

Im Namen des Volkes

Záhlaví (Rubrum, Urteilskopf)

číslo spisu
strany a jejich právní zástupci
soud
datum posledního ústního jednání
soudci, kteří vynesli rozhodnutí

Výrok (Tenor, Urteilsformel, -spruch)

rozhodnutí o žalobě
rozhodnutí o nákladech řízení
předběžná vykonatelnost

Skutkový stav (Tatbestand)

nezpochybnitelný věcný obsah
sporná tvrzení žalobce
návrh žalobce
návrh žalovaného
obhajoba žalovaného
popř. replika žalobce
průběh řízení

Odůvodnění (Entscheidungsgründe)

shrnutí úvah, o něž se rozhodnutí opírá z hlediska skutkového a právního odůvodnění

Podpis soudce/soudců

Český rozsudek v civilních věcech

Záhlaví

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

označení soudu
jméno a příjmení soudce
účastníci řízení a jejich zástupci
předmět řízení (rozvod manželství)
druh rozsudku

Výrok

rozhodnutí ve věci
rozhodnutí o nákladech řízení

Odůvodnění rozsudku

podstatný obsah přednesu účastníků
shrnutí ne/prokázaných skutečností
důkazy, o něž se rozsudek opírá
hodnocení důkazů, právní posouzení

Poučení účastníků

poučení o řádném opravném prostředku (nutnost ohlásit změnu osobního stavu, možnost přijmout dřívější příjmení)

Podpis soudce/soudců

Při porovnání obou diagramů si všimneme určitých rozdílů. V českém rozsudku není na rozdíl od rozsudku německého samostatně vyčleněna část Nadpis. Její obsah je v českém rozsudku součástí Záhlaví. Část českého rozsudku Odůvodnění rozsudku pokrývá obsah částí německého rozsudku Skutkový stav a Odůvodnění. Část českého rozsudku Poučení účastníků v německém rozsudku chybí.

3.2 Makrostruktura německých rozsudků ve věci rozvodu manželství

Nyní nás bude zajímat makrostruktura konkrétních textů, německých rozsudků ve věci rozvodu manželství. Následující

analýza shrnuje poznatky získané na základě pozorování korpusu sestaveného z 10 autentických rozhodnutí (o průměrné délce 4 stran) vynesných soudy první instance, tzv. Amtsgericht. 7 rozsudků pochází od různých soudů, 3 jsou od téhož soudu (1, 5, 6). Typ, jakož i velikost písma a celková grafická úprava rozsudků vynesných různými soudy se liší, v rámci jednoho soudu se používá grafická úprava jednotná. Bližší údaje o účastnících řízení byly z důvodu ochrany osobních dat téměř na všech rozsudcích částečně nebo zcela začerněny. Předpokládám, že se jednalo o jména, adresy a číselné údaje a že kostra, o kterou se makrostruktura v části Záhloví opírá, zůstala zachována

Z diagramu uvedeného níže vyplývá, že rozhodnutí začíná *dilčím textem* (Teiltext) Záhloví. Do něj jako by byla vložena část Nadpis. Schéma uvedené na začátku této kapitoly přitom uvádí Nadpis na začátku textu, takže zde můžeme pozorovat určitý rozdíl. Makrostruktura Záhloví je zajímavá z hlediska grafického členění. Část následující po Nadpisu se opírá o jednu větu, která se vine první stranou a končí na straně druhé dvojtečkou, po níž následuje část Výrok. Věta začíná slovy „*In der Familiensache*“, poté následuje výčet účastníků řízení, kteří stojí ve sporu proti sobě („*gegen*“) a věta je zakončena slovy „*hat das Amtsgericht ... für Recht erkannt:*“. Na ni plynule navazuje výroková část rozsudku. Záhloví je velice přehledné – účastníci řízení, jejich zástupci a další účastníci díky grafickému členění vynikají na první pohled.

Záhlaví	Ausfertigung	
Geschäftsnummer	znak	Verkündet am (Datum)
		příjmení úředníka
		jeho funkce
		(popř. podpis)
Amtsgericht + místní jméno		
– Familiengericht –		

Nadpis
I m N a m e n d e s V o l k e s
U r t e i l

Záhlaví
In der Familiensache
jméno, příjmení
adresa
– Antragsteller/in –
Verfahrensbevollmächtigt/e/er:
Rechtsanwalt/Rechtsanwältin/Rechtsanwälte + jméno
adresa
AZ
g e g e n
jméno, příjmení
adresa
– Antragsgegner/in –
Verfahrensbevollmächtigt/e/er:
Rechtsanwalt/Rechtsanwältin/Rechtsanwälte + jméno
adresa
AZ
Beteiligte:
název pojišťovny
adresa
číslo pojistného účtu manžela
číslo pojistného účtu manželky

Záhlaví**wegen Ehescheidung****hat das Amtsgericht (místní název) – Familiengericht –
auf die mündliche Verhandlung vom (Datum)
durch (den) Richter/in am Amtsgericht (místní název)****für R e c h t erkannt:**

Záhlaví obsahuje číslo jednací (Geschäftsnummer), které bývá umístěno buď v levém horním rohu (2, 3, 4, 7, 8, 9, 10), nebo uprostřed mezi označením soudu a nadpisem „*Im Namen des Volkes*“ (1, 5, 6). V horní části uprostřed je umístěn znak. Ve čtyřech případech se však také vyskytoval v levém horním rohu vedle jednacího čísla (4) nebo nad ním (7, 9, 10). V osmi případech šlo o zemský znak, na dvou rozsudcích se jednalo o státní znak, spolkovou orlici (2, 3). V pravém horním rohu (1, 5, 6) bývá uveden výraz *Ausfertigung*, tj. *vyhotovení* (může být umístěn i úplně nahoře uprostřed strany – 2, 3, 7, 10), datum vyhlášení rozsudku a jméno (zpravidla pouze příjmení) a funkce úředníka, který jej zhotovil. Jedná se např. o tato označení: *Urkundsbeamte/r* (7), *Justizfachangestellte als Urkundsbeamte/r der Geschäftsstelle* (2, 3), *Justizobersekretärin* (6), *JHS als Urkundsbeamtin der Geschäftsstelle* (8), *Justizangestellte* (1, 5, 6), *Justizamtsinspektor als Urkundsbeamter der Geschäftsstelle* (4). Vedle označení soudu pomocí výrazu *Familiengericht* (2, 3, 4, 7, 8) se v textech vyskytovalo též sousloví *Abteilungen für Familiensachen (Familiengericht)* (1, 5, 6). Nadpis ‚Urteil‘ není uveden na všech rozsudcích, což je překvapivé (chybí u rozsudků 1, 5, 6). Výrok rozsudku ve třech případech místo „*In der Familiensache*“ začíná pouze „*In Sachen*“ (7, 9, 10).

Po sousloví „*In der Familiensache*“ následuje výčet účastníků řízení, který byl ve dvou případech spojen s počátkem věty genitivem, tedy: „*In der Familiensache der Frau/des Herrn*

(jméno, adresa) – *Antragsteller/in* – , *Verfahrensbevollmächtigte*: (jméno, adresa) *gegen Frau/Herrn* ... (6, 8). Za jmény účastníků je na třech rozsudcích uvedeno jejich datum narození (7, 9, 10). Bydliště účastníků řízení je ve dvou rozsudcích uvedeno pomocí výrazu „*wohnhaft*“ (1, 4), po kterém následuje dvojtečka. Účastníci řízení se ve věci rozvodu manželství označují termíny „*Antragsteller/in*“ (navrhovatel/ka) a „*Antragsgegner/in*“ (odpůrce/kyně). V šesti rozsudcích jsou odsazené v pravé části strany, ve čtyřech jsou uvedené pod adresou účastníka (1, 2, 3, 6). V šesti rozsudcích jsou zvýrazněné pomlčkou z obou stran (2,3, 4, 7, 9, 10). Poté jsou uvedeni právní zástupci účastníků (pokud je účastníci mají), kteří se rovněž označují jako „*Prozessbevollmächtigt/e/er*“. Následuje jejich adresa a zkratka „*AZ*“ (Aktenzeichen, 2, 3) nebo zkratka „*GZ*“ (Geschäftszeichen, 4, 7, 9, 10). Jedná se o spisovou značku, s jejíž pomocí je rozhodnutí archivováno u soudu¹. Nakonec jsou uvedeni účastníci řízení, „*Beteiligte*“ (v rozsudcích 2, 3, 7, 9, 10 jako „*Weitere Beteiligte*“, tj. další účastníci řízení). Ve všech případech se jedná o pojišťovny, u kterých mají oba účastníci účet důchodového zabezpečení. V rozhodnutí je uvedena adresa společnosti a číslo pojistného účtu účastníka. Účty manželů mohou být uvedené v opačném pořadí, než jak je znázorněno ve schématu. Pokud mají manželé pojistné účty vedené každý u jiné pojišťovny, jsou společnosti s příslušnými pojistnými účty vypsány pod sebou. Ve dvou rozhodnutích (2, 3) je místo čísla pojistného účtu uvedena zkratka „*AZ*“ a číslo spisu, který obsahuje další informace.

V závěrečné části Záhlaví jsou obsaženy informace o věci, ve které v uvedeném dni soud a soudce rozhodl na základě ústního jednání. Kromě spojení „*wegen Ehescheidung*“ (8) se ve třech rozsudcích vyskytuje také spojení „*wegen Scheidung*“ (7, 9, 10), v jednom pak

¹ Stejnou funkci má rovněž číslo jednací (Geschäftsnummer). Číslo jednací se skládá z těchto částí: 46 F 78/94 – číslo 46 značí soud, písmeno „F“ znamená, že se jedná o věc rodinnou (*Familiensache*), číslo 78 znamená, že jde o 78. případ, který soud řešil v roce 1994. Jak oba německé, tak oba české výrazy jsou synonymní.

„wegen Scheidung und Regelung der Folgesachen“ (4) (následných záležitostí, tj. péče o děti pro dobu po rozvodu, porozvodové vyrovnání, atd.). Ve třech rozsudcích (7, 9, 10) zhotovitel místo spojení „hat das Amtsgericht ... für Recht erkannt“ použil sloveso *erlassen*: „erläßt das Amtsgericht ... folgendes Urteil“ a místo spojení „auf die mündliche Verhandlung vom“ spojení „aufgrund der mündlichen Verhandlung vom“.

Soustředme se nyní na výrokovou část rozsudku.

Výrok

Ehescheidung (rozvod manželství)

Sorgerecht (péče o děti)

Versorgungsausgleich (porozvodové vyrovnání)

Kosten (náklady řízení)

Výroková část rozsudku obsahuje rozhodnutí, ke kterému soud došel na základě projednání věci. Skládá se z několika odstavců o délce jedné nebo dvou vět. Část Rozvod manželství je věta obsahující údaje o datu a místu uzavření manželství a o tom, že manželství se rozvádí. Pokud se v manželství narodily děti, následuje část Péče o děti, což je věta informující o způsobu péče o děti pro dobu po rozvodu manželství. Část Porozvodové vyrovnání uvádí informace o způsobu vyrovnání zaopatření manželů pro dobu po rozvodu, popř. o přerušení řízení o porozvodové vyrovnání. Poslední část, Náklady řízení, se obvykle skládá z jedné věty, jejíž obsah však může být rozložen i do dvou vět. Upravuje úhradu nákladů řízení účastníky.

Po výrokové části následují části Skutkový stav a Odůvodnění. Ve čtyřech rozsudcích (1, 5, 6, 8) jsou uvedeny společným nadpisem „*Tatbestand und Entscheidungsgründe*“ (v rozsudku 2 nadpisem „*Tatbestand und Entscheidungsgründe zur Scheidung und Kostenentscheidung*“), po němž následují části *Scheidung*

(Rozvod), Sorgerecht (Péče o děti pro dobu po rozvodu; uvádí se, pokud se v manželství narodily děti, 8), Versorgungsausgleich (Porozvodové vyrovnání) a Kosten (Náklady řízení). Jednotlivé dílčí části mohou být číslovány římskými číslicemi (4, 7, 8, 10). Část Scheidung se označuje také jako Ehescheidung (8) a část Sorgerecht jako Elterliche Sorge (6). V části Tatbestand und Entscheidungsgründe jsou uvedeny podrobnější informace týkající se údajů uvedených ve výroku.

Skutkový stav a odůvodnění	
Scheidung	
Sorgerecht	
Versorgungsausgleich	
Kosten	
Podpis soudce	
jméno soudce Richter am Amtsgericht	
Ausgefertigt	
podpis jméno zhotovitele Justizangestellte	kulaté razítko soudu
Vorstehendes Urteil ist hinsichtlich des Scheidungsausspruches rechtskräftig seit dem ...	
místo, datum ...	
podpis jméno zhotovitele	kulaté razítko soudu
Justizangestellte als Urkundsbeamtin der Geschäftsstelle	

Po části Skutkový stav a odůvodnění následuje už jen Podpis soudce. Ve věci rozhodnutí o rozvodu manželství rozhoduje samosoudce, který také vynáší rozsudek. Z pozorování rozsudků vyplývá, že konvence této části nejsou pevně zakotveny. Na všech

rozsudcích se však vyskytuje kulaté razítko soudu, jméno soudce (tiskem), jméno zhotovitele (tiskem) a jeho funkce u soudu. Důležitá je informace o tom, kdy rozsudek nabývá právní moci. Je uvedena buď v části Podpis soudce (1, 6), nebo na první straně v hranatém razítku (2, 3, 7, 8, 9, 10). Dvě rozhodnutí údaj o právní moci neobsahovaly vůbec (4, 5). Diagram znázorňuje část Podpis soudce rozsudků 1 a 6.

Výše znázorněná makrostruktura ilustruje způsob, jakým byla napsána polovina zkoumaných rozsudků (1, 2, 5, 6, 8). V ostatních textech se vyskytly menší rozdíly v jednotlivých *dílčích textech*. Začněme záhlavím. Výše popsané záhlaví se v podobě popsané výše vyskytlo v 7 rozhodnutích (1, 2, 3, 4, 5, 6, 8). Existují však i jiné varianty. Následující diagram ukazuje uspořádání části Záhlaví a Nadpisu jednoho rozsudku (7):

Záhlaví

znak
Geschäftsnummer

**AMTSGERICHT + místní jméno
- Familiengericht -**

Verkündet am (Datum)
příjmení úředníka
jeho funkce
(popř. podpis)

In Sachen

jméno, datum narození, státní příslušnost, bydliště

- Antragsteller -

Prozessbevollmächtigter:
Rechtsanwalt + jméno
adresa
GZ:

gegen

jméno, datum narození, státní příslušnost, bydliště

- Antragsgegnerin -

Prozessbevollmächtigter:
Rechtsanwalt + jméno
adresa
GZ:

Weitere Beteiligte:

název pojišťovny, adresa, číslo pojistného účtu

wegen Scheidung

Nadpis

IM NAMEN DES VOLKES

Záhlaví

erläßt das Amtsgericht (místní název) **durch den Richter am**
Amtsgericht (jméno soudce) **aufgrund der mündlichen**
Verhandlung vom (datum) **am selben Tag folgendes**
(místní název)

Endurteil

Vidíme, že slovo „*Urteil*“ se na rozdíl od předchozího schématu vyskytuje až na úplném konci Záhlaví. Nadpis „*Im Namen des Volkes*“ je vložen do Záhlaví.

Další schéma (rozsudek 9) ukazuje mírně odlišnou organizaci Záhlaví, a to především na jeho začátku. Po spojení „*In Sachen*“ je již totožné s předchozím schématem (všimneme si rovněž, že odpůrce nemá právního zástupce):

Záhlaví

Ausfertigung
Verkündet am (datum)

znak **AMTSGERICHT + místní jméno**
Geschäftsnummer
adresa soudu

Nadpis

IM NAMEN DES VOLKES

Záhlaví	In Sachen
	jméno, datum narození, státní příslušnost, bydliště
	- Antragstellerin -
	Prozessbevollmächtigter: Rechtsanwalt + jméno adresa GZ:
	gegen
	jméno, datum narození, státní příslušnost, bydliště
	- Antragsgegner -
	<u>Weitere Beteiligte:</u> název pojišťovny, adresa, číslo pojistného účtu
	wegen Scheidung

Podobně i tomto případě (rozsudek 10) jsou rozdíly v Záhlaví malé:

Záhlaví	Ausfertigung
znak Geschäftsnummer	AMTSGERICHT + místní jméno
	Verkündet am (Datum) jméno zhotovitele jeho funkce, podpis
	In Sachen
	...
	wegen Scheidung

Nadpis
IM NAMEN DES VOLKES

Záhlaví

erläßt das Amtsgericht (místní jméno) **durch den Richter am
Amtsgericht** (jméno soudce) **aufgrund der mündlichen
Verhandlung vom** (datum) **folgendes**

Endurteil

V některých rozsudcích se část Tatbestand a Entscheidungsgründe vyskytuje v trochu jiné podobě. Ve třech rozhodnutích (4, 7, 10) byla členěna následovně:

I. Scheidung

Tatbestand

...

Entscheidungsgründe

...

II. Versorgungsausgleich

(Gründe)

...

III. Kosten

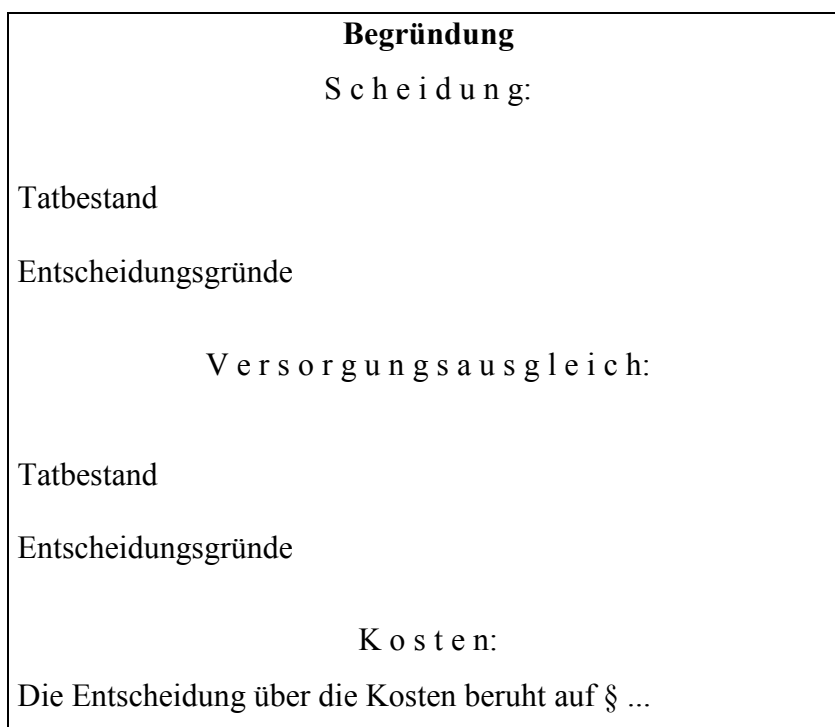
(Gründe)

Die Entscheidung über die Kosten beruht auf § ...

Grafické členění se od předchozího případu mírně liší, obsah jednotlivých *dílčích textů* je stejný. U dvou takto uspořádaných rozhodnutí (7, 10) nebyl v částech Versorgungsausgleich a Kosten uveden nadpis „Gründe“.

Jeden rozsudek (3) je členěn na části Tatbestand, Entscheidungsgründe a Berechnung des Versorgungsausgleichs. *Dílčí text* týkající se nákladů řízení nemá zvláštní nadpis - po části Berechnung des Versorgungsausgleichs pouze následuje věta „Die

Kostenentscheidung beruht auf § ...“. Jeden rozsudek (9) je členěn také takto:

Nyní se soustředíme na zkoumání jednotlivých *dílčích textů*. Část *Scheidung* se označuje rovněž jako *Ehescheidung*. Tato část se v rozsudku nevyskytuje, pokud se účastníci vzdali výpovědi ohledně skutkového stavu a odůvodnění (stalo se tak v případě textů 1, 2, 8). Z hlediska grafického členění a sledu údajů tato část nevykazuje přísnou výstavbu. Následující diagram ukazuje, jaké informace se v této části uvádějí a jejich pořadí. K jejich vyjádření se používají středně dlouhé, srozumitelné věty, přičemž téměř každá tvoří samostatný odstavec. Text tak získává na přehlednosti. Řazení informací ve schématu je spíše orientační – vzhledem k rozdílům mezi jednotlivými rozsudky nebylo možné vytvořit jeden zobecňující model. Schéma představuje souhrnný přehled informací, které se v této části mohou objevit (tj. ne každý rozsudek obsahuje všechny níže uvedené položky).

Scheidung

Eheschließung, Registrierung der Ehe

Geburtsdatum der Parteien

deren Staatsangehörigkeit

Scheidungsantrag durch eine Partei, Zustimmung der anderen

Zustellung des Scheidungsantrags

gewöhnlicher Aufenthalt

Wunsch einer Partei, geschieden zu werden, Getrenntleben

Zuständigkeit des Gerichts

Kinder

keine Wiederherstellung der ehelichen Lebensgemeinschaft

Parteivernehmung, Verweis auf das Protokoll

anzuwendendes Recht

V rozsudku rozděleném na části Tatbestand, Entscheidungsgründe a Berechnung des Versorgungsausgleichs (3) je *dílčí text* Scheidung obsažen v části Tatbestand a v prvním odstavci části Entscheidungsgründe. Ve čtyřech rozhodnutích (4, 7, 9, 10) je část Scheidung rozdělena na části Tatbestand a Entscheidungsgründe. Z obsahového hlediska členění vypadá zhruba takto:

Tatbestand

Eheschließung, Registrierung der Ehe

Geburtsdatum der Parteien, deren Staatsangehörigkeit

Scheidungsantrag durch eine Partei, Zustimmung der anderen

Zustellung des Scheidungsantrages

Gewöhnlicher Aufenthalt

Wunsch einer Partei, geschieden zu werden, Getrenntleben

Kinder

keine Wiederherstellung der ehelichen Gemeinschaft

Parteivernehmung, Verweis auf das Protokoll

Entscheidungsgründe

Zuständigkeit des Gerichts

anzuwendendes Recht, gewöhnlicher Aufenthalt

Scheidung infolge der gescheiterten Ehe

Feststellung des Getrenntlebens

Aussöhnungsversuche

keine Wiederaufnahme der ehelichen Lebensgemeinschaft

Část Sorgerecht nebylo na základě korpusu textů možné analyzovat, protože z celkového počtu 10 rozsudků se otázka péče o děti pro dobu po rozvodu řešila jen ve 2 textech (6, 8). Podívejme se tedy na část Porozvodové vyrovnání (Versorgungsausgleich, v jednom případě byla označena jako Berechnung des Versorgungsausgleichs). V jednom rozhodnutí bylo řízení o porozvodové vyrovnání přerušeno, protože nebyly splněny právní předpoklady pro jeho provedení (6). V jednom rozhodnutí k vyrovnání nedošlo před vynesemím rozsudku, protože by to neúměrně prodloužilo rozvodové řízení (7). V jednom rozhodnutí se na neprovedení vyrovnání dohodli účastníci řízení (10).

Část Porozvodové vyrovnání uvádí tyto údaje – délku manželství (uzavření manželství – podání žádosti o rozvod), výši důchodových nároků obou manželů, pojišťovnu, u které jsou důchodové účty vedeny, a pokud se výše nároků liší, rozdělení nároků tak, aby oba účastníci získali stejnou částku. Soud dále stanoví způsob vyrovnání, jímž je měsíční převod dorovnávací částky na účet toho z manželů, jehož důchodový nárok je nižší. Tyto informace mohou být uvedeny v jednom odstavci (8) nebo ve více kratších odstavcích (4, 9) nebo způsobem uvedeným ve schématu (1, 2, 3, 5).

Versorgungsausgleich	
Beginn und Ende der Ehezeit (Eheschließung – Zustellung des Scheidungsantrags)	
Anwartschaften der Parteien:	
A. Anwartschaften der einen Partei:	
Versicherungsgesellschaft	částka
angleichungsdynamische Rente	částka
B. Anwartschaften der anderen Partei:	
Versicherungsgesellschaft	částka
angleichungsdynamische Rente	částka
Ausgleich	
Versorgungen der einen Partei:	
Versorgungen der anderen Partei:	
Bilanz der angleichungsdynamischen Anrechte:	
Bilanz der anderen Versorgungen:	

Kosten
Die Kostenentscheidung beruht auf/folgt aus § ...

Po části Porozvodové vyrovnání následuje již jen část Náklady (Kosten), která je tvořena jednou větou odkazující na příslušný právní předpis. Kromě nejčastější varianty uvedené ve schématu se v jednom rozsudku vyskytla věta „*Die Entscheidung über die Kosten beruht auf § ...*“ (4) a v jednom věta „*Die Kostenentscheidung beruht auf einer Vereinbarung der Parteien ...*“ (10).

3.2.1 Shrnutí

Analýza ukázala, že z hlediska makrostrukturního členění německá rozhodnutí vykazují relativní variabilitu, ačkoli základní vzorec sledu a obsahu jednotlivých *dilčích textů* zůstal takřka ve všech rozhodnutích zachován. Rozdíly byly pozorovány především

u rozhodnutí různých soudů; rozhodnutí vynesena jedním soudem jsou si velmi podobná. Rozdíly byly zjištěny především ve členění Nadpisu a Záhlaví, kdy je Nadpis do Záhlaví často vkládán. Mírné rozdíly byly zpozorovány rovněž ve formální (ne tedy obsahové) organizaci částí Skutkový stav a Odůvodnění, kdy mohou být spojeny do jednoho nadpisu, po němž následují jednotlivé *dílčí texty* Scheidung, Sorgerecht, Versorgungsausgleich a Kosten nebo je tato část textu rozčleněna na části Tatbestand, Entscheidungsgründe a Berechnung des Versorgungsausgleichs nebo na části Scheidung (skládající se z *dílčích textů* Tatbestand a Entscheidungsgründe), Versorgungsausgleich a Kosten.

V rámci analýzy jsem se rovněž zabývala strukturou jednotlivých *dílčích textů*. Přehledná struktura částí Záhlaví a Nadpis umožnila vytvořit zobecňující model, jinak tomu bylo v případě části Scheidung, která se u jednotlivých rozsudků více či méně liší. Schéma ukazující sled a obsah informací této části je tedy spíše orientační. Část Scheidung se vyznačuje řazením krátkých odstavců, které se často skládají z jedné, nejvýše pak ze dvou vět. Spíše orientační je také část Versorgungsausgleich. Pro tuto část je typické členění pomocí nadpisů a kratších odstavců, což jí dodává na přehlednosti. Část Podpis soudce se u jednotlivých rozsudků poměrně lišila, konvence tohoto *dílčího textu* nejsou pevně zakotveny.

Grafická úprava rozhodnutí vynesena různými soudy se liší, v rámci jednoho soudu je jednotná. Celkově lze říci, že rozsudky díky své výstavbě působí přehledným dojmem a jejich struktura umožňuje rychlou orientaci.

3.3 Makrostruktura českých rozsudků ve věci rozvodu manželství

Nyní se podívejme na makrostrukturu českých rozsudků. Pozorovala jsem celkem 8 rozhodnutí (o průměrné délce 2-3 stran)

vydaných různými soudy první instance, okresními a obvodními soudy. Grafická úprava a typ písma jednotlivých rozsudků se mírně liší. Bližší údaje o účastnících řízení byly z důvodu ochrany osobních dat téměř na všech rozsudcích částečně nebo zcela začerněny. Předpokládám, že se jednalo o jména, adresy a číselné údaje a že kostra, o kterou se makrostruktura opírá, zůstala zachována.

V pravém horním rohu části Záhloví je na většině rozhodnutí uvedeno číslo jednací (v rozsudku 4 bylo umístěno vpravo v dolní části Záhloví), o něco níže uprostřed je umístěn státní znak ČR s nápisem „ČESKÁ REPUBLIKA“. Pod ním je ve středu velkými tučnými písmeny uveden nápis „ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY“. Pod ním začíná první věta rozsudku, která uvádí soud a soudce, který vynesl rozhodnutí. Dále jsou zde uvedeni účastníci řízení, jejich datum narození, trvalé bydliště, jejich zaměstnání a věc, ve které soud rozhodl. Věta tvoří jeden odstavec a je ve všech rozhodnutích zakončena slovem „*takto*:“. Je poměrně dlouhá a vzhledem k množství informací, které nabízí, působí relativně nepřehledně. Ve dvou rozsudcích (2, 3) je po slovese „*rozhodl*“ uvedeno navíc datum jednání: „*Okresní soud v ... rozhodl dne ... samosoudcem/kyní ...*“. Rozhodnutí soudu první instance ve věci rozvodu manželství ve všech případech vynesl samosoudce. Ve dvou rozsudcích je uvedeno datum narození účastníků řízení pomocí zkratky „*nar.*“ (2, 3), v jednom s pomocí výrazu „*narozené/mu*“ (1). Jedno rozhodnutí (4) uvádí jejich zaměstnání, popř. že jsou „*bez zaměstnání*“ (2, 8) nebo „*t.č. bez pracovního poměru*“ (5). Záhloví dále obsahuje údaj o trvalém bydlišti, který je ve dvou rozhodnutích uveden pomocí spojení „*bytem trvale*“ (3, 5) nebo spojení „*bytem*“ (1, 4, 6, 8). Po Záhloví následuje výroková část rozsudku, která uvádí rozhodnutí soudu ve věci.

Záhlaví	<i>číslo jednací</i>
<p><i>Státní znak ČR</i> ČESKÁ REPUBLIKA</p> <p>ROZSUDEK</p> <p>JMÉNEM REPUBLIKY</p> <p>Obvodní/Okresní soud v ... rozhodl samosoudcem/kyní ... v právní věci navrhovatele/ky / žalobce/kyně ..., nar. ..., (zaměstnání), bytem ..., proti odpůrci/kyni / žalovanému/mu ..., nar. ..., (zaměstnání), bytem ..., o rozvod manželství,</p> <p style="text-align: center;">t a k t o :</p>	

Výrok
<p>I. Manželství navrhovatele / žalobkyně ..., rozené/ho ..., uzavřené s odpůrkyní / se žalovaným ..., rozenou/ým ..., dne ..., před Obecním / Městským úřadem..., se r o z v á d í .</p> <p>II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.²</p>

První věta Výroku je poměrně variabilní, co se týče slovosledu. Vždy však uvádí jméno, datum narození obou účastníků a místo a datum uzavření manželství. Další příklady formulace této věty: *Manželství navrhovatelky ..., roz. ..., a odpůrce ..., uzavřené dne ... před ONV v ... se rozvádí (5)*. Nebo: *Manželství, uzavřené mezi žalobkyní ..., rozenou ..., a žalovaným ..., dne ... na radnici v / před Městským národním výborem v ..., se rozvádí (1)*. Nebo: *Manželství účastníků ... a ... , roz. ..., uzavřené dne ...před Obvodním úřadem v ... se rozvádí (6)*. Více podrobností viz. analýza jazykových šablon.

² Soud tak stanoví v případech, kdy úspěch a neúspěch je na obou procesních stranách přibližně stejný. Přiznávat oběma stranám právo na náhradu nákladů tak není účelné. Na rozdíl od náhrady nákladů sporného řízení, která se řídí zásadou úspěchu ve věci, nenáležela náhrada nákladů nesporného řízení v minulosti žádnému účastníkovi. Od 1.1.2001 má soud možnost uvážit okolnosti případu.

Na tento *dílčí text* plynule navazuje část Odůvodnění rozsudku, která je ve všech případech uvedena nadpisem „Odůvodnění“ s různou grafickou úpravou (vždy tučně a prokládaně). Poté následuje různě dlouhý text členěný na odstavce. Druh informací a jejich řazení je znázorněno ve schématu uvedeném níže. Řazení informací ve schématu je spíše orientační – vzhledem k rozdílům mezi jednotlivými rozsudky, souvisejícími s individuální povahou věci, se v textech mohou vyskytovat drobné odchylky. Schéma představuje souhrnný přehled informací, které se v této části mohou objevit (tj. ne každý rozsudek obsahuje všechny níže uvedené položky).

Odůvodnění rozsudku

žalobce/kyně / navrhovatel/ka žádá rozvod
odůvodnění žádosti
souhlas žalované/ho / odpůrce/kyně s rozvodem
den a místo uzavření manželství
národnost a státní příslušnost manželů
kolikáté manželství
děti narozené v manželství
poslední společné bydliště
výpověď žalobce/kyně / navrhovatele/ky
výpověď žalované/ho / odpůrce/kyně
splnění podmínek pro rozvod dle § 24
rozhodnutí soudu
(svěření dítěte/děti do péče, výživné)
náklady řízení

Poučení účastníků

P o u č e n í : informace o možnosti podat odvolání
přijetí dřívějšího příjmení
předložení občanských průkazů k vyznačení
změny stavu

Podpis soudce	
V ... dne ...	
Za správnost vyhotovení: ...	JUDr. ... předseda/kyně senátu
kulaté razítko soudu	

Pro část Poučení účastníků platí totéž, co pro část německého rozsudku Scheidung nebo část českého rozsudku Odůvodnění rozhodnutí, tj. opět se jedná o souhrnné schéma, přičemž pokyn týkající se předložení občanských průkazů může buď následovat po informaci o přijetí dřívějšího příjmení (1), nebo jí může předcházet (4, 5). Ve třech rozhodnutích např. není pokyn k předložení občanských průkazů k vyznačení změny stavu uveden vůbec (2, 3, 6), v jednom není uvedena informace o přijetí dřívějšího příjmení (6). Jeden rozsudek (8) navíc obsahuje informaci o možnosti soudního výkonu rozhodnutí v případě, že by povinný účastník nesplnil, co mu rozhodnutí ukládá. V jednom rozsudku Poučení účastníků obsahuje pouze informaci o možnosti odvolání (6).

Po této části již následuje jen část Podpis soudce. Ve všech případech obsahuje údaj o místu a datu vyhotovení rozsudku, kulaté razítko soudu a na šesti rozhodnutích (1, 3, 5, 6, 7, 8) jméno a funkci soudce (tiskem). Jedno rozhodnutí (6) soudce podepsal vlastnoručně. Na pěti rozhodnutích je podepsán úředník, který odpovídá za kontrolu rozsudku (2, 3, 5, 7, 8). Hranatým razítkem s údaji o tom, kdy rozsudek nabývá právní moci, je opatřeno sedm rozhodnutí (2, 3, 4, 5, 6, 7, 8), a to na první straně.

Výše popsaná makrostruktura se v této podobě vyskytla u všech analyzovaných rozsudků – s dílčími rozdíly v členění části Odůvodnění na odstavce. Ve dvou rozhodnutích (4, 6) se řešila otázka péče o děti. Tato skutečnost se projevila na části Záhlaví a Výrok. Vidíme, že Záhlaví kromě jiného obsahuje údaje

o právních zástupcích stran a o úpravě poměrů k dětem, které se v manželství narodily (4):

Záhlaví

Okresní soud v ... rozhodl samosoudkyní ... v právní věci navrhovatele ..., (zaměstnání), bytem ..., zastoupeného (jméno), advokátem v (adresa), proti odpůrkyni ..., (zaměstnání), bytem ..., zastoupené (jméno), advokátkou v (adresa), o rozvod manželství a úpravu poměrů k nezl. (jméno), nar. ..., a nezl. (jméno), nar. ..., oba bytem ..., zastoupeni městem (název města) jako opatrovníkem, t a k t o :

Výrok

- rozvod manželství
- péče o děti pro dobu po rozvodu
- placení výživného
- náhrada nákladů řízení

Úvodní věta v Záhlaví je v jednom rozhodnutí (6) formulována takto:

Záhlaví

Obvodní soud pro Prahu ... rozhodl samosoudkyní ... v právní věci navrhovatele: (jméno), bytem ..., zast. (jméno), advokátem, (adresa), ..., proti odpůrkyni ..., bytem ..., zast. (jméno), advokátem, (adresa), k návrhu na rozvod manželství a ve věci péče o nezl. ..., nar. ..., zast. Městskou částí Praha ... – Obvodním úřadem jako opatrovníkem

t a k t o :

Výrok

- rozvod manželství
- péče o děti pro dobu po rozvodu
- náhrada nákladů řízení

3.3.1 Shrnutí

Analýza makrostruktury českých rozhodnutí ukázala relativní ustálenost tohoto textového druhu. Každé rozhodnutí bylo vyneseno jiným soudem, všechna však vykazovala velmi podobné konvence makrostruktury. Ve všech rozsudcích následovala po části Záhloví část Výrok, dále Odůvodnění rozsudku, Poučení účastníků a Podpis soudce. V rámci analýzy jsem zkoumala rovněž jednotlivé *dílčí texty*. Záhloví bylo u všech rozhodnutí téměř totožné (s výjimkou umístění jednacího čísla u jednoho rozsudku), podobně tomu bylo u Výroku. Část Odůvodnění rozsudku byla ve všech případech označena nadpisem „Odůvodnění“. Sled a obsah informací tohoto *dílčího textu* byl u jednotlivých rozhodnutí sice podobný, avšak do určité míry jedinečný v závislosti na projednávaném případě. Schéma znázorňující tento *dílčí text* je tak podobně jako u části ‚Scheidung‘ spíše orientační, protože vytvořit jeden zobecňující model nebylo možné. Text této části je členěn na odstavce střední délky. Poté následuje část Poučení účastníků a Podpis soudce, která je u všech zkoumaných rozsudků relativně stejná.

Grafická úprava jednotlivých rozhodnutí vynesných různými soudy se mírně liší, a to především typem písma. Celkově lze říci, že rozsudky působí díky své výstavbě relativně přehledným dojmem. Orientaci však znesnadňuje především úvodní věta výrokové části, která obsahuje údaje o soudu, účastnících řízení a projednávané věci. Je poměrně dlouhá a tvoří jeden odstavec, což neumožňuje rychlé vyhledání informací.

3.4 Srovnání makrostruktury německého a českého rozsudku ve věci rozvodu manželství

Srovnáme-li český a německý rozsudek ve věci rozvodu manželství, na první pohled si všimneme, že české rozhodnutí obsahuje více textu. Je tomu tak z několika důvodů. Úvodní věta Záhloví je na rozdíl od německého rozhodnutí zhuštěna do jednoho

odstavce, na nějž navazuje další text. V německém rozhodnutí je naproti tomu rozepsána na celé první straně. Více informací je v porovnání s německým rozsudkem v části Odůvodnění rozsudku. Tato část je obsáhlejší a výpravnější než část Tatbestand und Entscheidungsgründe, která se omezuje na velmi stručná, shrnující sdělení. Český rozsudek dále obsahuje Poučení účastníků, které v německém rozsudku chybí. Celkově je německý rozsudek stručnější. Podrobnosti bývají uvedeny v zápisu z jednání.

Z hlediska jednotlivých *dílčích textů* jsou německý a český rozsudek srovnatelné, i když lze pozorovat určité rozdíly. České Záhlaví ve všech případech obsahuje státní znak České republiky - na rozdíl od německých rozsudků, které nesou zemský znak nebo spolkovou orlici. Nadpis je u českého rozsudku součástí Záhlaví a je umístěn na jeho úplném začátku pod státním znakem, zatímco německý Nadpis bývá umístěn pod zemským znakem či pod spolkovou orlicí a označením soudu. Německé Záhlaví vyniká svou přehledností. Věta obsahující údaje o soudu, soudci, účastnících řízení, atd. je rozepsána na první straně rozhodnutí, což usnadňuje orientaci a vyhledání podstatných informací. U českého rozsudku je naproti tomu zhuštěna do jednoho odstavce. Výroková část je u obou rozsudků srovnatelná – shrnuje rozhodnutí soudu ve věci a o nákladech řízení.

Poté následuje část Tatbestand und Entscheidungsgründe a Odůvodnění rozsudku. O možnostech jejich různého členění v německých rozhodnutích jsem již psala. Také jsem zmínila, že český rozsudek v této části zpravidla obsahuje více informací týkajících se společného soužití manželů, důvodů rozvratu a líčí též události, které předcházely podání žádosti o rozvod. Německý rozsudek se pouze omezuje na konstatování délky doby, po kterou manželé nevedou společnou domácnost, a skutečnosti, že manželství je rozvráceno a že nelze očekávat obnovení společného soužití. Uvedené informace jsou stručné a heslovité.

Další rozdíl mezi německým a českým rozhodnutím spočívá v absenci části *Versorgungsausgleich* (Porozvodové vyrovnání) u českého rozsudku. Jedná se o vyrovnání nároků na výplatu důchodů, na něž si v průběhu manželství oba manželé spoří. Případné rozdíly ve výši těchto nároků jsou v rámci rozvodového řízení vyrovnány ku prospěchu manžela s nižšími nároky. Vzhledem k odlišnému penzijnímu systému se tato otázka v českých rozhodnutích neřeší. Na tento *dílčí text* v německých rozhodnutích navazuje část *Kosten*, která obsahuje větu o náhradě nákladů řízení. V českých rozsudcích tato věta zpravidla představuje poslední větu Odůvodnění rozsudku. V českých rozhodnutích je dále uvedeno Poučení účastníků, které v německých rozsudcích není. U části Podpis soudce jsem v českých rozhodnutích pozorovala větší míru ustálenosti než v němčině. Podoba tohoto *dílčího textu* je patrně na rozhodnutí soudu. Co se grafické úpravy týče, jednotlivé rozsudky se samozřejmě liší druhem a velikostí písma, ne však v rámci jednoho soudu.

Celkově bych tedy německý rozsudek označila jako přehlednější, stručnější a shrnující podstatné informace. Český rozsudek je hutnější, obsahuje více textu, často na úkor přehlednosti. Také se v něm opakují tytéž informace. Z hlediska ustálenosti makrostrukturních konvencí jsou německý a český rozsudek srovnatelné – jde koneckonců o závaznou úřední listinu.

3.5 Makrostruktura překladového rozsudku ve věci rozvodu manželství

Nyní se podívejme na makrostrukturu překladového rozsudku, tj. překladu německého rozhodnutí (originálu) do češtiny. Výsledky této analýzy se opírají o zkoumání 10 rozhodnutí a jejich překladů, z nichž 3 originály s překladem jsem získala od soudních překladatelů. Zbýlých 7 textů jsem nechala přeložit u 4 překladatelských agentur – vždy po 2 textech u jedné agentury a

v jednom případě jsem nechala přeložit 1 text u 1 agentury. Každý text překládal jiný překladatel. Jedna agentura nechala texty zkontrolovat korektorem.

V úvodu této práce jsem formulovala hypotézu o překladu makrostruktury. V jejím rámci jsem předpokládala, že překladatelé zvolí přístup dokumentárního překladu. Tato domněnka se potvrdila. Všechny překlady kopírují textovou výstavbu (tj. členění textu pomocí nadpisů a odstavců, jakož i sled informací) německých originálů. Domnívám se, že to souvisí s autoritou originálu – jedná se o oficiální úřední listinu, platnou v rámci právního systému SRN, která upravuje právní vztahy mezi účastníky řízení a je pro ně závazná³. Jeho vlastnostmi jsou právní moc a vykonatelnost. Ty se nemohou žádným způsobem vázat na jeho překlad. Úkolem překladu rozsudku je pouze informovat příjemce (soudce, právního zástupce, účastníky řízení) o právním obsahu řízení, které proběhlo ve výchozí kultuře. Na rozdíl od originálu nenabývá překlad právní moci, pouze o ní informuje - odtud jeho sekundární úloha.

V teoretické části jsem uvedla, že výstavba soudních rozhodnutí se řídí příslušnými právními předpisy, které platí v rámci daného právního systému. Jak už bylo řečeno, rozsudek je závazný úřední dokument, který nelze svévolně přizpůsobovat cílové kultuře, protože odráží právní systém, v jehož rámci byl zhotoven a v jehož rámci platí.

Podívejme se nyní na překladovou makrostrukturu různých variant Záhloví, které jsou uvedeny v analýze německých rozhodnutí (1, 2, 3, 6, 8):

³ Rozsudky o rozvodu manželství jsou rozsudky o osobním stavu. Působí erga omnes, což znamená, že jsou navíc závazné pro všechny, nejen pro účastníky řízení.

Záhlaví	
číslo jednací	Vyhotovení Vyhlášeno dne (datum) příjmení soudního úředníka jeho funkce (popř. podpis)
Okresní soud + místní jméno – rodinný soud –	

Nadpis
J m é n e m l i d u
R o z s u d e k

Záhlaví	
V rodinné věci	
jméno, příjmení adresa	– navrhovatel/ka –
Právní zástupce: advokát + jméno adresa sp. zn.	
p r o t i	
jméno, příjmení adresa	– odpůrce/kyně –
Právní zástupce: advokát + jméno adresa sp. zn.	
Účastníci:	
název pojišťovny adresa číslo pojistného účtu manžela číslo pojistného účtu manželky	

Záhlaví

týkající se rozvodu manželství

**rozhodl Okresní soud v (místní název) – rodinný soud –
na základě ústního jednání ze dne (datum)
prostřednictvím soudce Okresního soudu v (místní název)**

takto:

Nebo (7):

Záhlaví	
znak č. j.	Okresní soud (Amtsgericht) + místní jméno - Soud ve věcech rodinných -
	Vyhlášeno dne: (datum) příjmení úředníka jeho funkce (popř. podpis)
Ve věci	
	jméno, datum narození, státní příslušnost, bydliště - navrhovatel -
	právní zástupce: advokát + jméno adresa sp. zn.:
proti	
	jméno, datum narození, státní příslušnost, bydliště - odpůrkyně -
	právní zástupce: advokát + jméno adresa sp. zn.:
	<u>Další účastníci:</u> název pojišťovny, adresa, číslo pojistného účtu
o rozvod manželství	

Nadpis
JMÉNEM LIDU

Záhlaví

**vydává Okresní soud (Amtsgericht) (místní název)
prostřednictvím soudce okresního soudu (jméno soudce) na
základě ústního jednání z (datum) téhož dne tento**

Konečný rozsudek

Nebo (9):

Záhlaví

Rozsudek vyhlášen (datum)

znak

**OKRESNÍ SOUD + místní jméno
[Amtsgericht + místní jméno]**

sp. zn.:

adresa soudu

Nadpis

JMÉNEM LIDU

Záhlaví	Ve věci:
	jméno, datum narození, státní příslušnost, bydliště
	- návrhvatelka -
	právní zástupce: advokát + jméno adresa č. j.:
	proti
	jméno, datum narození, státní příslušnost, bydliště
	- odpůrce -
	<u>Další účastníci:</u> název pojišťovny, adresa, číslo pojistného účtu
	o rozvod manželství

Nebo (10):

Záhlaví	
znak	OKRESNÍ SOUD + místní jméno [Amtsgericht + místní jméno]
sp. zn.	Vyhlášeno (datum) jméno zhotovitele jeho funkce
	Ve věci
	...
	o rozvod manželství

Nadpis

JMÉNEM LIDU

Záhlaví

vynáší Okresní soud [Amtsgericht] – rodinný soud – (místní jméno) v osobě soudce okresního soudu (jméno soudce) na základě ústního jednání konaného dne (datum) následující

konečný rozsudek

Nyní se podíváme na jednotlivé *dilčí texty*. Již bylo řečeno, že překlady do češtiny zachovávají makrostrukturu originálů – celkovou formální a obsahovou výstavbu textu, tj. členění textu pomocí nadpisů a odstavců a sled informací. Z analýzy však vyplynula některá fakta, která stojí za to zmínit.

Záhlaví je postaveno na větě začínající slovy „*In der Familiensache ...*“, která obsahuje jména účastníků řízení, soud, soudce, který ve věci rozhodl a datum jednání. Ne ve všech překladech však byla tato věta začleněna do zbylého textu. V německém orinálu jde o to, že „*In der Familiensache des Antragstellers / der Antragstellerin XY, Prozessbevollmächtigt / Verfahrensbevollmächtigt XY, gegen den Antragsgegner / die Antragsgegnerin, Prozessbevollmächtigt / Verfahrensbevollmächtigt, Beteiligte XY, hat das Amtsgericht ... auf die mündliche Verhandlung vom ... durch Richter/in am Amtsgericht ... für Recht erkannt:*“ Z celkového počtu 10 rozsudků byla makrostruktura originálu v této části zachována u 7 rozsudků (viz. schéma na s. 63, 64). U dvou rozhodnutí (3, 4) byla věta rozdělena na dvě části - její počátek byl spojen s nadpisem „Rozsudek“ a poté následoval výčet účastníků řízení. Údaje o soudu, soudci a datu jednání byly uvedeny v samostatné větě (3k, 4k):

Nadpis

J m é n e m l i d u

R o z s u d e k

Záhlaví

ve věci rodinného práva

...

**Okresní soud v ... po ústním jednání (konaném) dne ...
rozhodl soudcem/kyní Okresního soudu ... (jméno soudce)**

takto:

V jednom rozsudku (2) Záhlaví na Nadpis navazovalo s využitím výrazu *následovně* takto:

Záhlaví

v rodinné věci

...

**rozhodl po právu Obvodní soud ... v ústním jednání ze dne
... soudkyní Obvodního soudu ... (jméno soudkyně)**

následovně:

Ve třech originálech (1, 5, 6) chyběl nadpis „Urteil“. V jednom rozhodnutí (1) s ním tudíž není začátek věty spojen. Přesto je věta opět rozdělena na dvě části:

Nadpis

Jménem republiky⁴

Záhlaví

V rodinné věci

...

Okresní soud ... – rodinný soud – uznal právem na ústním jednání dne ... prostřednictvím soudkyně Okresního soudu ... (jméno soudkyně):

Překladová makrostruktura dále pokračuje takto:

Výrok

rozvod manželství

péče o děti

porozvodové vyrovnání

náklady řízení

Skutkový stav a odůvodnění

Rozvod

Svěření do péče

Porozvodové vyrovnání

Náklady

⁴ Nadpis „Im Namen des Volkes“ je přeložen instrumentální metodou.

Podpis soudce

jméno soudce
soudce okresního soudu

Vyhotoveno

podpis
jméno zhotovitele
soudní úředník

kulaté razítko soudu

Výše uvedený rozsudek je ohledně výroku o rozvodu
v právní platnosti od ...

místo, datum ...

podpis
jméno zhotovitele
úředník soudní kanceláře

kulaté razítko soudu

Makrostruktura Porozvodového vyrovnání:

Porozvodové vyrovnání	
stanovení začátku a konce manželství (uzavření manželství – doručení žádosti o rozvod)	
nároky účastníků:	
A. Právní nárok účastníka na budoucí výplatu důchodu:	
u pojišťovny	částka
dorovnávací dynamický důchod	částka
B. Právní nárok účastníka na budoucí výplatu důchodu:	
u pojišťovny	částka
dorovnávací dynamický důchod ⁵	částka
Vyrovnání	
Zaopatření jednoho účastníka:	
Zaopatření druhého účastníka:	
Bilance dorovnávacích dynamických nároků:	
Bilance ostatních forem zaopatření:	

Nyní se podívejme na překlad nadpisů částí Záhloví, Nadpis a Skutkový stav a odůvodnění. Jak bylo řečeno v teoretické části, představují jeden ze způsobů členění makrostruktury na *dílčí texty*. Následující přehled obsahuje překladová řešení, která se vyskytla v přeložených textech. Za každým přehledem následuje krátká diskuse.

Záhloví:

Amtsgericht – okresní soud (1), obvodní soud (2), okresní soud (Amtsgericht) (9)

Abteilungen für Familiensachen – oddělení pro rodinné záležitosti (1, 5, 6)

⁵ Adjektivum *angleichungsdynamisch* se vztahuje na důchody/důchodové nároky v nových spolkových zemích, jejichž hodnota stoupá rychleji tak, aby odpovídala hodnotám ve starých spolkových zemích (*angleichen*). Proto jsem zvolila adjektivum dorovnávací. Tyto důchody/nároky jsou každoročně přizpůsobovány tak, aby neklesla kupní síla pojištěného (*dynamisch*).

Familiengericht – rodinný soud (1, 2, 6, 8), soud pro rodinné záležitosti (3p, 5), soud ve věcech rodinných (7), soud pro věci rodinného práva (3k), oddělení pro rodinné právo (4p, 4k)

In der Familiensache ... – v rodinné záležitosti (3p, 5), ve věci rodiny (4p), v rodinné věci (1, 2, 8), ve věci manželské (6), ve věci rodinného práva (3k, 4k)

In Sachen – Ve věci (7, 9, 10)

Výraz *Amtsgericht* nemá v češtině vlastní ekvivalent, používá se tedy výraz pro soud první instance v rámci českého právního systému, jímž je *okresní soud* nebo *obvodní soud* (označení okresních soudů v jednotlivých pražských obvodech). Termín *Amtsgericht* může být uveden za překladem v závorce. Všechny uvedené překlady termínu *Familiengericht* jsou přijatelné. *Záležitost* není na rozdíl od výrazu *věc* právní termín, ale používá se. Výraz *oddělení* je rovněž adekvátní, protože soudu pro rodinné věci je v rámci okresního soudu (*Amtsgericht*) vyhrazeno vlastní oddělení. Spojení „*In der Familiensache*“ sice představuje začátek šablony (více viz. analýza jazykových šablon), avšak má i funkci členicí, proto jsem jej do této části zařadila. Z uvedených překladů jako nejméně vhodné shledávám spojení *ve věci rodiny* a *ve věci manželské*, protože terminologicky neodpovídají originálu. Ostatní uvedené překlady jsou možné. Výraz *záležitost* není na rozdíl od pojmu *věc* právní termín, ale používá se.

Nadpis:

Im Namen des Volkes – Jménem lidu (2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10), Jménem národa (6), Jménem republiky (1)

Z výše uvedených překladů je asi nejvhodnější a také nejužívanější spojení *Jménem lidu*. Spojení *Jménem republiky* se používá v českých rozsudcích. Spojení *Jménem národa* má nacionalistické konotace.

Skutkový stav a odůvodnění:

Tatbestand und Entscheidungsgründe – Skutková podstata a důvody rozhodnutí (1, 2, 5), Skutková podstata a odůvodnění rozhodnutí (6), Skutkový stav a důvody rozhodnutí (8)

Tatbestand – Skutková podstata (4p, 7), Skutkový stav (3k, 4k), Zjištěné skutečnosti (3p), Skutkový základ (9, 10)

Entscheidungsgründe – Důvody rozhodnutí (7), Odůvodnění (3p, 3k), Rozhodovací důvody (9, 10)

Scheidung – Rozvod (1, 4p, 4k, 5, 6, 7, 9, 10)

Ehescheidung – Rozvod manželství (8)

Elterliche Sorge – Rodičovská péče (6)

Sorgerecht – Svěření do péče (8)

Versorgungsausgleich – Porozdovové vyrovnání (5, 10), Vypořádání zaopatření (1, 3, 6, 8), Vyrovnání zabezpečení (2, 7), Vyrovnání zaopatření (4p), Vypořádání nároků ze zaopatření (3k, 4k), Vyrovnání důchodových nároků (9)

Gründe – Odůvodnění (4k), Důvody (4p)

Begründung – Odůvodnění (9)

Berechnung des Versorgungsausgleichs – Výpočet vypořádání nároků ze zaopatření (3k), Výpočet vypořádání zaopatření důchodových nároků (3p)

Kosten – Náklady (1, 6, 7, 8, 9, 10), Náklady řízení (4k, 5), Výlohy (4p)

Nadpis *Tatbestand und Entscheidungsgründe* se skládá ze dvou termínů. Výraz *Tatbestand* lze přeložit jako *skutkový stav* (používá se v trestním a v občanském právu) nebo *skutková podstata* (používá se v trestním právu). *Skutková podstata* je termín trestního práva a zjednodušeně řečeno se používá k definování různých druhů trestných činů. *Skutkový stav* znamená v občanském právu procesním zjištěné skutečnosti, to, jak se věc stala. Vhodným překladem v tomto kontextu je tedy *skutkový stav*. Spojení *skutkový základ* jsem našla v českém rozhodnutí (7), je tedy možné jej rovněž považovat za jedno z řešení. Všechny výše

uvedené překlady výrazu *Entscheidungsgründe* jsou přijatelné, i když asi nejvhodnější je *odůvodnění rozhodnutí*⁶, výraz *důvody* nevyjadřuje skutečnost, že soud rozhodnutí odůvodňuje. Pojem *Gründe* má český ekvivalent *odůvodnění*, který se také používá v českých rozsudcích. Pod termínem *Sorgerecht* Horálková (2003) rozumí opatrovnictví nebo právo na výkon péče, *Sorgerecht der Eltern* je pak právo rodičů na výkon rodičovské péče. Výše uvedený překlad je tedy adekvátní. Termín *Versorgungsungleich* má český ekvivalent *porozvodové vyrovnání*⁷ nebo *vyrovnání zaopatření*, dalším možným řešením je rovněž *vyrovnání důchodových nároků*. Jde o vyrovnání budoucích důchodových nároků (popř. životního pojištění), které vznikly v průběhu manželství (manželé si spoří na důchod, popř. uzavírají různé druhy pojištění). Výše měsíčního nároku na budoucí výplatu důchodu se u každého z manželů může lišit (měsíčně se do důchodového pojištění odvádí částka, která se řídí výší příjmů). Soud tento rozdíl zjistí a nařídí pravidelné vyplácení dorovnávací částky tomu z účastníků, jehož nároky jsou nižší tak, aby nároky obou dosahovaly stejné výše. Jde tedy skutečně o vyrovnání. Pojem *vypořádání* by zde mohl být zavádějící, protože by mohl naznačovat určitou souvislost se spojením *vypořádání společného jmění manželů* (Hendrych 2001:1059). V rámci tohoto vypořádání se řeší otázka společného jmění – podílů účastníků na majetku, popř. závazků, které se rozdělí rovným dílem. Výraz *Kosten* lze asi nejvhodněji přeložit jako *náklady* nebo *náklady řízení*. Výraz *výlohy* naznačuje, že by se mohlo jednat pouze o soudní výlohy.⁸

⁶ Toto spojení se rovněž používá v českých rozsudcích (viz. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, <http://www.nssoud.cz/anonym.php?ID=8113>, 7.11. 2007).

⁷ Doslova se jedná o *porozvodové vyrovnání budoucích nároků důchodových a životního pojištění* (M. Horálková). Toto spojení je však poměrně dlouhé. Je tedy vhodné jej v textu uvést jednou a poté se uchýlit ke kratšímu spojení *porozvodové vyrovnání*.

⁸ *Náklady řízení* je zastřešující pojem, který zahrnuje *Gerichtskosten* (soudní poplatky a výlohy) a *Anwaltskosten* (odměna advokátovi).

Porozvodové vyrovnání:

Anwartschaften des Ehemannes/der Ehefrau – čekatelství manžela/manželky (1)

Anwartschaften der Antragstellerin/des Antragsgegners - Právní nárok navrhovatelky/odpůrce na budoucí výplatu důchodu (5)

Anwartschaften der Antragstellerin/des Antragsgegners – Právní nárok na budoucí výplatu důchodu navrhovatelky/odpůrce (2)

Anwartschaften von – Nároky (3k), Důchodové nároky (3p)

Versorgungen des Ehemannes/der Ehefrau – Vypořádání manžela/manželky (1)

Versorgungen der Antragstellerin/des Antragsgegners – Zaopatření navrhovatelky/odpůrce (5)

Ausgleich – Vypořádání (3p, 3k), Vyrovnání (5)

Výraz *Anwartschaften* je v tomto kontextu kratší verze výrazu *Rentenanwartschaften* a znamená *nárok na důchod* nebo *důchodový nárok*, tj. nárok na výplatu důchodu v budoucnosti. Výraz *Versorgungen* je zde třeba přeložit jako *zaopatření*, výraz *Ausgleich* jako *vyrovnání* (viz. diskuse výše). Pojem *čekatelství* (popř. *čekatele na důchod*) byl v kontextu důchodového zabezpečení nalezen pouze ve Smlouvě mezi ČR a Rakouskou republikou o sociálním zabezpečení. Jinak se používá spíše spojení *čekací doba*.⁹ Domnívám se tedy, že výraz *Anwartschaften* lze přeložit jasným způsobem s využitím jiných výrazů.

3.5.1 Shrnutí

V této kapitole jsem se zabývala analýzou makrostruktury německých rozsudků, českých rozsudků a překladů německých rozsudků do češtiny. Provedla jsem srovnání německého a českého rozsudku, po němž následovala analýza rozsudku překladového.

⁹ Zákon o pojistné smlouvě: „Čekací dobou je doba, po kterou nevzniká pojistiteli povinnost poskytnout pojistné plnění z událostí, které by jinak byly pojistnými událostmi. Nemocenské pojištění: „Čekací doba v nemocenském pojištění představuje u některých dávek nemocenského pojištění jednu z podmínek vzniku nároku na dávku. Čekací doba znamená trvání účasti na nemocenském pojištění.“

Z analýzy překladových textů vyplynulo, že jejich makrostruktura byla ve všech případech přeložena dokumentární metodou. Souvisí to s autoritou rozsudku-originálu a s informační funkcí překladu, popsanou výše. Součástí analýzy byla také diskuse nadpisů, členících prvků makrostruktury. Překladová metoda se zde pohybuje na rozmezí dokumentárního a instrumentálního překladu, přičemž instrumentální překlad převládá. Zaznamenali jsme jej u převodu právních reálií, které se vyskytují rovněž v českém systému (*v rodinné věci, odůvodnění rozhodnutí, náklady řízení*), a reálií, které jsou jedinečné pro právní systém SRN (převod termínu *Versorgungsausgleich* s pomocí spojení *vypořádání zaopatření*). Převod jedinečných reálií instrumentální metodou má své opodstatnění v tom, že reálie příjemci přiblíží s pomocí domácí analogie (*Amtsgericht – okresní soud, soudy srovnatelné instance*), avšak někdy může být zavádějící (převod termínu *Versorgungsausgleich* s pomocí spojení *vypořádání zaopatření*). V některých případech jde tato metoda proti konvencím výchozího textu stanovených zákonnou normou, které je nutno zachovat (převod spojení *Im Namen des Volkes* s pomocí spojení *Jménem republiky*, což je úzus českých textů). Dokumentární metoda (*Versorgungsausgleich – porozvodové vyrovnání, Im Namen des Volkes – Jménem lidu*) je vhodná pro převod textových konvencí výchozího systému a jedinečné terminologie, protože předejde možné záměně s konvencemi a terminologií cílového systému, která může mít jiný význam.

Vzhledem k tomu, že německé rozsudky byly přeloženy dokumentární metodou, vycházejí rozdíly mezi makrostrukturou českých originálů a českých překladů z rozdílů mezi makrostrukturou německého a českého rozhodnutí.

4. Slovní spojení

Zopakujme si krátce definici pojmu slovní spojení. Tomášek¹ je definuje jako „víceslovné výrazy neterminologické povahy, kterými se nepojmenovává právní skutečnost, nýbrž ... se jimi pouze popisuje“. Většinou se jedná o vazbu slovesa a podstatného jména (termínu). Tomášková definice je rozporuplná, protože hovoří o neterminologické povaze slovních spojení, avšak zároveň je označuje za spojení termínu a slovesa.

Nyní se podíváme na jazykový materiál, který jsem získala na základě excerptce německých a českých originálů. Poté se budeme zabývat slovními spojeními v bilingvním korpusu. Než se podíváme na výsledky excerptce, je třeba poznamenat, že rozlišit, zda se v určitém případě jedná o slovní spojení v Tomáškově pojetí či ne, nebylo vždy jednoduché. Souvisí to se skutečností, že některá podstatná jména (např. Gericht, Antrag, soud, návrh) stojí na pomezí terminologie a obecné slovní zásoby². V závorkách jsou uvedena čísla rozhodnutí, v nichž se slovní spojení vyskytuje. V rámci analýzy paralelního korpusu uvádím vždy jeden příklad pro ilustraci.

4.1 Slovní spojení vyskytující se v německých originálech

Z následujícího přehledu vyplývá, že v německých rozsudcích se vyskytuje nejen právní terminologie, ale také terminologie důchodového pojištění.

¹ Tomášek 1998:46

² V analyzovaných textech se vyskytly rovněž případy, kdy se sice jedná o spojení podstatného jména se slovesem, avšak jde o výrazy neterminologické povahy. Nelze je tedy považovat za slovní spojení tak, jak je chápe Tomášek. Německá rozhodnutí: *den Antrag stellen* (3), *Auskünfte erhalten* (9), *auf eigener Leistung beruhen* (6), *Gründe feststellen* (6), *ein Kind gebären* (6), *persönliche Gründe rechtfertigen* (3), *an der Ehe festhalten* (7). Česká rozhodnutí: *navázat známost* (4), *zanechat známosti* (4), *nemít majetek* (8), *nemít příjmy* (8), *mít příjmy* (8), *neplnit svůj společenský účel* (2), *neudržovat písemný styk* (2), *odcizit se komu* (4), *odůvodnit návrh* (8), *rozhodnout o návrhu* (7), *souhlasit s návrhem* (2), *vyhovět návrhu* (7), *podat návrh* (8), *plnit funkci hospodářskou* (5), *biologickou* (5), *výchovnou* (5), *schválit dohodu* (4), *uzavřít dohodu* (4).

- *právní terminologie*

mit dem Abweisungsantrag scheitern (6)
Anrechte erwerben (1) / berücksichtigen (6)
auf das Protokoll (7) / Verhandlungsprotokoll (5) / auf den Akteninhalt (7) / auf das weitere schriftsätzliche Parteivorbringen (7) / auf die Feststellungen zu gerichtlichem Protokoll (7) verweisen
auf die Darstellung (2) / auf Tatbestand und Entscheidungsgründe (8) verzichten
auf die Sitzungsniederschrift Bezug nehmen (9)
das Verfahren über den Versorgungsausgleich (3) / das Verfahren zum Versorgungsausgleich (5) aussetzen
dem Scheidungsantrag stattgeben (7)
dem Sorgerechtsantrag (6) / der Scheidung (3) zustimmen
den Ausschluss des Versorgungsausgleiches nicht rechtfertigen (3)
deutsches Recht anwenden (9)
Ehe in das Heiratsregister eintragen (3)
Ehe scheiden (1) / schließen (1)
Eheleute (6) / Parteien (7) anhören
eheliche Gemeinschaft wiederherstellen (6)
eheliche Lebensgemeinschaft aufheben (9) / wiederaufnehmen (3) / wiederherstellen (7)
Eheschließung (7) / Staatsangehörigkeit (7) nachweisen
Ehezeit verkürzen (3)
Ehezeitanteil ausgleichen (1) / umrechnen (1)
Einwände erheben (9)
elterliche Sorge auf jmdn. übertragen (8)
Endurteil erlassen (7)
Folgesache elterliche Sorge abtrennen (6)
gewöhnlichen Aufenthalt haben (7)
jmdm. die elterliche Sorge übertragen (6)
Kosten des Verfahrens gegeneinander aufheben (8)
Kosten (1) / Gerichtskosten (1) / außergerichtliche Kosten (5) / Kosten der Scheidungssache (6) tragen
Parteien vernehmen (3)
Scheidung beantragen (7) / begehren (3)
Scheidungsantrag stellen (10) / zustellen (1)
Staatsangehörigkeit haben (6) / besitzen (7)
über den Versorgungsausgleich entscheiden (7)
Vaterschaft anerkennen (6)
Versorgung beeinträchtigen (6)
Versorgungen erwerben (1) / ausgleichen (1)
Versorgungsanwartschaften erwerben (9)
Versorgungsausgleich aufnehmen (6) / ausschließen (3) / aussetzen (5) / brauchen (6) / durchführen (9) / unbillig erscheinen lassen (6) / wiederaufnehmen (6)
Versorgungsleistungen erbringen (2)
Zustimmung des Ehemannes beurkunden (6)

- terminologie důchodového pojištění

Anwartschaften erlangen (4) / erwerben (6)
Barwert umrechnen (4)
Barwert mit dem Umrechnungsfaktor multiplizieren (4)
dynamische Rente berechnen (5)
Eintritt eines Rentenfalles mitteilen (6)
Entgeltpunkte mit dem aktuellem Rentenwert multiplizieren (4)
Jahresrente berechnen (1)
Leibrentenversicherung beziehen (4)
Realteilung vorsehn (4) / zulassen (1)
Rente begründen (2)
Rentenanwartschaften berücksichtigen (6) / erwerben (4)
Rentenanwartschaften auf das Konto (8) / Rentenkonto (8) übertragen
Umrechnung in Entgeltpunkte anordnen (1)

4.2 Slovní spojení vyskytující se v českých originálech

doložit oddací list (3)
domáhat se rozvodu manželství (4)
mít trvalé bydliště (6)
mít vyživovací povinnost k dětem (8)
nabýt právní moci (7)
nemít právo na (8)
platit náklady řízení (7)
platit výživné (8)
podat návrh na rozvod (6)
podat návrh na soudní výkon rozhodnutí (4)
podat odvolání proti rozsudku (8) / rozhodnutí (6)
pokusit se o usmíření účastníků (5)
pokusit se obnovit společné soužití (6)
postoupit věc soudu (8)
posuzovat skutkový stav (1)
poučit účastníky (5)
použít právního řádu (1)
provést dokazování výpovědí (8)
provést úpravu poměrů (8)
předložit občanský průkaz (1)
přerušit řízení o rozvod manželství (8)
přijmout příjmení druhého manžela (1)
přijmout zpět své dřívější příjmení (1)
rozhodnout o náhradě nákladu řízení (3) / o nákladech řízení (6)
rozhodnout o odvolání (3)
rozvést manželství (1)
souhlasit s návrhem na rozvod (6)

souhlasit s rozvodem manželství (1)
stanovit výživné (1)
svěřit dítě (6) / děti do výchovy (4) / do výchovy a výživy (1)
ukončit pracovní poměr (8)
uložit otcí zaplatit nedoplatek (8)
upravit práva a povinnosti k dítěti (8)
uzavřít manželství (1) / sňatek (6)
užívat příjmení (5)
vyhlásit rozsudek (1)
vyhovět žalobě (3)
vycházet z ustanovení (1)
vyloučit řízení o úpravě poměrů k samostatnému řízení (8)
vyslovit svoji místní nepříslušnost (8)
vzdát se práva na náhradu nákladů řízení (2)
vzdát se práva odvolání (2)
vzít zpět návrh na rozvod (6)
zakládat místní příslušnost soudu (6)
zaplatit na nákladech řízení (4)
Zjistit skutkový základ (7)

4.3 Slovní spojení vyskytující se v překladech do češtiny

Nyní se podíváme, jak byla vybraná slovní spojení vyskytující se v německých originálech přeložena do češtiny (kompletní přehled je uveden v Příloze).³ Základní tendence při převodu identifikujeme s využitím překladatelských postupů francouzsko-kanadské školy srovnávací lingvistiky (Malblanc, Vinay, Darbelnet, Blanc), která rozlišuje modulaci, transpozici, kalk a výpůjčku. U každého slovního spojení jsou uvedena jeho překladová řešení (s odkazem na příslušný překlad) a je provedena diskuse.

Identifikovány byly dvě hlavní tendence, a to modulace a kalk. Metoda výpůjčky nebyla zaznamenána. Je třeba podotknout, že u některých slovních spojení se metoda modulace a metoda kalku kombinuje (tamtáž slovní spojení se vyskytují ve více textech, jejichž překlady zhotovili různí překladatelé).

³ K analýze byla vybrána nejproblematictější slovní spojení (diskuse o všech slovních spojeních by přesáhla rámec diplomové práce).

Modulace

auf Tatbestand und Entscheidungsgründe verzichten – rezignovat na skutkovou podstatu a důvody rozhodnutí (1), vzdát se uvedení skutkového stavu a důvodů rozhodnutí (8). První překlad je doslovný (kalk) a terminologicky nesprávný. V tomto případě se jedná o skutkový stav a odůvodnění rozhodnutí. Druhý překlad je vhodnější (modulace).

Barwert in Entgeltpunkte umrechnen – přepočítat současnou hodnotu na finanční body (4p), přepočítat aktuální hodnotu na příjmový koeficient (4k). Toto spojení pochází z části textu, kde se popisuje způsob výpočtu důchodu. Výraz *Barwert* vyjadřuje dnešní hodnotu budoucích výnosů nebo plateb⁴ a označuje se termínem *současná hodnota*. Výraz *Entgeltpunkt* označuje koeficient, který se používá pro výpočet důchodu. Při výpočtu důchodu osoby s průměrným příjmem se použije jeden bod, pokud byl příjem vyšší, počet bodů se zvýší podle stanovených sazeb. Řešení *příjmový koeficient* tedy považuji za adekvátní. Kombinací obou řešení bychom došli ke vhodnému řešení *přepočítat současnou hodnotu na příjmový koeficient* (modulace).

Barwert mit dem Umrechnungsfaktor multiplizieren – současná hodnota se násobí koeficientem (4p), aktuální hodnota se vynásobí přepočítacím poměrem (4k). Opět jde o výpočet penze. Výraz *koeficient* by bylo vhodné rozšířit o adjektivum takto: *přepočítací koeficient* (*Umrechnungsfaktor*), v češtině se však spojení používá v jiném kontextu⁵. Kombinace modulace (*současná hodnota*) a kalku (*přepočítací koeficient*).

Eheleute, Parteien anhören – vyslechnout manžely (5, 6), účastníky (9), soud vyslyšel strany (7). Zde se jedná o slyšení, sloveso je vyslechnout. *Vyslyšet* se používá např. ve spojení se substantivem *prosba* – *vyslyšel její prosby*. Modulace.

⁴ http://fse1.ujep.cz/materialy/KFU_uhman_ZAFI03.pdf 8. 11. 2007.

⁵ Zákon o důchodovém pojištění (§ 17 odst. 4): <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/duchodpoj/cast3.aspx> 8. 11. 2007.

Kosten des Verfahrens gegeneinander aufheben – toto spojení bylo přeloženo takto: *náklady řízení ponese každý účastník řízení sám* (2), *náklady se navzájem vyrovnávají* (6), *náklady řízení se vůči sobě navzájem ruší* (7), *náklady řízení budou vzájemně rozděleny* (8), *náklady řízení hradí rovným dílem navrhovatel a odpůrkyně* (3p), *navrhovatel a odpůrkyně hradí rovným dílem soudní poplatky a výlohy a nesou vlastní náklady řízení* (3k). Množství různých řešení ukazuje na nejistotu překladatelů ohledně významu tohoto spojení, používají kalk (6) nebo modulaci (3k). Věta znamená, že každý z účastníků řízení si hradí svého právního zástupce a dále hradí polovinu soudních nákladů. Tomuto významu se nejvíce přibližuje poslední překlad, může však být zavádějící. Adjektivum *vlastní* by bylo vhodné nahradit zájmenem *své*, protože kromě významu *patřící komu* nese význam *samotné*, takto: *nesou své náklady řízení*.

Gerichtskosten tragen – *nést soudní náklady* (1, 5; kalk), *hradit soudní poplatky a výlohy* (4; modulace).

jmdm. die elterliche Sorge übertragen, die elterliche Sorge auf jmdn. übertragen – *svěřit do péče komu* (6), *svěřit děti do péče* (8), *svěřit děti do rodičovské péče* (8). Modulace.

Realteilung vorsehen – *stanovit reálné rozdělení* (4p, 4k). Jde o reálné rozdělení nároků vyplývajících z uzavřených pojištění. Viz. *Realteilung zulassen*. Modulace.

Rentenanwartschaften übertragen – zde jde o převádění důchodových nároků na bankovní účet oprávněného. Spojení bylo přeloženo takto: *převádět částky čekatele na důchod* (1), *převádět právní nárok na budoucí výplatu důchodu* (2), *převádět důchodový nárok* (4p, 4k), *převádět důchodové nároky* (8). Výraz *Rentenanwartschaften* byl rovněž přeložen jako *nárok na důchod* (4). Diskuse o výrazu *čekatel na důchod* je uvedena v analýze makrostruktury, spojení *právní nárok na ...* je příkladem modulace a jako řešení je v pořádku. Spojení *důchodový nárok* a *nárok na důchod* je příkladem slovně druhové transpozice.

dem Sorgerechtsantrag zustimmen – souhlasit s návrhem na rodičovskou péči (6). Modulace.

Staatsangehörigkeit besitzen nebo *haben* – je státním příslušníkem (7; slovně druhová transpozice) nebo mít státní příslušnost (6; modulace).

das Verfahren über den Versorgungsausgleich aussetzen - vypořádání důchodových nároků se pozastavuje (3p), řízení o vypořádání nároků ze zaopatření se přerušuje (3k).

das Verfahren zum Versorgungsausgleich aussetzen – řízení pro rozvodové vyrovnání se přerušuje (5). Sloveso ve spojení řízení se přerušuje je právním termínem, sloveso pozastavit ne (avšak používá se také). Terminologicky správnější je tedy spojení se slovesem přerušit, přičemž jde spíše o řízení o porozvodové vyrovnání. Spojení znamená, že soud řízení přerušuje, aby získal čas na rozhodnutí zda a jakým způsobem porozvodové vyrovnání proběhne.

Versorgungsausgleich aussetzen – vypořádání důchodových nároků se pozastavuje (3p), řízení o vypořádání nároků ze zaopatření se přerušuje (3k), vypořádání zaopatření se odkládá (5, 6). Spojení odložit řízení není kolokačně v pořádku, odložit lze pouze výkon rozhodnutí. V tomto kontextu lze použít sloveso přerušit.

Versorgungen ausgleichen – vypořádat zaopatření (1), vyrovnat důchodové nároky (3p), vypořádat nároky ze zaopatření (3k).

Versorgungen erwerben – získat zaopatření (1), získat důchodové nároky (3p), nabýt nároky ze zaopatření (3k), nabýt zaopatření (5). Převod slovesa *ausgleichen* je vyrovnat (viz. analýza makrostruktury), převod slovesa *erwerben* je nabýt či získat. *Versorgungen* lze přeložit jako zaopatření.

Versorgungsanwartschaften erwerben – získat, nabýt nároky na zaopatření (4), právní nároky na zaopatření (4).⁶ Modulace.

⁶ Příklad byl odvozen na základě rozsudku 4, protože část Porozvodové vyrovnání nebyla v rozsudku 9, kde se spojení vyskytuje, přeložena.

Versorgungsleistungen erbringen – poskytovat zabezpečovací služby (2), poskytnout výkony zaopatření (3p), poskytnout plnění (3k), poskytovat zaopatřovací dávky (6). Uvedené překlady poukazují na snahu překladatelů o převedení významu (modulace). Spojení *poskytovat plnění* je příliš obecné, spojení *poskytnout výkony zaopatření* stylisticky neadekvátní, spojení *poskytovat zaopatřovací dávky* by mohlo být zaměněno se *zaopatřovacím příspěvkem* (ČR, pro dítě a manželku vojáka). Jde o *poskytování dávek důchodového a životního pojištění*. Tuto skutečnost lze vyjádřit obecněji jako *poskytovat zaopatření*.

Kalk

außergerichtliche Kosten tragen – nést mimosoudní náklady (1, 5). Spojení *mimosoudní náklady* je kalk. Zahrnuje odměnu advokátovi, ušlý zisk, atp. OSŘ tento zastřešující výraz nepoužívá.

eheliche Lebensgemeinschaft wiederaufnehmen, wiederherstellen – obnovit manželské soužití (4; kalk), manželské společenství (7; kalk). V českých originálech se používá spojení *společné soužití*. Spojení *manželské společenství* působí archaicky, avšak používá se v odborné literatuře.⁷

Ehezeitanteil ausgleichen – vyrovnat podíl doby trvání manželství (1). Toto je doslovný převod. Jedná se o *podíl vyplývající z doby trvání manželství* (modulace).

Eintritt des Rentenfalles mitteilen – doslovný překlad *oznámit vznik případu nároku na důchod* (6) lze zestručnit a přeložit jako *vznik nároku na důchod* (modulace).

Entgeltpunkte mit dem aktuellen Rentenwert multiplizieren – *finanční body* (4p) / *příjmový koeficient* (4k) se vynásobí s *aktuální hodnotou důchodu*. Výraz *Entgeltpunkte* byl přeložen kalkováním také jako *body odměny* (5) nebo *výdělečné body* (8). Zde se opět jedná o část popisující výpočet důchodu. Spojení *aktueller Rentenwert* označuje v rámci *systemu státního důchodového*

⁷ Knappová/Švestka 2002:60

pojištění SRN (gesetzliche Rentenversicherung) částku, odpovídající měsíční starobní penzi osoby, která dosahovala průměrných příjmů. Výši této částky stanovuje každý rok stát⁸. Vzhledem k tomu, že se jedná o německou realii, je kalkování (popř. v kombinaci s vnitřní vysvětlivkou) vhodnou strategií.

Folgesache elterliche Sorge abtrennen – oddělit následnou záležitost rodičovské péče (6). Zde se opět jedná o doslovný překlad (kalk). Myslí se tím spíše vyloučit následou věc rodičovské péče k samostatnému řízení (modulace). Spojení vyloučit něco k samostatnému řízení se používá v českých rozhodnutích (8).

Jahresrente / dynamische Rente berechnen – vypočítat roční / dynamickou rentu (1), vypočíst dynamický důchod (5). Jedná se o výpočet výše ročního důchodu (ev. renty) a dynamického důchodu (ev. renty). Adjektivum *dynamický* znamená, že se jedná o důchod, jehož výše je každoročně zvyšována o určitou procentní sazbu (většinou o 3-4%, aby se předešlo snižování kupní síly). V češtině se pro výraz *Rente* používá jak *důchod* (státní), tak *renta* (důchodové připojištění). Převod výrazu *Jahresrente* na *roční rentu* využívá postupu slovně druhové transpozice, převod spojení *dynamische Rente* je kalk. Výraz *Jahresrente* lze přeložit pomocí modulace jako *výše ročního důchodu*.

Kosten des Verfahrens tragen – nést náklady řízení (9, 10). Kalk.

Leibrentenversicherung beziehen – Výraz *Leibrentenversicherung* je synonymní s výrazem *Rentenversicherung*. Spojení bylo přeloženo jako *pobírat doživotní důchodové pojištění* (4p, 4k), samotné substantivum pak jako *pojištění doživotního důchodu* (4p) a *trvalý důchod* (4k). V případě spojení se jedná o syntaktický kalk, v češtině není kolokace *pobírat pojištění* obvyklá, pobírají se *dávky* důchodového pojištění. Možným řešením je tedy sáhnout po českém spojení *pobírat starobní důchod* (viz. Zákon o důchodovém pojištění) nebo *pobírat doživotní rentu*⁹ nebo

⁸ Pohybuje se mezi 20 a 30 eury.

⁹ Penzijní plán Komerční banky čl. 3 odst. 2 písm. a.

pobírat dávky důchodového pojištění. Tato řešení by byla modulací.

(letzten gemeinsamen) gewöhnlichen Aufenthalt haben – mít své obvyklé bydliště (6; kalk), mít trvalé bydliště (7; modulace s významovou chybou), mít poslední společné trvalé bydliště (7; modulace s významovou chybou). Ve zkoumaných textech se vyskytuje jednak jako spojení *den gewöhnlichen Aufenthalt haben* (tj. mít obvyklé bydliště), jednak jako *den letzten gemeinsamen gewöhnlichen Aufenthalt haben* (mít poslední společné obvyklé bydliště). Překlad spojení je skutečně *obvyklé bydliště*, trvalé bydliště se v němčině vyjadřuje výrazy *Wohnsitz* nebo *Wohnort*.

Realteilung zulassen – připouštět reálné dělení (1). Viz. *Realteilung vorsehen*. Vhodnější je zde termín *rozdělení*, výraz *dělení* není termín a implikuje nedokonavost, k rozdělení nároků však dochází jednorázově.

Scheidungsantrag zustellen – přeloženo jako *podat návrh na rozvod* (3, 4k; modulace s významovou chybou) nebo *doručit žádost o rozvod* (1, 4p, 5, 7; kalk). Navrhovatel nejprve podá návrh na rozvod prostřednictvím právního zástupce u obvodního / okresního soudu v místě obvyklého bydliště (*Scheidungsantrag stellen*). Soud tuto žádost poté zašle poštou odpůrci (*Scheidungsantrag zustellen*). Okamžik doručení návrhu na rozvod je důležitý, protože se považuje za konec manželství při výpočtu porozvodového vyrovnání. Spojení *Scheidungsantrag* lze vyjádřit jako *návrh na rozvod* (modulace) nebo jako *žádost o rozvod* (kalk).

4.4 Shrnutí

V předchozí analýze jsme se zaměřili na zkoumání jazykových spojení v paralelním a bilingvním korpusu. Srovnáme-li slovní spojení vyskytující se v německých rozhodnutích se spojeními, která se používají v českých rozhodnutích, zjistíme určité rozdíly související s obsahovou výstavbou textu, která není v obou systémech totožná. V analýze makrostruktury jsme se zabývali

jednotlivými *dílčími texty* a zjistili jsme, že např. německý rozsudek neobsahuje část Poučení účastníků a český rozsudek část Porozvodové vyrovnání. Tento fakt se zákonitě projevil na rovině slovních spojení – výčet německých spojení tak např. vedle slovních spojení z právní oblasti uvádí též spojení z oblasti důchodového zabezpečení.

V další části analýzy jsem se zaměřila na zkoumání překladu německých slovních spojení do češtiny - provedla jsem diskusi k nejčastěji se vyskytujícím a (z hlediska převodu) nejproblematictějším slovním spojení. Obecně lze říci, že hlavními tendencemi při překladu jsou modulace a kalkování. Tyto tendence souvisí se snahou přiblížit význam textů výchozího systému příjemci v cílovém systému. Děje se tak s využitím idiomatických jazykových prostředků cílového systému (modulace, převod právních reálií, které jsou si v obou systémech do určité míry podobné) nebo na základě vytváření prostředků nových (kalk, převod jedinečných právních reálií). Ke kalkování dochází v důsledku společných charakteristik češtiny a němčiny – na rovině morfologické (*außergerichtlich* – mimosoudní), lexikální (*dynamische Rente* – dynamická renta) a větné (*Die Kosten des Verfahrens werden gegeneinander aufgehoben.* – Náklady řízení se vůči sobě navzájem ruší.). Při převodu terminologie je tato metoda užitečná, v mnoha případech by však bylo záhodno ji kombinovat s modulací (*Ehezeitanteil ausgleichen* – vyrovnat podíl vyplývající z doby trvání manželství; *Folgesache elterliche Sorge abtrennen* – vyloučit následou věc rodičovské péče k samostatnému řízení), popř. ji modulací nahradit zcela (*Eintritt des Rentenfalles mitteilen* – oznámit vznik nároku na důchod). Některá překladová řešení by rovněž bylo vhodné doplnit krátkou (vnitřní) vysvětlivkou nebo poznámkou pod čarou. Kalkování překladatelé patrně volí ve snaze o přesnost, avšak někdy se tak děje na úkor významu, gramatické správnosti a odpovídajícího stylu.

Uvedené překladové tendence souvisí se samotnou povahou právního překladu – v jeho rámci jde o převod právních reálií (právního významu a s ním spjaté terminologie) výchozí kultury, které se více či méně liší od právních reálií kultury cílové. Odpovídající terminologie se v cílové kultuře mnohdy nedostává a překladová řešení jsou pro jedinečnost právní terminologie výchozího systému často neustálená. Překlad na této rovině se pohybuje na pomezí překladu dokumentárního (metoda kalkování, převod jedinečných právních reálií) a instrumentálního (metoda modulace, převod právních reálií, které jsou si v obou systémech do určité míry podobné).

Hlavní rozdíl mezi slovními spojeními vyskytujícími se v českých originálech a v českých překladech spočívá v tom, že vyjadřují právní reálie dvou různých právních systémů. Slovní spojení vyskytující se v českých originálech jsou idiomatickými, zaužívanými prostředky. Překladová slovní spojení vyjadřují právní obsah, který se od českých právních reálií do určité míry liší (porozvodové vyrovnání). Překladová slovní spojení jsou z části tvořena zaužívanými idiomatickými prostředky (převod s pomocí modulace, který umožnil využití původních českých spojení), z části prostředky vzniklémi na základě kalkování (nutnost vytvoření nové terminologie). Vyznačují se neustáleností (viz. různá překladová řešení některých slovních spojení).

5. Jazykové šablony

Pojem jazyková šablona jsme definovali v teoretické části. Jedná se o **ustálený, standardní právní obrat, daný v právní oblasti konvencí, který vstupuje do právního projevu jako ústrojný a konstrukčně hotový**¹. V rámci této analýzy je jazykový materiál získaný na základě excerpce zpracován podle Tomáškova strukturálního členění jazykových šablon.

Při hledání jazykových šablon jsem zkoumala rovinu věty a snažila se zde nalézt určité opakující se vzorce. Za jazykovou šablonu jsem přitom považovala větu, část věty, spojení slov či konstrukci, která se ve stejné podobě vyskytla dva a vícekrát ve dvou a více různých rozhodnutích². Je třeba podotknout, že vzhledem ke zkoumanému jevu by bylo záhodno zkoumat větší počet textů, takové zkoumání by však přesáhlo rámec diplomové práce.

5. 1 Jazykové šablony vyskytující se v německých originálech

Analýzou prošlo 10 německých rozsudků. Následující přehled uvádí německé jazykové šablony tak, jak se vyskytují v jednotlivých *dílčích textech* rozhodnutí. Podtržené jazykové šablony považuji za šablony konstrukční. *Jazykové šablony uvedené kurzívou* považuji za šablony lexikální. Ostatní šablony považuji za šablony větné. **Jazykové šablony uvedené tučným písmem** byly vyneseny stejným soudem (1, 5, 6). Z excerpovaného materiálu jsem vymazala osobní a místní jména (jména účastníků, soudce, místo soudu, názvy pojišťoven), adresy (účastníků), čísla pojistných účtů (účastníků), odkazy na zákonné normy (po předložkách *nach* a *gemäß*), data (uzavření manželství, rozvodu) a další údaje. Na těchto místech jsou tři tečky.

¹ Tomášek 1998:48

² Podobně postupuje Göpferichová (1995:218). Za jazykové šablony (v jejím pojetí *syntaktische Fertigstücke*) považuje formulace, které slouží k verbalizaci smyslových komplexů a které se v korpusu vyskytují opakovaně.

Nadpis

Im Namen des Volkes ()*

Záhlaví

Verkündet am (*)

Následující věta je pevnou součástí záhlaví. Nevyskytuje se však vždy v naprosto stejné podobě. Uvádím zde její různé podoby. Výrazy uvedené za lomítkem představují alternativní výrazy, které se v daném kontextu vyskytly (platí pro celou kapitolu).

In der Familiensache ... - Antragsteller/in -, Prozessbevollmächtigt / Verfahrensbevollmächtigte: ..., gegen ... - Antragsgegner/in -, Prozessbevollmächtigt / Verfahrensbevollmächtigte:., - Beteiligte / Weitere Beteiligte - hat das Amtsgericht ... - auf die mündliche Verhandlung vom ... durch Richterin / durch die Richterin am Amtsgericht (Name der Richterin) / durch den Richter am Amtsgericht (Name des Richters) für Recht erkannt: (1, 2, 3, 5)

In der Familiensache ... wohnhaft: ... - Antragsteller - Verfahrensbevollmächtigte: ... gegen ..., wohnhaft: ... - Antragsgegnerin - Verfahrensbevollmächtigte: ..., Beteiligte: ... wegen Scheidung und Regelung der Folgesachen hat das Amtsgericht ... auf die mündliche Verhandlung vom ... durch den Richter am Amtsgericht (Name des Richters) für Recht erkannt: (4)

In der Familiensache der Frau / des Herrn ... Antragsteller/in, Verfahrensbevollmächtigte: ..., gegen Herrn / Frau ..., Antragsgegner/in, Verfahrensbevollmächtigte: ..., (Beteiligte: ...), (wegen Ehescheidung) hat das Amtsgericht ... auf die mündliche Verhandlung vom ... durch den Richter am Amtsgericht (Name des Richters) für Recht erkannt: (6, 8)

In Sachen ..., geb. am ... , (Staatsangehörigkeit), (Adresse), - Antragsteller/in- Prozessbevollmächtigt/er: ..., gegen ..., geb. am ..., (Staatsangehörigkeit), (Adresse) – Antragsgegner/in – Prozessbevollmächtigt/er: ... weitere Beteiligte: ... wegen Scheidung

IM NAMEN DES VOLKES

erläßt das Amtsgericht (Ortsname) durch den Richter am Amtsgericht (Name des Richters) aufgrund der mündlichen Verhandlung vom ... (am selben Tag) folgendes Endurteil: (7, 9, 10)

Výrok

I ve výrokové části se vždy vyskytuje následující věta, avšak ne vždy v naprosto stejné podobě.

Die am ... vor dem Standesbeamten des Standesamtes / Standesamts (in) ... unter Heiratsregister-Nr. / (Heiratsregister-Nr. ...) / unter Heiratseintragsnummer / zu Registernummer / unter der Registernummer ... geschlossene Ehe der Parteien wird geschieden. (1, 2, 4, 6, 7, 8, 10)

Die am ... vor dem Standesamt ... geschlossene und unter der Eintragsnummer ... in das Heiratsregister eingetragene Ehe wird geschieden. (3)

Následují věty o porozvodovém vyrovnání:

Der Versorgungsausgleich (5, 6) / das Verfahren über den Versorgungsausgleich (3) wird ausgesetzt.

Následující větu jsem rozdělila na dvě části. První část věty bývá dosti podobná:

Von dem / vom Versicherungs- / Rentenkonto (Nr.) ... des Antragstellers / des Ehemannes / der Ehefrau / des Antragsgegners bei ... (in) ... werden ... (1, 2, 4, 8, 9)

Druhá část vykazuje rozdíly ve slovosledu:

... auf das Versicherungs - / Rentenkonto (Nr. ...) der Antragstellerin / des Ehemannes bei ... Rentenanwartschaften von monatlich ..., bezogen auf den (Datum), übertragen. (1, 2)

... Rentenanwartschaften in Höhe von ... monatlich ..., bezogen auf den (Datum) als Ende der Ehezeit, auf das Versicherungskonto Nr. ... der Ehefrau bei ... übertragen. (4)

... monatliche in Entgeltpunkte umzurechnende Rentenanwartschaften in Höhe von ..., bezogen auf den ..., auf das Rentenkonto Nr. ... der Antragsgegnerin bei ... in ... übertragen. (8)

... in Entgeltpunkte umzurechnende monatliche Rentenanwartschaften von ..., bezogen auf den ..., auf das Versicherungskonto der Ehefrau Nr. ... bei ... übertragen. (9)

Der Monatsbetrag der Rentenanwartschaften ist in Entgeltpunkte (Ost) umzurechnen. (1, 2)

Die Kosten des Verfahrens werden gegeneinander aufgehoben.
(2, 3, 7, 8)

Jede Partei trägt ihre außergerichtlichen Kosten selbst und die Hälfte der Gerichtskosten. (1, 5)

Jede Partei trägt ihre außergerichtlichen Kosten selbst. (4)

Die Gerichtskosten / die Kosten des Verfahrens tragen die Parteien je zur Hälfte. (4, 10)

Skutkový stav a odůvodnění rozhodnutí

- *rozvod*

Die Parteien haben - wie in der Urteilsformel angegeben - die Ehe miteinander geschlossen. (5, 6)

Die Parteien haben am ... vor dem Standesbeamten des Standesamts (in) ... die Ehe (miteinander) geschlossen. (3, 9)

Die Parteien haben am ... vor dem Standesbeamten des Standesamts ... unter Heiratsregister-Nr. ... die Ehe miteinander geschlossen. (7, 10)

Die Eheleute / beide / sie sind deutsche Staatsangehörige. (4, 3, 5)

Die Antragstellerin / der Antragsteller / die Antragsgegnerin / der Antragsgegner hat / besitzt die (Adjektiv) Staatsangehörigkeit. (7, 9, 10)

Die Eheschließung und die Staatsangehörigkeit der Parteien wurden durch öffentliche Urkunden nachgewiesen. (7, 10)

Zu diesem Zeitpunkt hatte die Antragsgegnerin / der Antragsgegner den gewöhnlichen Aufenthalt im Bezirk des Amtsgerichts ..., wo die Parteien auch ihren letzten gemeinsamen gewöhnlichen Aufenthalt gehabt hatten. (7, 10)

Der Ehemann / die Antragsgegnerin beantragt (ebenfalls), die Ehe der Parteien zu scheiden. (3, 7)

Beide Eheleute beantragen die Scheidung / die Ehe zu scheiden. (4, 7)

Der Antragsteller / die Antragstellerin trägt vor, die Ehe sei gescheitert und beantragt, die Ehe der Parteien zu scheiden. (7, 10)

Die Parteien halten / die Ehefrau hält die Ehe für gescheitert und beantragen / beantragt, die Ehe zu scheiden. (5, 6)

Die anwaltlich nicht vertretene / der Antragsgegner / der Ehemann stimmt der Scheidung (jetzt) zu. (3, 10, 6)

Der Antragsgegner stimmt dem Scheidungsantrag zu. (9, 10)

Die Ehe der Parteien / die Ehe ist zu scheiden, da / weil sie gescheitert ist. (9, 7, 10)

Die Ehe der Parteien war (gemäß ...) zu scheiden, da / weil sie gescheitert ist. (3, 4)

Die Ehe der Parteien ist gescheitert. (5, 6)

Die eheliche Lebensgemeinschaft der Parteien / die Lebensgemeinschaft der Eheleute besteht seit über einem Jahr / seit mehr als einem Jahr nicht mehr. (7, 9, 10)

Es steht demnach fest, dass die eheliche Lebensgemeinschaft nicht mehr besteht und auch nicht erwartet werden kann, dass die Parteien sie wiederherstellen. (7, 10)

Ihre eheliche Lebensgemeinschaft besteht nicht mehr; es kann nicht erwartet werden, dass die Parteien sie wiederherstellen. (5, 6)

Dies hat sich zur Überzeugung des Gerichts aus der durchgeführten Anhörung ergeben. (5, 6)

Die Parteien / die Eheleute leben seit ... / seit länger als ... / länger als ... (voneinander) getrennt. (7, 5, 10)

Das Gericht ist aufgrund des Ergebnisses der mündlichen Verhandlung überzeugt, dass die Parteien seit ... im Sinne von ... voneinander getrennt leben. (7, 10)

Sie / die Eheleute haben glaubhaft bekundet, dass sie an der Ehe nicht mehr festhalten wollen. (7, 10)

Das Amtsgericht ... ist international und örtlich zuständig ... (6)

Das Amtsgericht ... ist international und örtlich zuständig. (7, 10)

Die Scheidung richtet sich nach deutschem Recht. (7, 10)

Der Scheidungsantrag ist / die Scheidungsanträge sind begründet. (6, 5)

Der Antrag ist / die Anträge sind begründet, weil die Ehe der Parteien gescheitert ist. (7, 10)

Der Scheidungsantrag ist / die Scheidungsanträge der Parteien sind zulässig. (10, 7)

Aus der Ehe sind keine jetzt noch minderjährigen Kinder hervorgegangen. (7, 10)

Die Eheleute sind persönlich angehört worden, auf das Verhandlungsprotokoll (vom ...) wird verwiesen. (5, 6)

Hinsichtlich der / des ... wird auf das Protokoll vom ... / das Protokoll der mündlichen Verhandlung verwiesen. (4, 3)

Im übrigen wird auf den Akteninhalt, insbesondere / insbesondere auf das weitere schriftsätzliche Parteivorbringen und die Feststellungen zu gerichtlichem Protokoll, verwiesen. (7, 10)

den gewöhnlichen Aufenthalt in ... haben (6, 7)

Die Anhörung (4) / Beweisaufnahme (9) hat ergeben, dass ...

- *porozvodové vyrovnání*

Die Ehezeit begann am ... (2, 3)

Sie endete am ... (2, 3)

Die Ehe wurde am ... geschlossen. (1, 5)

Also hat die Ehezeit am ... begonnen. (1, 5)

Der Scheidungsantrag wurde ... zugestellt. (1, 5)

Deshalb endete die Ehezeit am ... (1, 5)

In dieser Zeit haben die Parteien folgende Anrechte erworben:
(1, 2, 3, 5)

Die Bewertung erfolgt nach ... (1, 2, 3, 5)

Der Scheidungsantrag wurde am ... zugestellt / ist am ... zugestellt worden. (1, 3, 5)

Der Scheidungsantrag wurde der Antragsgegnerin / dem Antragsgegner am ... zugestellt. (7, 10)

Daher ist nach ... der Versorgungsausgleich / das Verfahren zum Versorgungsausgleich auszusetzen. (3, 5)

Der Versorgungsausgleich wird ausgesetzt. (5, 6)

Nach ... sind im Versorgungsausgleich die in der Ehezeit erworbenen Versorgungen auszugleichen. (1, 2, 3, 5, 9)

Die Ehezeit beginnt mit dem ersten Tag des Eheschließungsmonats und endet mit dem letzten Tag des Monats, welcher dem Monat vorausgeht, in welchem der Scheidungsantrag zugestellt wurde.
(1, 2, 3, 5, 9)

Aus Barwert oder Deckungskapital wird eine dynamische Rente in der Weise berechnet, dass der Wert fiktiv in die gesetzliche Rentenversicherung eingezahlt wird. (1, 5)

Somit ist der Betrag mit dem für das Ehezeitende geltenden Umrechnungsfaktor der Rechengrößenbekanntmachung in Entgeltpunkte (EP) und diese mit Hilfe des aktuellen Rentenwerts (ARW) nach ... in eine Rente der gesetzlichen Rentenversicherung umzurechnen. (1, 5)

Nach ... ist der Ehegatte mit den höheren Anrechten ausgleichspflichtig. (1, 2, 3, 5)

Die Bilanz der angleichungsdynamischen Anrechte ergibt: ... (2, 3, 5)

Die Bilanz der anderen Versorgungen ergibt: ... (2, 3, 5)

Nach ... hat der Versorgungsausgleich durch Rentensplitting (Ost) zu erfolgen in Höhe von: ... (1, 2)

**Der Versorgungsträger lässt die Realteilung nicht zu. (1, 5)
Es handelt sich um einen inländischen privatrechtlich organisierten Versorgungsträger. (1, 5)**

Die Anordnung der Umrechnung in Entgeltpunkte (Ost) beruht auf / folgt ... (1, 2)

- náklady řízení

Die Kostenentscheidung beruht auf / folgt aus § ... (1, 5, 6, 7, 8, 9)
Die Kostenentscheidung beruht auf einer Vereinbarung der Parteien. (10)

Podpis soudce

Vorstehendes Urteil ist hinsichtlich des Scheidungsausspruches rechtskräftig seit ... (1, 6)

Ausgefertigt: (*)

Ortsname, den ... (*)

5.1.1 Shrnutí

Šablony jsem roztřídila dle jejich výskytu v jednotlivých *dílčích textech*. Potvrdilo se tak tvrzení Göpferichové³, že některé šablony se vyskytují jen v určitých *dílčích textech*. Na základě výsledků lze však jít dál a říci, že v kontextu německého rozsudku mají všechny šablony své jasně stanovené místo, které souvisí s uspořádáním právní argumentace v rámci tohoto textového

³ Göpferichová 1995:218

druhu. Potvrdil se rovněž Tomáškův⁴ předpoklad, že jazykové šablony jsou mj. tvořeny slovními spojeními.

Z výše uvedeného přehledu je patrné, že naprostou většinu jazykových šablon ve zkoumaných německých rozhodnutích považují za šablony větné. Také některé šablony, které považují za konstrukční, mají podobu věty. Většina větných a konstrukčních šablon navíc rozvíjí určité téma. Pokud bychom se tedy striktně drželi Göpferichové⁵, tyto věty bychom za šablony nepovažovali. Také Tomášek zdůrazňuje spíše expresivní stylistickou hodnotu jazykových šablon než funkci sdělovací.⁶ Vzhledem k jejich opakovanému výskytu, který není nezanedbatelný, však ukazují na určitý trend. Ten spočívá v pravidelném využívání hotových, konstrukčně velmi podobných spojení, která mají často podobu věty. Blížíme se tím spíše pojetí Čechové, která v souvislosti s administrativním stylem hovoří o *panelech*, *blocích* či *šablonách*, které se vkládají do textu celé⁷, a v souvislosti s rozsudkem pak o *specifických vyjadřovacích panelech*⁸. Z jejích⁹ příkladů je zřejmé, že se jedná o spojení, která rozvíjejí určité téma.

V záhlaví se vyskytuje šablona konstrukční, která však ve všech rozhodnutích nebývá naprosto totožná. Podobně je tomu v případě konstrukčních šablon ve výrokové části, kde jsem identifikovala určité odchylky, většinou lexikálního charakteru a ve slovosledu. Větné šablony se vyskytují ve výrokové části a dále pak převažují v části Skutkový stav a Odůvodnění rozhodnutí. Jazykové šablony zvýrazněné **tučně** (v rozhodnutích 1, 5, 6) se vyskytly v rozsudcích vynesenech jedním soudem – ukazují na skutečnost, že soudci při psaní rozsudků pracují se stejnými, zaužívanými větami.

⁴ Tomášek 1998:48

⁵ Göpferichová 1995:218

⁶ Jeho tvrzení je však rozporuplné, protože říká, že šablony jsou tvořeny odbornou slovní zásobou (termíny, slovními spojeními) a jednotkami běžné slovní zásoby. Slovní spojení jako vazba slovesa a termínu však implikuje rozvoj určitého tématu.

⁷ Čechová 2003:197

⁸ Čechová 2003:203

⁹ Čechová 2003:197

Užití šablon patrně souvisí se skutečností, že vyjadřovaný právní obsah jednotlivých rozhodnutí se do určité míry podobá a v závislosti na povaze případu se v různých obměnách neustále opakuje. Autoři rozhodnutí tedy, pokud je to možné, pochopitelně sahají k již užitým spojením a větám. Z porozování vyplynulo, že německé rozsudky jsou psány středně dlouhými, srozumitelnými větami a je z nich patrná snaha o stručnost, výstižnost a přehlednost. Svou roli jistě také hraje faktor času. Využití krátkých, pregnantně formulovaných vět, vzniklých postupnou automatizací, je tedy nasnadě.

5.2 Jazykové šablony vyskytující se v českých originálech

Následující přehled uvádí jazykové šablony vyskytující se v 8 českých rozhodnutích. Opět jsou řazeny podle jejich výskytu v jednotlivých *dílčích textech* rozsudku, značení jednotlivých druhů jazykových šablon je totožné se značením německých šablon.

Záhlaví

JMÉNEM REPUBLIKY (*)

Věta následující po nadpisu je nutnou součástí záhlaví, ale podobně jako v německých rozhodnutích vykazuje určitou variabilitu.

Okresní soud v ... rozhodl (dne ...) samosoudcem/kyní / předsedkyní senátu ... jako samosoudkyní ... v právní věci navrhovatele/ky / žalobce/kyně ..., narozené/mu / nar. ..., (zaměstnání, nebo t. č. bez pracovního poměru), bytem / bytem trvale ..., proti odpůrci/kyni / žalované/mu ..., narozené/mu / nar. ..., (zaměstnání, nebo t. č. bez pracovního poměru), bytem / bytem trvale ..., o rozvod manželství, t a k t o (1, 2, 3, 5)

Okresní soud v ... rozhodl dne ... samosoudkyní ... v právní věci navrhovatele ..., nar. ..., (zaměstnání), bytem ..., zastoupeného ..., advokátem v (adresa), proti odpůrkyni ..., nar. ..., (zaměstnání), bytem ..., zastoupené ..., advokátkou v (adresa), o rozvod manželství a úpravu poměrů k nezl. (jméno), nar. ..., a nezl.

(jméno), nar., oba bytem, zastoupeni městem ... jako opatrovníkem, t a k t o : (4)

Obvodní soud ... rozhodl samosoudkyní ... v právní věci navrhovatele: ..., bytem ..., zast. (jméno), advokátem, (adresa), ..., proti odpůrkyni ..., bytem ..., zast. (jméno), advokátem, (adresa), k návrhu na rozvod manželství a ve věci péče o nezl., nar., zast. Městskou částí ... jako opatrovníkem takto : (6)

Výrok

Podobná situace jako v záhlaví nastává ve výrokové části. Věty vykazují drobné rozdíly:

Manželství navrhovatele ... / žalobkyně ..., rozené ..., uzavřené s odpůrkyní ... / rozenou ... / se žalovaným ..., dne ..., před Obecním / Městským úřadem..., se rozvádí . (2, 3)

Manželství navrhovatelky ..., roz., a odpůrce ..., uzavřené dne ... před ONV v ... se rozvádí . (5)

Manželství, uzavřené mezi navrhovatelem / žalobkyní ..., rozenou ..., a odpůrkyní ..., rozenou / žalovaným ..., dne ... na radnici v / před Městským národním výborem v ..., se rozvádí . (1, 4)

Manželství účastníků ... a ... , roz., uzavřené dne ...před Obvodním úřadem v ... se rozvádí. (6)

Nezl., nar. ... / Nezl. (děti) ... , (nar.), a nezl., (nar.) ... se svěřuje / svěřují (pro dobu po rozvodu manželství rodičů / pro dobu po rozvodu) do výchovy matky / navrhovatele / odpůrkyně. (4, 6, 8 - dvakrát)

Výživné je splatné vždy do každého 15. dne v měsíci předem k rukám ... (8 – dvakrát)

přispívat na výživu nezletilého / nezl. (dětí) ... částkou ... (měsíčně)
(4, 6, 8)

... vždy do 15. dne každého měsíce / každého 15tého dne v měsíci předem, k rukám navrhovatele (4, 6), počínaje právní mocí výroku o rozvodu manželství ... (4, 6)

... *počínaje dnem právní moci výroku o rozvodu manželství rodičů*
... (8)

Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.
(1, 2, 3, 5, 6, 8)

Odůvodnění

Jazykové šablony označené symbolem → začínají odstavcem.

→ Žalobkyně / navrhovatel / navrhovatelka se (podanou žalobou) domáhal/a rozvodu manželství s/e žalovaným / odpůrkyní / odpůrcem. (1, 4, 5)

→ Navrhovatel se domáhal rozvodu manželství účastníků s tím, že ... (6)

→ Žalobkyně / navrhovatel žádal/a, aby soud rozvedl její manželství se žalovaným, neboť ... (3) / aby soud jeho manželství s odpůrkyní rozvedl, neboť ... (2)

..., poslední společné bydliště účastníků bylo v ... (5)

..., jejich poslední společné bydliště bylo v ... (2, 4)

Navhovatel / odpůrkyně je státní příslušník / příslušnice ..., ... národnosti. (2 – dvakrát)

Navrhovatel / odpůrkyně je národnosti německé / české, státní příslušnosti SRN / ČR. (6 – dvakrát)

... oba jsou národnosti české, čeští státní příslušníci ČR ... (4)

Oba účastníci jsou národnosti české, státní příslušnosti ČR, ... (5)

→ Žalovaný s rozvodem manželství souhlasil. (1)

→ Odpůrkyně s rozvodem manželství souhlasila. (4)

→ Odpůrkyně ... s návrhem na rozvod souhlasí ... / s návrhem souhlasila... (6, 2)

... účastníci spolu nežijí již rok / již jeden rok ... (1, 1)

Účastníci spolu nežijí ... (4)

..., od té doby spolu nežijí a nebydlí ... (2)

žít ve společné domácnosti (3, 4, 6)

pokusit se obnovit společné soužití (6)

obnovit soužití (6)

nemít zájem na obnovení soužití (2, 7)

nelze očekávat obnovení manželského soužití (2)

... je dána pravomoc českých soudů. (1)

pravomoc a příslušnost soudu je dána (2)

Pravomoc a příslušnost ... soudu v ... je dána. (2)

... vycházel přitom z ustanovení ... zákona o ..., uveřejněném ve ... z roku ... pod číslem ... ve znění pozdějších změn a doplňků, podle něhož ... (1)

... vycházel z ustanovení ... zákona o ..., podle něhož (1)

... zákon o ..., uveřejněný ve ... z roku ... pod číslem ... ve znění pozdějších změn a doplňků ... (1)

ve znění pozdějších změn a doplňků (1 – dvakrát)

znění se změnami a doplňky (7 – dvakrát)

ve znění zákonů (7 – dvakrát)

... soud může rozvést / rozvede manželství na návrh některého z manželů, jestliže ... (2, 3)

... je manželství tak trvale a hluboce rozvráceno, že ... (1, 2)

... vztahy mezi účastníky jsou (tak) hluboce a trvale rozvráceny... (3, 5)

Vztahy mezi manžely byly tedy tak vážně rozvráceny, že ... (7)

... manželství účastníků je již delší dobu rozvráceno a ... (6)

... nelze očekávat obnovení manželského soužití (1, 2, 3)

Manželství bylo spokojené do ... (4)

... (manželství) bylo spokojené ... (4)

bylo manželství od počátku nespokojené ... (3)

... manželství ... zůstalo i bezdětné ... (3)

... manželství, které zůstalo bezdětné. (7)

shodné výpovědi účastníků (2, 6)

ke shodnému návrhu obou rodičů (6 – dvakrát)

Následující šablony začínají odstavec. Zároveň je považují za šablony konstrukční (konstrukce: *z/ze ... zjistil soud* nebo *z/ze ... soud zjistil*)

→ Z výpovědi navrhovatele / odpůrkyně zjistil soud, že ... (4 - třikrát)

→ Ze shodných výpovědí obou účastníků zjistil soud, že ... (2)

→ Z oddacího listu účastníků zjistil soud, že ... (4)

→ Z občanských průkazů a z oddacího listu zjistil soud, že ... (2)

→ Z výpovědi navrhovatele / odpůrkyně soud zjistil, že ... (6 - dvakrát)

→ Z předložených dokladů a shodných výpovědí účastníků soud zjistil, že (6)

→ Z oddacího listu účastníků, ve spojení s jejich občanskými průkazy, jakož i z jejich účastnických výpovědí soud zjistil, že ... (5)

→ Z výsledku navrhovatelky jako účastnice řízení / odpůrce jako účastníka řízení soud zjistil, že ... (5 - dvakrát)

→ Po provedeném řízení soud zjistil ... (6)

... soud ... po provedeném řízení zjistil ... (7)

jejich manželství bylo uzavřeno dne ... před ... v ... (6)

manželství bylo uzavřeno v ... (5)

manželství bylo uzavřeno dne ... (3)

uzavřeli manželství dne ... před ... v ... (4)

U obou účastníků se jednalo (5) / se tedy jedná o manželství ... (počet) (3)

... účastníci manželství uzavřeli po ... známosti, z citové náklonnosti, když odpůrkyně otěhotněla ... (6)

... sňatek účastníci uzavřeli po známosti, trvající ..., z citové náklonnosti, když odpůrkyně otěhotněla ... (6)

... manželství uzavřel po známosti, trvající ..., ze vzájemné citové náklonnosti ... (4)

... manželství uzavřel z citové náklonnosti ... (4)

Z manželství se narodila dne ... nezletilá dcera a dne ... nezletilá dcera ... (8)

Z manželství se narodila dne ... nezletilá ... a dne ... nezletilý ... (4)

Z manželství se narodil dne ... (6)

Z manželství účastníků se narodil nezletilý ... (5)

Z manželství se žádné děti nenarodily. (3)

... bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství ... (1, 2)

Důvodem rozvratu manželství je ... (3)

Příčinou rozvratu manželství byly / je ... (1, 3)

Příčinou rozvratu je ... (2)

Příčiny rozvratu dle § ... spatřuje soud v ... (6)

Hlavní příčinu rozvratu manželství účastníků ve smyslu § ... spatřuje soud v ... (4)

... manželství neplní svou funkci hospodářskou ... (5)

... neplní rovněž funkci biologickou ... (5)

... manželství neplní (2, 5, 6) / nemohlo plnit svůj společenský účel ... (7)

(účastníci) nevedou společnou domácnost ... (3, 4 - dvakrát, 5, 6)

(účastníci) se intimně nestýkají (4, 5 – dvakrát, 6)

ztratit citový vztah k (3, 4, 6)

... soud žalobě vyhověl a manželství účastníků rozvedl. (1, 5)

... soud žalobě vyhověl a manželství rozvedl. (3)

pro dobu po rozvodu (1, 6, 8 – několikrát)

pro dobu do rozvodu (8 – dvakrát)

řízení o rozvod manželství (1, 8 – dvakrát)

mít potřeby obvyklé věku (8 – dvakrát)

odůvodněné potřeby nezletilých (4, 8)

úprava práv a povinností k nezletilým dětem (8)

práva a povinnosti k dítěti (8)

úprava výchovy a výživy dítěte (8)

úprava výchovy a výživy nezletilých (8)

úprava poměrů nezletilých (8 – dvakrát)

úprava poměrů nezletilých dětí (8 - dvakrát)

úprava poměrů k nezletilým (4)

→ Na základě provedeného dokazování vzal soud za prokázané / dospěl soud k závěru, že ... (4, 5)

soud dospěl k závěru (4, 5, 6, 8)

soud vyšel z (8 – čtyřikrát)

soud vzal soud za prokázané (4, 8 – třikrát)

... dále soud řešil otázku ... (1)

Dále soud zjistil, že ... (1)

→ Při úvaze o ... vyšel soud z ... / ze ... (8 – dvakrát)

... v pravidelných měsíčních splátkách po ... měsíčně na nezl. ... a ... měsíčně na nezl. ... počínaje měsícem ... (8 – dvakrát)

O nákladech řízení bylo rozhodnuto podle ... (6)

O náhradě nákladů řízení soud rozhodl podle ... (3)

O nákladech řízení rozhodl soud podle ... (8)

Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o ustanovení § ... (1)

Výrok o nákladech řízení je odůvodněn (ustanovením) ... (4, 5)

... žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení ... (8)

... nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení o rozvod manželství. (1)

Poučení účastníků

Proti tomuto rozhodnutí je možno podat odvolání do 15ti dnů ode dne doručení (jeho písemného vyhotovení) k/ke ... (6, 8)

Proti tomuto rozsudku není možno podat odvolání, ... (4, 5)

Manžel, který přijal příjmení druhého manžela, může do 1 měsíce po právní moci rozhodnutí o rozvodu oznámit matričnímu úřadu / úřadu pověřenému vést matriku, že přijímá zpět své dřívější příjmení. (1, 4)

Manžel, který při uzavření manželství přijal příjmení druhého manžela, může do jednoho měsíce od právní moci rozsudku o rozvodu oznámit (matrice), že přijímá opět své příjmení dřívější. (2, 3)

Podpis

V ... dne ... (*)

Za správnost vyhotovení: (*)

5.2.1 Shrnutí

Jazykové šablony vyskytující se v českých rozhodnutích na první pohled vykazují větší míru variability z hlediska typů a není jednoduché říci, který typ převládá. V záhlaví se vyskytuje jedna konstrukční šablona, která nebývá totožná ve všech rozhodnutích. Ve výrokové části se vyskytují jak konstrukční, tak větné šablony (tvořené i pouhou částí věty). V části Odůvodnění jsem identifikovala všechny typy. V části Poučení účastníků naopak pouze větné šablony. V přehledu jsem uvedla i jazykové šablony, které se vyskytly dvakrát v témže rozsudku. Identifikovala jsem rovněž šablony, které začínají odstavec (symbol →).¹⁰

¹⁰ Göpferichová 1995:218

České rozsudky obsahují relativně dlouhá souvětí, která poměrně detailně zachycují uvažování a argumentaci soudu. Podrobně, především v části Odůvodnění, také popisují skutkový stav – jednak okolnosti případu, jak se vyvíjely před podáním návrhu na rozvod, jednak současnou situaci. Dále rovněž formulují možné příčiny rozpadu manželství. Snaha o úspornost není v českých rozsudcích příliš zjevná, což se kromě dlouhých vět projevuje rovněž v opakování stejných informací. Přesto je zde tendence k užívání šablon patrná stejně jako v případě německých rozhodnutí. Vzhledem k dlouhým souvětím se však vyskytují spíše na nižší úrovni – šablony často představují část věty, určité spojení slov, pravidelně se v textech vyskytují lexikální šablony.

5.3 Srovnání jazykových šablon vyskytujících se v německých a českých originálech

Jazykové šablony vyskytující se v českých a německých rozhodnutích spojuje jedna zásadní vlastnost. Mnohé z nich úzce souvisí se zákonnými normami - přímo na ně odkazují, popř. je citují (odtud výrazná intertextovost soudních rozhodnutí).

Větná rovina českých a německých rozhodnutí se liší a tato skutečnost se také projevila na výsledcích analýzy. Zatímco v německých rozsudcích byla valná většina šablon identifikována na rovině věty – kdy se většinou skutečně jednalo o celé věty, které se ve stejné podobě vyskytují v na sobě nezávislých textech, v českých rozsudcích tomu bylo jinak. České rozsudky jsou psány delšími větami, pravděpodobnost použití stejné věty v na sobě nezávislých textech se tak snižuje. V porovnání s německými rozsudky jsem v českých rozhodnutích identifikovala více lexikálních šablon a větných šablon, tvořených jen určitou částí věty. V důsledku výše uvedené tendence používání delších vět také určitá česká šablona vykazuje větší míru variability – proto jsou některé šablony uváděny po skupinách. V těchto případech nebylo

možné izolovat naprosto jednotný vzorec, podoba a tendence směrem k šabloně je však zřetelná.

5.4 Jazykové šablony vyskytující se v překladech do češtiny

Nyní budeme zkoumat hlavní tendence při překladu jazykových šablon – s využitím klasifikace kanadsko-francouzské školy srovnávací lingvistiky.

Transpozice

- větně členská

Von dem Rentenkonto Nr. ... des Antragstellers bei ... in ... werden monatliche in Entgeltpunkte umzurechnende Rentenanwartschaften in Höhe von ... bezogen auf ... auf das Rentenkonto Nr. ... der Antragsgegnerin bei ... in ... übertragen. Z důchodového účtu č. ... navrhovatele u ... v ... budou převáděny měsíční důchodové nároky přepočitatelné na výdělečné body ve výši ..., vztaheno ke ..., na důchodový účet č. ... odpůrkyně u ... v ...
(8)

► V této větě jde spíše o to, že měsíční důchodové nároky *budou přepočteny*. Adjektivum *přepočitatelný* vyjadřuje pouze vlastnost *být přepočten*.

- větně členská (modalita)

Z hlediska modality vyjádřenou slovesy se v rozhodnutích pravidelně vyskytují konstrukce *hat – zu* a *ist – zu*, vyjadřující nutnost (muss).¹¹ Podívejme se nyní na různé varianty převodu.

Nutnost vyplývající z argumentace soudu:

Die Ehe der Parteien war gemäß ... zu scheiden, weil sie gescheitert ist. Manželství stran bylo podle ... rozvedené, protože ztroskotalo. (4p) Manželství účastníků řízení bylo podle ... rozvedeno kvůli svému rozvratu. (4k)

► První překladová věta obsahuje přísudek jmenný se sponou v oznamovacím způsobu, druhá pasivní konstrukci – modalitu nevyjadřují a obsahují významové posuny.

¹¹ Helbig/Buscha 2001:113

*Die Ehe der Parteien war zu scheiden, da sie gescheitert ist.
Manželství navrhovatele a odpůrkyně bylo zapotřebí rozvést,
protože bylo rozvráceno. (3p)
Manželství účastníků řízení bylo nutné rozvést vzhledem k jeho
rozvratu. (3k)*

► Zde je situace lepší, druhá překladová věta je přijatelným řešením, její modalita vyjadřuje nutnost vyjádřenou v originálu (muss), která odráží argumentaci soudu. Výraz *zapotřebí* neodpovídá stylu rozhodnutí, místo něj by bylo možné použít výraz *třeba*. Modalita originálu je však oslabena.

*Die Ehe ist zu scheiden, da sie gescheitert ist.
Manželství má být rozvedeno, jelikož ztroskotalo. (7)*

► Vhodný převod.

Nutnost vyplývající ze zákonných ustanovení:

*Daher ist nach ... der Versorgungsausgleich auszusetzen.
Proto se vyrovnání důchodových nároků podle ... pozastavuje. (3p)
V souladu s ... se proto řízení o vypořádání nároků ze zaopatření
přerušuje. (3k)*

*Der Versorgungsausgleich ist auszusetzen.
Vypořádání zaopatření musí být odloženo. (6)*

► Konstrukce *ist – zu* zde vyjadřuje nutnost vyplývající ze zákonného ustanovení. V češtině se pro její vyjádření používá přezens. Ekvivalent spojení *Verfahren aussetzen* je *přerušit řízení, odložit lze v civilním řízení pouze výkon rozhodnutí*.

► Lépe: Proto se porozvodové vyrovnání / vyrovnání zaopatření přerušuje. Porozvodové vyrovnání / vyrovnání zaopatření se přerušuje.

*Nach ... hat der Versorgungsausgleich durch Rentensplitting zu
erfolgen in Höhe von:
Podle ... se musí uskutečnit vypořádání zaopatření rozdělením
důchodu ve výši: (1)
Podle ... se provede vypořádání zabezpečení rozdělením důchodů
(východ) ve výši: (2)*

► Lépe: Podle ... se porozvodové vyrovnání / vyrovnání zaopatření provede rozdělením důchodů (Rentensplitting, východ) ve výši:

*Der Monatsbetrag der Rentenanwartschaften ist in Entgeltpunkte
umzurechnen.
Měsíční částka právního nároku na budoucí výplatu důchodu musí
být přepočtena na úhradové body. (2)*

Měsíční částku čekatele na důchod **je třeba přepočítat** na body úhrady. (1)

► Lépe: Měsíční částka právního nároku na budoucí výplatu důchodu **se přepočte** na příjmový koeficient.

*Nach ... **sind** im Versorgungsausgleich die in der Ehezeit erworbenen Versicherungen **auszugleichen**.*

*Podle ... vypořádání důchodových nároků **vyrovnává** důchodové nároky manželů získané po dobu manželství. (3p)*

*Podle ... **je třeba** ve vypořádání zaopatření **vypořádat** zaopatření, získané za dobu manželství. (1)*

*Podle ... **je třeba vypořádat** zabezpečení získané v době trvání manželství. (2)*

*Podle ... se při vypořádání nároků ze zaopatření **vypořádají** nároky ze zaopatření manželů nabyté za trvání manželství. (3k)*

*Podle ... se v porozvodovém vyrovnání **vyrovnají** zaopatření nabytá v době trvání manželství. (5)*

► V první překladové větě je neživotný podmět konatelem děje, což v tomto případě není vhodně. *Porozvodové vyrovnání* samo o sobě nic provést nemůže, důchodové nároky se vyrovnají *v jeho rámci*. Z tohoto hlediska je asi nejvhodnějším převodem poslední překladová věta.

Modulace

*... hat das Amtsgericht ... **auf die mündliche Verhandlung** vom ... durch Richterin (Name der Richterin) für Recht erkannt: ...*

*... Okresní soud v ... **na základě ústní dohody** ze dne ... v osobě soudkyně (jméno soudkyně) rozhodl takto: ... (3p)*

*... rozhodl Obvodní soud ... - Soud pro rodinné záležitosti - **po ústním projednání** dne ... soudcem u Obvodního soudu (jméno soudce) takto: ... (5)*

► Lépe: na základě ústního jednání.

*Das Gericht **hat für Recht erkannt**.*

*Soud **uznal právem**. (1) (kalk)*

*Soud **rozhodl po právu**. (2) (kalk)*

*Soud **rozhodl**. (3, 4, 5, 6, 8) (modulace)*

► Spojení *für Recht erkennen* znamená doslova *nalézat právo* (tedy rozhodnout ve věci). Dříve se překládalo jako *uznat právem* nebo *rozhodnout po právu*, což dnes může působit poněkud archaicky. Překlad spojení s pomocí slovesa *rozhodnout* je srozumitelný a odpovídá jeho významu.

Die am ... vor dem Standesbeamten des Standesamts in ... (Heiratsregister Nr. ...) geschlossene Ehe der Parteien wird geschieden.

Manželství stran uzavřené dne ... před matričním úředníkem Matričního úřadu ... (matrika sňatků č. ...) se rozvádí. (7)

Manželství stran, uzavřené ... před matrikářem matričního úřadu v ... (registr sňatků č. ...), se rozvádí. (4p)

Manželství mezi účastníky uzavřené dne ... před matričním úředníkem matričního úřadu v ... zapsané pod reg.č. ... se rozvádí. (6)

Manželství účastníků řízení uzavřené dne ... před úředníkem matričního úřadu v ... (registr sňatků č. ...) se rozvádí. (4k)

► Tento příklad ukazuje, že opakování stejného kmene se lze v některých případech jen velmi těžko vyhnout. Poslední překladová věta však ilustruje, že je možné toho docílit.

Die am ... vor dem Standesamt ... geschlossene und unter der Eintragsnummer in das Heiratsregister eingetragene Ehe wird geschieden.

Manželství uzavřené dne ... na matričním úřadu v ...

... a registrované v registru manželství ... (3p) (kalk)

... a zapsané v ... knize sňatků pod číslem ... se rozvádí. (3k) (modulace)

► K podobné situaci došlo i zde, lze se jí však vyhnout, jak dokládá druhá překladová věta.

Vom Versicherungskonto der Ehefrau bei ... werden auf das Versicherungskonto des Ehemannes bei ... Rentenanwartschaften von monatlich ... bezogen auf ... übertragen.

Z pojistného účtu manželky u ... se na pojišťovací účet manžela u ... převádí částky čekatele na důchod v měsíční výši ... ve vztahu k ... (1)

► Výraz *Versicherungskonto* má ekvivalent *pojistný účet*.

Jede Partei trägt ihre außergerichtlichen Kosten selbst und die Hälfte der Gerichtskosten.

Každá strana ponese své mimosoudní náklady a polovinu soudních nákladů. (5) (kalk)

Každá strana nese své mimosoudní náklady sama a dále nese polovinu soudních nákladů. (1) (kalk)

Jede Partei trägt ihre außergerichtlichen Kosten selbst.

Každý účastník řízení nese vlastní náklady řízení. (4) (modulace)

Die Gerichtskosten tragen die Parteien je zur Hälfte.

Soudní poplatky a výlohy hradí účastníci řízení rovným dílem. (4k) (modulace)

Soudní výlohy nesou strany rovným dílem. (4p) (modulace)

► Němčina rozlišuje *Gerichtskosten* / *gerichtliche Kosten* a *außergerichtliche Kosten*. *Gerichtskosten* zahrnují soudní poplatky, svědecké, tlumočné. *Außergerichtliche Kosten* zahrnují *Anwaltskosten* (odměna právnímu zástupci), ušlý zisk, cestovné. Zastřešující pojem je *Kosten des Verfahrens* (náklady řízení). Překlad spojení *Gerichtskosten* jako *soudní náklady* je přijatelný, jako *soudní poplatky a výlohy* zdařilý (zohledňuje soudní poplatky a výlohy spojené s předvoláním svědků, s tlumočením). Méně přijatelné je spojení *außergerichtliche Kosten* jako *mimosoudní náklady*. V češtině se spojení používá v jiných kontextech (soudní / mimosoudní náklady na vymáhání dlužné částky, vzniklé např. z pronájmu nebo spotřebitelského úvěru) a kolokacích (*mimosoudní vyrovnání*, *mimosoudní řešení sporu*). Převod pomocí spojení *vlastní náklady řízení* je přijatelný, avšak adjektivum *vlastní* by mohlo být zavádějící. Lze jej nahradit zájmenem *své* (viz. analýza slovních spojení).

Die Kosten des Verfahrens werden gegeneinander aufgehoben.

Náklady řízení se vůči sobě navzájem ruší. (7) (kalk)

Náklady řízení budou vzájemně rozděleny. (8) (kalk)

Náklady řízení ponese každý účastník řízení sám. (2) (kalk)

Náklady řízení hradí rovným dílem navrhovatel a odpůrkyně. (3p) (modulace)

► Lépe: *Navrhovatel a odpůrkyně hradí rovným dílem soudní poplatky a nesou své náklady řízení.* O významu této věty jsme pojednali v analýze slovních spojení.

Der Ehemann beantragt die Ehe der Parteien zu scheiden.

Navrhovatel navrhuje rozvedení manželství. (3p)

Manžel navrhuje, aby bylo manželství účastníků řízení rozvedeno. (3k)

► V tomto případě se lze opakování stejného slovního kmene v podmětu a přísudku vyhnout tak, jak je uvedeno v druhé překladové větě.

Die Parteien halten die Ehe für gescheitert und beantragen, die Ehe zu scheiden.

Strany považují manželství za ztroskotané a požadují manželství rozvést. (5)

► Výraz *strany* je možným řešením, v českých textech se operuje termínem *účastníci*.

Ihre eheliche Lebensgemeinschaft besteht nicht mehr; es kann nicht erwartet werden, dass die Parteien sie wiederherstellen.

Jejich manželské soužití už neexistuje; nelze očekávat, že jej

účastníci obnoví. (6)

► Přijatelné řešení, na němž je patrný vliv originálu. Překladatel k němu pravděpodobně přistoupil, protože spojení *společné soužití*, které se používá v českých rozsudcích, neobsahuje adjektivum *manželské*, ačkoli se jím míní soužití účastníků v rámci manželství.

Dies hat sich zur Überzeugung des Gerichts aus der durchgeführten Anhörung ergeben.

Vyplýnulo to k přesvědčení soudu z provedeného vyslechnutí. (5)
(kalk)

► Lépe: *O tom se soud přesvědčil z provedeného výslechu.*
(modulace)

► Věta přeložená s pomocí modulace bohužel obsahuje nepřesnost. Výrazu *Anhörung* odvídá výraz *slyšení*. Výraz *výslech* se překládá jako *Vernehmung*. Výslech probíhá formou kladení otázek. Je zaznamenán, provádí jej soudce a právní zástupce může klást dotazy. Výslech musí být nařízen na základě usnesení. Slyšení rovněž provádí soudce, avšak právní zástupce neklade dotazy.

Das Gericht hat die Parteien gemäß ... angehört.

Soud strany vyslyšel dle ... (7)

► Zde jde o skutečnost, že soud strany *vyslechl* (*anhören* – vyslechnout, *Anhörung* – slyšení). Sloveso *vyslyšet* kolokuje např. se substantivem *prosba* (vyslyšel její prosby).

Nach ... sind im Versorgungsausgleich die in der Ehezeit erworbenen Versicherungen auszugleichen.

Podle ... se při vypořádání nároků ze zaopatření vypořádají nároky ze zaopatření manželů nabyté za trvání manželství. (3k)

Podle ... je třeba ve vypořádání zaopatření vypořádat zaopatření, získané za dobu manželství. (1)

Podle ... je třeba vypořádat zabezpečení získané v době trvání manželství. (2)

Podle ... vypořádání důchodových nároků vyrovnává důchodové nároky manželů získané po dobu manželství. (3p)

► Lépe: Podle ... se v porozvodovém vyrovnání vyrovnají zaopatření nabytá v době trvání manželství.

► Z kapitoly o slovních spojeních víme, že *Versorgungsausgleich* lze do češtiny přeložit jako *porozvodové vyrovnání* nebo *vyrovnání zaopatření*, sloveso *ausgleichen* jako *vyrovnat* a výraz *Versicherungen* jako *zaopatření*. Spojení *důchodové nároky* má v němčině ekvivalent *Rentenanwartschaften*. *Důchodové nároky*

jsou jednou z forem nároků plynoucích ze zaopatření (mezi další patří např. nároky plynoucí ze životního pojištění).

*In dieser Zeit haben die Parteien folgende Anrechte erworben:
V tomto období nabyli účastníci řízení níže uvedené nároky: (3k)
V tomto období navrhovatel a odpůrkyně získali níže uvedené
důchodové nároky. (3p)*

► Idiomatický překlad. Druhá věta obsahuje konkretizaci překladatelem (*důchodové nároky*).

*Nach ... ist der Ehegatte mit den höheren Anrechten
ausgleichspflichtig / ausgleichsverpflichtet.*

Podle ... je manžel s vyššími nároky povinen k vyrovnání. (5)

Podle ... je manžel s vyššími nároky povinen k vypořádání. (2)

*Podle ... je manžel s vyššími nároky povinen provést vypořádání.
(1)*

*Podle ... se vypořádání provede k tíži toho z manželů, jehož nároky
jsou vyšší. (3k)*

*Podle ... se vypořádání provádí k tíži manželského partnera
s vyššími důchodovými nároky. (3p)*

► Lépe: Podle ... se vyrovnání provede k tíži toho z manželů,
jehož nároky jsou vyšší.

► Převod výrazu *ausgleichspflichtig* kalkováním v češtině
vyžaduje verbální prvky, tedy *povinen provést vyrovnání*¹².
Poslední překlad však ukazuje, že strategie modulace s využitím
prostředků českého právního jazyka je možná a působí přirozeně.

*Aus Barwert oder Deckungskapital wird eine dynamische Rente in
der Weise berechnet, dass der Wert fiktiv in die gesetzliche
Rentenversicherung eingezahlt wird.*

*Ze současné hodnoty nebo krycího kapitálu se dynamický důchod
vypočte tak, že se hodnota fiktivně zaplatí do zákonného
důchodového pojištění. (5)*

*Ze současné hodnoty nebo krycího kapitálu se počítá dynamická
renta tak, že je hodnota fiktivně ukládána do zákonného
důchodového pojištění. (1)*

► Zde jde patrně o to, že se současná hodnota do zákonného
důchodového pojištění *fiktivně započte* (jde o popis výpočtu
důchodu v rámci porozvodového vyrovnání).

*Somit ist der Betrag mit dem für das Ehezeitende geltenden
Umrechnungsfaktor der Rechengrößenbekanntmachung in
Entgeltpunkte (EP) und diese mit Hilfe des aktuellen Rentenwerts*

¹² Analogicky lze přeložit rovněž adjektivum *ausgleichsberechtigt*, tedy *oprávněn získat vyrovnání*.

(ARW) nach ... in eine Rente der gesetzlichen Rentenversicherung umzurechnen.

Proto se částka přepočte s **přepočítacím koeficientem podle vyhlášky pro okamžik skončení doby manželství**, na body odměny (BO) a tyto se přepočtou pomocí aktuální hodnoty důchodu (ARW) podle ... na důchod zákonného důchodového pojištění. (5)

Proto je třeba přepočítat částku **přepočítávacím faktorem platným pro konec doby trvání manželství s pomocí operandu**, v bodech úhrady (EP) a toto s pomocí aktuální hodnoty důchodu (ARW) přepočítat podle ... do důchodu zákonného důchodového pojištění. (1)

► Tato věta shrnuje způsob výpočtu důchodu. Spojení *Umrechnungsfaktor der Rechengrößenbekanntmachung* označuje **přepočítací koeficient** uvedený ve vyhlášce Ministerstva práce a sociálních věcí SRN o provedení vyrovnání zaopatření¹³. Spojení **přepočítacím koeficientem podle vyhlášky pro okamžik skončení doby manželství** je poněkud volné, avšak pro příjemce srozumitelné. Ve spojení **přepočítávacím faktorem platným pro konec doby trvání manželství s pomocí operandu** překladatel nezmínil vyhlášku. Diskuse k pojmům *Umrechnungsfaktor*, *Entgeltpunkt* a *aktueller Rentenwert* viz. analýza slovních spojení.

*Nach ... hat der Versorgungsausgleich durch **Rentensplitting** (Ost) zu erfolgen in Höhe von:*

*Podle ... se musí uskutečnit vypořádání zaopatření **rozdělením důchodu** (východ) ve výši: (1)*

*Podle ... se provede vypořádání zabezpečení **rozdělením důchodů** (východ) ve výši: (2)*

► Termín *Rentensplitting* by bylo vhodné uvést v českých překladech v závorce.

Die Kostenentscheidung beruht auf ...

Náklady řízení budou uhrazeny podle ... (3p)

► Lépe: Výrok o nákladech řízení se řídí ... *nebo* Rozhodnutí o nákladech řízení se zakládá na ... Překladová věta uvedená pod větou výchozího textu obsahuje v důsledku jiného slovesného času významový posun.

*Vorstehendes Urteil ist **hinsichtlich des Scheidungsausspruches rechtskräftig** seit ...*

*Výše uvedený rozsudek je v **části výroku o rozvodu** pravomocný od ... (6)*

*Výše uvedený rozsudek je **ohledně výroku o rozvodu** v právní platnosti od ... (1)*

¹³ Viz.:

<http://www.jusline.de/index.php?cpid=f92f99b766343e040d46fcd6b03d3ee8&lawid=37&paid=187>. 13.11. 2007.

► Německý originál je ilustrací šroubované právníkové mluvy, český překlad ji kopíruje. Předložka *ohledně* je stylisticky ne příliš zdařilá.

Kalk

- morfologický

Von dem Versicherungs- / Rentenkonto Nr. ... des Ehemannes bei ... werden Rentenanwartschaften in Höhe von ... monatlich ..., bezogen auf ... als Ende der Ehezeit, auf das Versicherungskonto Nr. ... der Ehefrau bei ... übertragen.

*Z pojistného účtu manželky u ... se na pojišťovací účet manžela u ... převádí částky čekatele na důchod v měsíční výši ... **ve vztahu k** (1)*

*Z pojistného účtu č. ... manžela u ... v ... se převádějí důchodové nároky ve výši měsíčně, **vztažené k** ..., tj. ke konci doby trvání manželství, na pojistný účet č. ... manželky u ... (4k)*

*... **vztahující se k** ... jako konci doby manželství, na pojistný účet ... (4p)*

*Z pojistného účtu č. ... odpůrce u .. se bude převádět na pojistný účet č. ... navrhovatelky u ... právní nárok na budoucí výplatu důchodu ve výši ... měsíčně, **vztaženo k** ... (8)*

*Z důchodového konta manžela u pojišťovny... se na důchodové konto manželky u pojišťovny ... č. ... převádí měsíční důchodový nárok ve výši ..., který se přepočte na výplatní body **k rozhodnému dni** (9)*

► Výraz *bezogen auf* je převeden doslova. Spojení *ve vztahu k* neodpovídá kolokačně, spojení *rozhodný den* se používá v obchodním právu¹⁴. Spojení lze převést jednoduše – *ke dni*.

Aus der Ehe sind keine jetzt noch minderjährigen Kinder hervorgegangen.

Z manželství nepocházejí žádné dosud nezletilé děti. (7)

► Lépe: *Z manželství se nenarodily žádné dosud nezletilé děti. (10)*

- lexikální

*In der Familiensache ..., wohnhaft: ..., **Antragstellerin**, Verfahrensbevollmächtigte gegen ..., wohnhaft: ..., Antragsgegner, Verfahrensbevollmächtigter, ..., V rodinné věci ..., bytem: ..., **žadatelky** ..., právní zástupkyně: ..., Účastníci: ...,*

¹⁴ Hendrych 2001:778

Okresní soud ... - rodinný soud, uznal právem na ústním jednání dne ... (1)

► Výrazu *Antragsteller/in* odpovídá jednoznačně výraz *navrhovatel/ka*, výrazu *Antragsgegner/in* výraz *odpůrce/kyně*.

*In der Familiensache ... wohnhaft: ... - Antragsteller - Verfahrensbevollmächtigter: / Prozessbevollmächtigter: ... gegen ..., wohnhaft: ... - Antragsgegnerin - Verfahrensbevollmächtigter: ..., **Beteiligte**: ... wegen Scheidung und **Regelung der Folgesachen** hat das Amtsgericht ... auf die mündliche Verhandlung vom ... durch den Richter am Amtsgericht (Name des Richters) für Recht erkannt:*

*Ve věci rodinného práva ..., bytem: - navrhovatel - **Zmocněnec pro řízení** (4k) / **Zmocněnec řízení**: ... (4p) proti ..., bytem: ... - odpůrkyně - **Zmocněnec pro řízení**: ... **Účastníci** (4p) / **Vedlejší účastníci řízení**: ... (4k) ve věci rozvodu a **vypořádání pro dobu po rozvodu** (4k) / **urovnání následných záležitostí** (4p)
Okresní soud v ... po ústním jednání dne rozhodl soudcem okresního soudu ... takto:*

► Výraz *Verfahrensbevollmächtigte/r* byl přeložen výrazu *právní zástupce* (1, 6), *zmocněnec řízení* (4p), *zmocněnec v řízení* (8), *procesní zmocněnec* (5), *zmocněnec pro řízení* (4k), výraz *Prozessbevollmächtigt/e/r* jako *procesní zmocněnec* (7), *zmocněnec v procesu* (2), *právní zástupce* (3, 9, 10). Oba německé výrazy jsou synonymní, jde o osobu, která účastníka zastupuje v řízení. V češtině je k dispozici termín *právní zástupce* (tedy osoba s právnickým vzděláním) nebo *obecný zmocněnec* (laik, v občanském řízení).

► Výraz *Beteiligte* byl ve zkoumaných textech přeložen jako *účastníci* (1, 4p, 5), *zúčastněné strany* (6), *vedlejší účastníci řízení* (4k), spojení *weitere Beteiligte* jako *další účastníci* (2, 3, 7) a *další zúčastněné strany* (9). Oba výrazy se vztahují k pojišťovnám, u nichž mají účastníci vedené pojistné účty. Odpovídající překlad výrazu *Beteiligte* představuje výraz *účastníci*, pro spojení *weitere Beteiligte* pak *další účastníci*. Výraz *účastníci* se používá rovněž v českých rozsudcích. Výraz *zúčastněné strany* by mohl být zavádějící – Hendrych (2001:1177) uvádí, že spojení *zúčastněná osoba* se používá v trestním právu.

► Spojení *Regelung der Folgesachen* bylo přeloženo jako *vypořádání pro dobu po rozvodu / urovnání následných záležitostí*. Podle Horákové odpovídá výrazu *Regelung* výraz *úprava, uspořádání*, výrazu *Folgesachen* spojení *následné záležitosti* (porozvodové vyrovnání, péči o dítě po rozvodu, atd.). Výraz *vypořádání* je zavádějící, protože naznačuje souvislost s vypořádáním společného jmění manželů, mezi *Folgesachen* však

patří rovněž péče o dítě. Výraz *urovnání* neodpovídá z hlediska rejstříku, vhodný by byl převod *úprava následných záležitostí*.

Die Ehe ist unter der Nummer ... in das Heiratsregister eingetragen worden.

Toto manželství bylo zaznamenáno do registru manželství pod číslem ... (3p)

Toto manželství bylo zapsáno do knihy sňatků pod číslem ... (3k)

Die am ... vor dem Standesbeamten des Standesamtes in ... unter Heiratsregister-Nr. ... geschlossene Ehe der Parteien wird geschieden.

Manželství stran uzavřené dne ... před matričním úředníkem na matričním úřadu ... pod č. ... v registru sňatků se rozvádí. (8)

►Vhodnější je zde patrně spojení *knihy sňatků* nebo *knihy manželství* (užívá se v českém kontextu; modulace), i když spojení *registr manželství* (kalk) je rovněž srozumitelné.

Die am ... vor dem Standesbeamten des Standesamtes ... in zu Registernummer geschlossene Ehe der Parteien wird geschieden.

Manželství, uzavřené před matrikářem matriky ... s registračním číslem ... se rozvádí. (1)

►Výrazem *Registernummer* se míní spíše *číslo v knize sňatků / manželství* nebo *v registru manželství*.

Beide sind deutsche Staatsangehörige.

Oba jsou němečtí státní občané. (3k)

►Lépe: Manželé jsou německými státními příslušníky. / Navrhovatel i odpůrkyně jsou němečtí občané.

►Ekvivalent výrazu *Staatsangehörige* je *státní příslušník*. Přijatelný je i překlad *občan*.

Im übrigen wird auf den Akteninhalt, insbesondere auf das weitere schriftsätzliche Parteivorbringen und die Feststellungen zu gerichtlichem Protokoll verwiesen.

V ostatním se odkazuje na obsah spisu, zejména na další písemný přednes stran a nálezy uvedené do soudního protokolu. (10)

Jinak se odkazuje na obsah spisu, zejména na další písemná podání stran a zjištění v soudním protokolu. (7)

►Výraz *Parteivorbringen* znamená *přednes stran* (v rámci soudního řízení), *podání* je žádost o zahájení řízení. Výrazu *Feststellungen* odpovídá jak výraz *nálezy*, tak *zjištění*. Spojení *im übrigen* je implicitní, myslí se jím *ohledně dalších podrobností*. Převod do češtiny je doslovný.

Die Ehezeit begann / endete am ...

Doba trvání manželství začala / skončila dne ... (1, 3k, 5) (kalk)

Manželství začalo / bylo ukončeno dne ... (2, 3p) (modulace)

Die Ehezeit beginnt mit dem ersten Tag des Eheschließungsmonats und endet mit dem letzten Tag des Monats, welcher dem Monat vorausgeht, in welchem der Scheidungsantrag gestellt wurde.

Doba trvání manželství / Doba manželství začíná prvním dnem měsíce uzavření manželství a končí posledním dnem měsíce, který předchází měsíci, v němž (5) / ve kterém (1) byla doručena žádost o rozvod.

Manželství začíná prvním dnem měsíce uzavření manželství a končí posledním dnem měsíce, který předchází měsíci, ve kterém byl doručen návrh na rozvod. (2)

► Doslovný převod *měsíc uzavření manželství* by bylo možné vyjádřit verbálně. Spojku *in welchem der Scheidungsantrag gestellt wurde* lze místo morfologického kalku *ve kterém byl doručen* nahradit spojkou *kdy* byl doručen takto:

Doba trvání manželství začíná prvním dnem měsíce, kdy bylo manželství uzavřeno, a končí posledním dnem měsíce, který předchází měsíci, kdy byl podán návrh na rozvod manželství. (3k)

► Překlad výrazu *Ehezeit* pomocí výrazu *manželství* považují za adekvátní (trvání *manželství* je definováno jako doba mezi uzavřením sňatku a podáním návrhu na rozvod – odpovídá tedy výrazům *Ehe* a *Ehezeit*). Spojení *doba trvání manželství* je do určité míry přijatelný kalk, jemuž se lze vyhnout.

Die Bilanz der angleichungsdynamischen Anrechte ergibt:

Bilance kompenzačně valorizovaných nároků: (3k)

Bilance kompenzovaných důchodových nároků: (3p)

Z bilance vypořádacích dynamických nároků vychází: (2)

Bilance vyrovnávacích dynamických nároků se rovná: (5)

► Lépe: Bilance dorovnávacích dynamických nároků:

► Význam adjektiva *angleichungsdynamisch* jsme vysvětlili v analýze makrostruktury. Jde o navýšení nároků získaných v nových spolkových zemích tak, aby odpovídaly hodnotám ve starých spolkových zemích. Uvedené překlady jsou kalky, které by bylo vhodné doplnit vnitřní vysvětlivkou nebo stručnou poznámkou.

Die Versicherungsbedingungen sehen keine Realteilung vor.

Pojistné podmínky nestanoví žádné reálné rozdělení. (4k)

Der Versorgungsträger lässt die Realteilung nicht zu.

Nositel pojištění nepřipouští reálné dělení. (1)
Zřizovatel zaopatření nepřipouští reálné dělení. (5)

► Ekvivalentem termínu *Realteilung* je *reálné rozdělení*. První převod termínu *Versorgungsträger* je kalk, *zřizovatel* vyjadřuje jen, že pojištění *zřizuje*.

► Lépe: Subjekt poskytující dávky ze zaopatření nepřipouští reálné rozdělení.

Es handelt sich um einen inländischen privatrechtlich organisierten Versorgungsträger.

Jedná se o tuzemského soukromě právně organizovaného zřizovatele zaopatření. (5)

Jedná se o tuzemského soukromě právně organizovaného nositele pojištění. (1)

► Lépe: Jedná se o *tuzemský soukromoprávní subjekt poskytující dávky za zaopatření*.

*Die Anordnung der Umrechnung in Entgeltpunkte beruht auf ...
Nařízení přepočtu na body odměny se opírá o ... (1)*

*Die Anordnung der Umrechnung in Entgeltpunkte (Ost) folgt ...
Nařízení přepočtu na úhradové body (východ) vyplývá z ... (2)*

► Zde je třeba opustit doslovnost: *nařízení o přepočtu*.

- **syntaktický**

Die Parteien haben - wie in der Urteilsformel angegeben - die Ehe miteinander geschlossen.

Strany spolu uzavřely manželství - jak je uvedeno ve výrokové části rozsudku -. (5)

Účastníci spolu uzavřeli manželství tak, jak je uvedeno ve výroku rozsudku. (6)

► Lépe: Účastníci spolu uzavřeli manželství. **Tato skutečnost** je uvedena ve výroku rozsudku.

Die Eheleute leben jedenfalls seit ... voneinander getrennt, wie das Gericht in seinem rechtskräftigen Teilurteil vom ... in diesem Verfahren festgestellt hat.

Manželé žijí přinejmenším od ... odděleně, což soud konstatoval ve svém pravomocném dílčím rozsudku ze dne ... v tomto řízení. (6)

► Lépe: Manželé žijí přinejmenším od ... odděleně, což soud **v rámci tohoto řízení** konstatoval ve svém pravomocném dílčím rozsudku ze dne

*Der Scheidungsantrag wurde ... zugestellt.
Žádost o rozvod byla doručena ...
Deshalb endete die Ehezeit am ...
Proto skončila doba trvání manželství ... (1)*

► Lépe: Doba trvání manželství **tedy skončila dne** ...

*Daher ist nach ... das Verfahren zum Versorgungsausgleich
auszusetzen.
Proto se podle ... přerušuje řízení pro rozvodové vyrovnání. (5)*

► Lépe: Proto se řízení o rozvodové vyrovnání přerušuje podle ...

- **slovosled, který není v souladu s AČV**

*Die Ehe wurde am ... geschlossen.
Manželství bylo uzavřeno dne ...
Also hat die Ehezeit am ... begonnen.
Doba trvání manželství začala tedy ... (1)*

► Lépe: Doba trvání manželství **tedy začala dne** ...

*Nach ... hat der Versorgungsausgleich durch Rentensplitting zu
erfolgen in Höhe von:
Podle ... se musí uskutečnit vypořádání zaopatření rozdělením
důchodu ve výši: (1)
Podle ... se provede vypořádání zabezpečení rozdělením důchodů
(východ) ve výši: (2)*

► Lépe: Podle ... se porozvodové vyrovnání / vyrovnání zaopatření **provede** rozdělením důchodů (Rentensplitting, východ) ve výši:

*Aus Barwert oder Deckungskapital wird eine dynamische Rente in
der Weise berechnet, dass ...
Ze současné hodnoty nebo krycího kapitálu se počítá dynamická
renta tak, že ... (1)*

► Lépe: Ze současné hodnoty nebo krycího kapitálu **se dynamická renta počítá** tak, že ...

5.5 Shrnutí

Na základě analýzy německých originálů a jejich překladů do češtiny jsme identifikovali dvě hlavní překladové tendence – modulaci a kalk (rovina morfologická, lexikální, syntaktická). Přitom je třeba podotknout, že u mnoha uvedených příkladů se tyto dvě metody různě kombinují (tytéž jazykové šablony se vyskytují

ve více textech, jejichž překlady zhotovili různí překladatelé). Strategii výpůjčky jsme nezaznamenali, metoda transpozice se vyskytla spíše okrajově. O motivech volby těchto strategií jsme se zmínili ve shrnutí analýzy slovních spojení – i zde souvisí se snahou překladatelů o převedení právních reálií (právního významu a s ním spjaté terminologie) výchozího systému do systému cílového. V závislosti na větší či menší podobnosti právních reálií se tak děje s pomocí modulace (právní reálie, které jsou si do určité míry podobné) nebo kalkování (jedinečné právní reálie). Podobně jako na rovině slovních spojení tedy lze hovořit o kombinaci dokumentárního a instrumentálního překladu. Kromě identifikovaných metod popsaná tendence rovněž souvisí se skutečností, že některé jazykové šablony jsou tvořeny slovními spojeními (*Die Kosten des Verfahrens werden gegeneinander aufgehoben.*) a že většina překladových problémů tohoto textového druhu vznikla na rovině terminologie.

Na základě provedené analýzy je možné říci, že některé jazykové šablony (zvláště pak konstrukční šablony vyskytující se v záhlaví německých a českých rozhodnutí a konstrukční šablony vyskytující se v části Odůvodnění českých rozhodnutí) přesahují rovinu větnou - přispívají k členění makrostruktury textu. Vedle odstavců, nadpisů či grafické úpravy tak představují další z prostředků makrostrukturní organizace textu.

Hlavní rozdíl mezi jazykovými šablonami vyskytujícími se v českých originálech a v českých překladech spočívá v tom, že vyjadřují právní reálie dvou různých právních systémů. Charakteristiky popsané na rovině slovních spojení lze vztáhnout rovněž na jazykové šablony - šablony vyskytující se v českých originálech jsou idiomatickými, zaužívanými prostředky. Překladové jazykové šablony vyjadřují právní obsah, který se od českých právních reálií více či méně liší (porozvodové vyrovnání), a tak jsou z části tvořeny zaužívanými idiomatickými prostředky

(převod podobných reálií s pomocí modulace, která umožnila využití původního českého výraziva), z části prostředky vzniklémi na základě kalkování (nutnost vytvoření nové terminologie pro jedinečné reálie). Překladové jazykové šablony se vyznačují neustáleností (viz. různá překladová řešení některých jazykových šablon).

6. Závěr

V rámci této práce byla provedena kontrastivní textová analýza soudního rozhodnutí (rozsudku) na třech textových rovinách – na rovině makrostruktury textu a na rovině jazykových šablon a slovních spojení (mikrostruktura). Zkoumání vycházela z paralelního (německé a české originály) a bilingvního korpusu textů (německé originály a jejich překlady do češtiny). Analýza byla provedena na právních textech a vycházela rovněž z překladových textů. Vstoupila tak na neznámou půdu, protože dosavadní zkoumání textových druhů v právní oblasti se omezovala na analýzu paralelních textů (Engberg 1997, Stolzová 1999, Wiesmannová 1999, Wüest 2002). Žádná studie se zatím nezabývala popisem makrostruktury soudního rozhodnutí z hlediska jeho jednotlivých dílčích textů, nikdo zatím podrobně nezkoumal jazykové šablony a slovní spojení na konkrétním materiálu.

V rámci analýzy byla popsána makrostruktura německého a českého rozsudku a rozsudku překladového. Na základě excerpce byla získána slovní spojení z německých a českých rozhodnutí a z rozhodnutí překladových, analogicky se postupovalo v případě jazykových šablon. Na všech rovinách byly identifikovány převládající překladatelské postupy.

Předpoklad vycházel z dokumentárního postupu na rovině makrostrukturní, na rovině mikrostrukturní se očekával překlad instrumentální. Předpoklad dokumentárního překladu makrostruktury byl správný a souvisí s vysokým statutem rozsudku, který je závaznou úřední listinou s právním účinkem. Jeho obsahová a formální výstavba je stanovena zákonnou normou výchozího systému, úkolem překladu je jej v této podobě zprostředkovat v cílové kultuře. Na rovině jazykových šablon a slovních spojení byl formulován předpoklad instrumenálního překladu, avšak na základě analýzy byly zjištěny tendence jak

instrumentálního (modulace), tak dokumentárního překladu (kalk). Tato skutečnost souvisí s více či méně rozdílnými právními realitami obou systémů. K modulaci se překladatel uchyluje v případě, když jsou si právní realie obou systémů do určité míry podobné a cílový jazyk tak disponuje vhodným výrazivem. Ke kalkování dochází, pokud je třeba převést význam a s ním související terminologii, která se vyskytuje pouze ve výchozím systému.

Tento výsledek poukazuje na jedno z hlavních dilemat právního překladu – do jaké míry je vhodné postupovat metodou instrumentální (tj. nahrazovat realie výchozího systému realitami domácimi a zvýšit tak srozumitelnost textu pro příjemce), anebo naopak metodou dokumentární (tj. ponechávat realie výchozího systému pro zachování přesnosti informací)? V jakých typech textů? Odpověď na tuto otázku se z hlediska překladu soudních rozhodnutí nachází někde uprostřed. Vyplývá to i z analýzy a jejích závěrů. Překlad úřední listiny musí zohlednit autoritu originálu a zároveň požadavky příjemce po přesných a srozumitelných informacích.

Z hlediska dalšího zkoumání se nabízí lingvistická a translatická analýza celé řady dalších textových druhů - ať už z oblasti právní (smlouva, žaloba, právní texty EU) nebo z dalších oblastí generujících odborné texty. Informace obsažené v této diplomové práci mohou pomoci všem zájemcům o právní překlad jako možná inspirace, jak lze řešit některé překladatelské problémy. Překlad právních textů je natolik komplexní proces, že nelze trvat na jediném správném řešení. I názory jednotlivých odborníků v oblasti práva se mnohdy liší, a tak překladateli nezbyvá, než využít jednak odborné konzultace, zákonné normy, na které se odkazuje, a kvalitní odborné slovníky, jednak zdravý rozum a vlastní interpretační schopnosti.

7. Resumé

V rámci této diplomové práce je provedena kontrastivní textová analýza textového druhu soudního rozhodnutí (rozsudku) na třech textových rovinách (makrostruktura, mikrostruktura: jazykové šablony a slovní spojení). V teoretické části jsou definovány pojmy textový druh, makrostruktura, mikrostruktura textu, jazykové šablony a slovní spojení. Prostor je věnován rovněž problematice jazyka práva a administrativního stylu. Analýza pracuje s paralelním (německé a české paralelní texty) a bilingvním (německé originály a jejich překlady do češtiny) korpusem textů. V jejím rámci je proveden popis makrostruktury (organizace obsahové výstavby pomocí *dílčích textů* a nadpisů), excerpce a vymezení slovních spojení a excerpce, vymezení a klasifikace jazykových šablon. Analýza vychází z předpokladu, že převládající překladovou metodou na rovině makrostruktury je metoda dokumentární, na rovině mikrostruktury (slovní spojení, jazykové šablony) metoda instrumentální. Předpoklad se potvrzuje zčásti - na rovině makrostruktury dominuje dokumentární překlad, na rovině mikrostruktury se využívají postupy jak dokumentárního (kalk), tak instrumentálního překladu (modulace). Ukazuje se rovněž, že některé (především konstrukční) jazykové šablony přispívají k výstavbě makrostruktury, tj. že se nerealizují pouze na mikrorovině (rovině větné). Překladová tendence na rovině makrostruktury souvisí s vysokým statusem rozsudku (po nabytí právní moci je vykonatelný), jeho formální a obsahové členění musí v překladu zůstat zachováno. Převládající tendence při převodu jazykových šablon a slovních spojení souvisí s větší či menší srovnatelností německého a českého právního systému – modulace se používá k převodu právních reálií, které v obou systémech vykazují známky podobnosti, kalk k převodu jedinečných právních reálií, pro které český právní jazyk nemá vlastní zaužívané prostředky.

8. Zusammenfassung

Die vorliegende Diplomarbeit nimmt eine kontrastive Textanalyse der Textsorte Gerichtsentscheidung (Urteil) auf drei Textebenen (Makrostruktur, Mikrostruktur: Standardformeln und verbonominale Verbindungen) vor. Im theoretischen Teil werden Termini wie Textsorte, Makro- und Mikrostruktur des Textes, Standardformeln sowie verbonominale Verbindungen definiert. Des Weiteren wird auf die Problematik der Rechtssprache und des administrativen Stils eingegangen. Die Analyse basiert auf dem Parallelkorpus (deutsche und tschechische Paralleltexte) und dem zweisprachigen Korpus (deutsche Originaltexte und deren Übersetzungen ins Tschechische). Im Rahmen der Analyse wird die Makrostruktur (Textaufbau mithilfe von Teiltexen und Überschriften) beschrieben, sowie die verbonominalen Verbindungen und Standardformeln exzerpiert, sortiert und kommentiert. Die Analyse geht davon aus, dass die Makrostruktur vorwiegend dokumentarisch, während die Mikrostruktur (verbonominale Verbindungen, Standardformeln) instrumentell übersetzt wird. Die Annahme wird teilweise bestätigt – während auf der makrostrukturellen Ebene die dokumentarische Übersetzung überwiegt, finden auf der mikrostrukturellen Ebene die dokumentarische (wörtliche Übersetzung) sowie die instrumentelle Übersetzung (Modulation) Anwendung. Außerdem wird deutlich, dass einige Standardformeln (vor allem *konstrukční*) zum Aufbau der Makrostruktur beitragen, d.h. sie beschränken sich nicht nur auf die Mikroebene (Satzebene). Die Übersetzungstendenz auf der makrostrukturellen Ebene hängt mit dem hohen Status des Gerichtsurteils zusammen (nach dessen Inkrafttreten ist es vollstreckbar), sein formaler und inhaltlicher Aufbau ist in der Übersetzung beizubehalten. Die vorwiegende Übersetzungstendenz auf der mikrostrukturellen Ebene hängt mit der relativen Vergleichbarkeit des deutschen und tschechischen Rechtssystems zusammen – die Modulation wird beim Übersetzen der in beiden Systemen ähnlichen rechtlichen Realien angewendet,

während die wörtliche Übersetzung für die Übertragung der einmaligen rechtlichen Realien eingesetzt wird, für die die tschechische Rechtssprache keine eigenen Mittel hat.

Použitá literatura

Monografie

- BAUMANN, K. D.: *Integrative Fachtextlinguistik*. Forum für Fachsprachenforschung. Tübingen. Gunter Narr Verlag 1992.
- BEITZKE, G., LÜDERITZ, A.: *Familienrecht*. München. Verlag C.H. Beck 1992.
- ČECHOVÁ, M. a kol.: *Současná česká stylistika*. Praha. ISV nakladatelství 2003.
- ČERNÝ, J.: *Dějiny lingvistiky*. Olomouc. Votobia 1996.
- DAUM, U.: *Fingerzeige für die Gesetzes- und Amtssprache*. Wiesbaden. Verlag für deutsche Sprache 1980.
- DAUM, U.: *Gerichts- und Behördenterminologie*. Berlin. Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer 2005.
- DE BEAUGRAND, R. A., DRESSLER, W. U.: *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen. Niemeyer 1981.
- DE GROOT, G.-R., SCHULZE, R.: *Recht und Übersetzen*. Baden-Baden. Nomos Verlagsgesellschaft 1999.
- ENGBERG, J.: *Konventionen von Fachtextsorten: kontrastive Analysen zu deutschen und dänischen Gerichtsurteilen*. Tübingen. Gunter Narr Verlag 1997.
- GLÄSER, R.: *Fachtextsorten im Englischen*. Tübingen. Gunter Narr Verlag 1990.
- GÖPFERICH, S.: *Textsorten in Naturwissenschaften und Technik*. Tübingen. Gunter Narr Verlag 1995.
- HELBIG, G., BUSCHA, J.: *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin und München. Langenscheidt KG 2001.
- CHLOUPEK, J. a kol.: *Stylistika češtiny*. Praha. SPN 1990.
- HEINEMANN, W., VIEHWEGER, D.: *Textlinguistik. Eine Einführung*. Tübingen. Wiemeyer 1991.
- HOFFMANNOVÁ, J.: *Stylistika a* Praha. Trizonia 1997.
- JAUERNING, O.: *Zivilprozessrecht*. München. C.H. Beck Verlag 2002.
- KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J.: *Občanské právo hmotné*. Praha. ASPI 2002.
- KOŘENSKÝ, J., CVRČEK, F., NOVÁK, F.: *Juristická a lingvistická analýza právních textů*. Praha. Academia 1999.
- KRAUSE, W.-D.: *Textsorten*. Frankfurt am Main. Peter Lang 2000b.
- LEDEREROVÁ, G.: *Koheze a koherence v překladu smluv*. (Diplomová práce). Praha 2000. ÚTRL FF UK.
- NORD, C.: *Textanalysis in Translation*. Amsterdam – Atlanta. GA 1991.

- NUSSBAUMER, M.: *Sprache und Recht*. Heidelberg. Groos 1997.
- PETÖFI, J. S., PODLECH, A., VON SAVIGNY, E.: *Fachsprache – Umgangssprache*. Kronberg. Scriptor Verlag 1975.
- REIß, K., VERMEER, H. J.: *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen. Niemeyer 1984.
- SANDER, G. G.: *Deutsche Rechtssprache. Ein Arbeitsbuch*. Tübingen und Basel. A. Francke Verlag 2004.
- SANDRINI, P.: *Übersetzen von Rechtstexten*. Tübingen. Narr 1999.
- SCHLÜTER-ELLNER, C.: *Juristendeutsch – verständlich gemacht*. Ottobrunn/München. (vydavatelství neuvedeno) 2000.
- SOWINSKI, B.: *Stilistik*. Stuttgart. J. B. Metzler Verlag 1991.
- STOLZE, R.: *Hermeneutisches Übersetzen*. Tübingen. Narr 1992.
- ŠARČEVIĆ, S.: *New Approach to Legal Translation*. The Hague/London/Boston. Kluwer Law International 1997.
- TEMPEL, O., THEIMER, C., THEIMER, A.: *Mustertexte zum Zivilprozess. Band I*. München. Beck 2006.
- TOMÁŠEK, M.: *Lexikální a sémantické problémy překladu právnícké terminologie*. (Diplomová práce). Praha 1985. ÚTRL FF UK.
- TOMÁŠEK, M.: *Překlad v právní praxi*. Praha. Linde 1998.
- VAN DIJK, T. A.: *Macrostructures*. Hillsdale, New Jersey. Lawrence Erlbaum Associates Publishers 1980.
- WINTEROVÁ, A. a kol.: *Civilní právo procesní*. Praha. Linde 1999.

Články

- BHATIA, V. K.: Translating Legal Genres. In: *Text Typology and Translation*. TROSBORG, A. (ed.). Amsterdam/Philadelphia. J. Benjamins 1997. s. 203-213.
- BUSSE, D.: Textsorten des Rechtswesens und der Justiz. In: *Text- und Gesprächslinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. ANTOS, G., BRINKER, K., HEINEMANN, W., SAGER, S. F. (Hrsg.). Berlin. De Gruyter 2000a. s. 658-675.
- BUSSE, D.: Textlinguistik und Rechtswissenschaft. In: *Text- und Gesprächslinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. ANTOS, G., BRINKER, K., HEINEMANN, W., SAGER, S. F. (Hrsg.). Berlin. De Gruyter 2000b. s. 803-819.

- ČECHOVÁ, M.: Charakteristika administrativního stylu. In: *Naše řeč*. 72. 1989. č. 1. s. 1-10.
- DOBROTOVÁ, I.: K právnímu a právníckému diskurzu. In: *Termina 2000*.
- ŽEMLIČKA, M. (ed.). Liberec 2001. s. 261-266.
- GIBBONS, J.: Language and the Law. In: *The Handbook of Applied Linguistics*.
- DAVIES, A., ELDER, C. (eds.). Blackwell Publishing 2006. s. 285-303.
- HLADIŠ, F.: Problematika českého jazyka v právu. In: *Termina 94*. ŽEMLIČKA, M. (ed.). Liberec 1995. s. 104-106.
- HUBÁČEK, J.: K terminologizaci sloves v administrativních textech. In: *Termina 96*.
- ŽEMLIČKA, M. (ed.). Liberec 2001. s. 166-168.
- JELÍNEK, M.: Styl administrativně-právní. In: *Jazyk a jeho užívání: sborník k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. NEBESKÁ, I., MACUROVÁ, A. (eds.). FF UK 1996. s. 240-250.
- JELÍNEK, M.: O potřebě verbonominálních spojení v intelektualizovaných textech vůbec a odborných zvlášť. In: *Termina 2000*. ŽEMLIČKA, M. (ed.). Liberec 2001. s. 204-211.
- KLČOVÁ, R.: Právní překlad na akademické půdě. In: *Eurolingua 2004*. ULICHNÝ, O. (ed.). Liberec 2005. s. 142-146.
- KOŘENSKÝ, J.: Tvorba právních předpisů a komunikativní problémy jejich uplatňování. In: *Slovo a slovesnost*. 1995. č. 56. s. 267-275.
- KOŘENSKÝ, J.: Jazyk právní komunikace. In: *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. DANEŠ, F. a kol. (ed.). Praha. Academia 1997, s. 84-91.
- KJAER, A. L.: Normbedingte Wortverbindungen in der juristischen Fachsprache (Deutsch als Fremdsprache). In: *Fremdsprachen lehren und Lernen. Themenschwerpunkt: Idiomatik und Phraseologie*. Tübingen. Narr 1992. s. 46-64.
- KJAER, A. L.: Zur kontrastiven Analyse von Nominationsstereotypen der Rechtssprache deutsch – dänisch. In: *Europhras 92. Tendenzen der Phraseologieforschung*. SANDIG, B. (Hrsg.). Bochum. Brockmeyer 1994. s. 317-348.
- KRAUSE, W.-D.: Text, Textsorte, Textvergleich. In: *Textsorten. Reflexionen und Analysen*. ADAMZIK, K. (ed.). Tübingen. Stauffenburg Verlag 2000a. s. 45-76.
- NORD, Ch.: Loyalität statt Treue. Vorschläge zu einer funktionalen Übersetzungstypologie. In: *Lebende Sprachen*. 1989. č. 3. s. 100-105.

- POSNER, R.: Dialogsorten – Die Verwendung von Mikrostrukturen zur Textklassifizierung. In: *Textsorten - Differenzierungskriterien aus linguistischer Sicht*. In: GÜLICH, E., RAIBLE, W. (eds.). Frankfurt a. M. Athenäum 1972. s.183-197.
- SVOBODOVÁ, I.: O češtině v právnických dokumentech. In: *ToP*. 1998a. č. 41. s. 17.
- SVOBODOVÁ, I.: O češtině v právnických dokumentech II. In: *ToP*. 1998b. č. 42. s. 33.
- STOLZE, R.: Expertenwissen des juristischen Fachübersetzers. In: *Übersetzen von Rechtstexten*. SANDRINI, P. (ed.). Tübingen. Narr 1999. s. 45-62.
- ŠARČEVIĆ, S.: Translation and the Law: An Interdisciplinary Approach. In: *Translation Studies. An Interdiscipline*. SNELL-HORNBY, M. (ed.). J. Benjamins 1992. s. 301-307.
- ŠTÍCHA, F.: O jazyce soudních rozhodnutí. In: *Naše řeč*. 1985. č. 68. s. 65-77.
- TEŠITELOVÁ, M.: O češtině současné administrativy. In: *Naše řeč*. 1987. č. 70. s. 21-29.
- TOMÁŠEK, M.: K vybraným problémům překladu právního jazyka. In: *Acta Universitatis Carolinae – Philologica 4. Translatologica Pragensia IV*. Praha. UK 1990. s. 113-119.
- TOMÁŠEK, M.: Právo – interpretace a překlad. In: *Acta Universitatis Carolinae – Philologica 4-5. Translatologica Pragensia V*. Praha. UK 1991. s. 147-154.
- UHLÍŘOVÁ, L.: O právníké češtině: od dopisové agendy jazykové poradny k nové lingvistické disciplíně? In: *Termina 94*. ŽEMLIČKA, M. (ed.). Liberec - Praha 1995. s. 107-115.
- WÜEST, J.: Teiltextsorten und Sprechakthierarchie in Gerichtsurteilen. In: *Texte – Diskurse – Interaktionsrollen. Analysen zur Kommunikation im öffentlichen Raum*. ADAMZIK, K. (ed.). Tübingen, Stauffenburg Verlag 2002. s. 171-190.
- WIESMANN, E.: Berücksichtigung von Textsortenkonventionen bei der Übersetzung von Rechtstexten am Beispiel der Übersetzung italienischer *Atti di citazione* ins Deutsche. In: *Übersetzen von Rechtstexten*. SANDRINI, P. (ed.). Tübingen. Narr 1999. s. 155-182.

Slovníky

- BÜRGER, J. a kol.: *Německo-český slovník hospodářský*. Plzeň. Fraus 1997.
- GRABMÜLLER, M., RÁDL, R., SOVA, P.: *Ekonomický slovník německo-český*. Praha. C. H. Beck 1998.

HENDRYCH, D.: *Právníký slovník*. Praha. C.H. Beck 2001.

HORÁLKOVÁ, M.: *Německo-český právníký slovník*. Praha. Leda 2003.

LAPKA, V.: *Česko-německý / Německo-český slovník ekonomických pojmů*. Ostrava. Montanex 1997.

Německo-český slovník: <http://slovník.seznam.cz/>.

Anglicko-německý slovník: <http://www.dict.cc/>.

Internetové zdroje

- zákonné normy

Občanský soudní řád ČR: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/0991963Sb.html>. 11.11. 2007.

Občanský soudní řád SRN (Zivilprozessordnung):
<http://dejure.org/gesetze/ZPO/313.html>. 11.11. 2007.

Občanský zákoník:
<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcenzak/cast2.aspx>. 7.11. 2007.

Zákon o důchodovém pojištění:
<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/duchodpoj/>. 8.11. 2007.

Zákon o penzijním připojištění: <http://www.pfcs.cz/page.aspx?p=zakon&i=4>. 11.11. 2007.

Zákon o pojistné smlouvě:
http://business.center.cz/business/pravo/zakony/pojistna_smlouva/cast1h1.aspx#par3. 7.11. 2007.

Zákon o rodině: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/0941963Sb.html>. 11.11. 2007.

Zákon o vyrovnání důchodových nároků: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/va_g/gesamt.pdf. 10.11. 2007.

- ostatní

Čekací doba v nemocenském pojištění:
http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=154&typ=r&levelid=SZ_011.HTM. 7.11. 2007.

Důchodové pojištění: <http://de.wikipedia.org/wiki/Rentenversicherung>. 8.11. 2007.

Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci:
http://ec.europa.eu/civiljustice/sitemap/sitemap_cs.htm. 10.11. 2007.

Lexikon důchodového pojištění: <http://www.rententips.de/rententips/index.php>. 30.10. 2007.

Lexikon důchodového pojištění: [http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/nn_4756/DRV/de/Navigation/_home_node.html_nnn=true](http://www.deutsche-
rentenversicherung.de/nn_4756/DRV/de/Navigation/_home_node.html_nnn=true).
30.10. 2007.

Lexikon životního pojištění: [http://www.aspect-
online.de/prodinfo/abc_lv/privaterentenversicherung.htm](http://www.aspect-
online.de/prodinfo/abc_lv/privaterentenversicherung.htm). 30.10. 2007.

Náklady řízení: <http://www.rechtsanwaltstipps.de/rechtsanwalt/kosten.htm>. 8.11. 2007.

Podmínky rozvodu: <http://www.affr.de/beratung.htm>. 8.11. 2007.

Průvodce soudním řízením:
<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3672&d=90676>. 11.11. 2007.

Reálné rozdělení: http://de.wikipedia.org/wiki/Realteilung_%28Familienrecht%29.
8.11. 2007.

Současná hodnota: http://fse1.ujep.cz/materialy/KFU_uhman_ZAFI03.pdf. 8.11. 2007

Barwert: <http://de.wikipedia.org/wiki/Barwert>. 8.11. 2007.

Spisové značky a jejich význam: www.rechtsgelehrter.de. 7.10. 2005.

Porozvodové vyrovnání:
[http://www.jusline.de/index.php?cpid=f92f99b766343e040d46fcd6b03d3ee8&lawid=
37&paid=187](http://www.jusline.de/index.php?cpid=f92f99b766343e040d46fcd6b03d3ee8&lawid=
37&paid=187). 13.11. 2007.

Základy občanského soudního řízení, [http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zaklady-
obcanskeho-soudniho-rizeni/zaklady-obcanskeho-soudniho-rizeni/1000847/7083/](http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zaklady-
obcanskeho-soudniho-rizeni/zaklady-obcanskeho-soudniho-rizeni/1000847/7083/).
30.10. 2007.

Zaopatřovací příspěvek:
http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=154&typ=r&levelid=sz_614.htm.
13.11. 2007.

Ostatní zdroje

Brožura pojistných podmínek. Pojišťovna České spořitelny. 01/2006.

Penzijní plán České spořitelny:
http://www.pfcs.cz/odokumenty/docs/penz_plan_statut.pdf. 11.11. 2007.

Penzijní plán a Statut. Penzijní fond Komerční banky, a. s. 2004.

Pojistné podmínky pro životní pojištění Vital Grant. KB Pojišťovna. 2005.

Smlouva mezi Českou republikou a Rakouskou republikou o sociálním zabezpečení.
In: *Sbírka mezinárodních smluv*. 2001. č. 21. s. 796.

Příloha

Příloha obsahuje německo-český glosář slovních spojení. Tento glosář vznikl na základě údajů obsažených v korpusu diplomové práce a na základě znalostí získaných v průběhu jejího zpracování.

Součástí přílohy jsou dále formuláře německého rozsudku (Urteil), nařízení (Verfügung) a usnesení (Beschluss), které slouží ke zhotovení výsledných textů. Zajišťují jejich jednotnou podobu a urychlují proces jejich tvorby.

Příloha obsahuje rovněž korpus německých, českých a překladových rozsudků. Nejprve jsou uvedeny německé rozsudky s překlady do češtiny (tj. za každým německým rozsudkem následuje jeho překlad) a poté rozsudky české.

Glosář slovních spojení

- právní terminologie

mit dem Abweisungsantrag scheitern	neuspět s návrhem na zamítnutí
Anrechte erwerben / berücksichtigen	nabýt, získat / zohlednit nároky
auf das Protokoll / Verhandlungsprotokoll / auf den Akteninhalt / auf das weitere schriftsätzliche Parteivorbringen/ auf die Feststellungen zu gerichtlichem Protokoll verweisen	odkazovat na zápis / na zápis jednání / na obsah spisu / na další písemný přednes stran / na zjištění uvedená do soudního protokolu
auf die Darstellung / auf Tatbestand und Entscheidungsgründe verzichten	vzdát se líčení / uvedení skutkového stavu a odůvodnění rozhodnutí
auf die Sitzungsniederschrift Bezug nehmen	odkazovat na zápis jednání
das Verfahren über den Versorgungsausgleich / das Verfahren zum Versorgungsausgleich aussetzen	odložit řízení o porozvodové vyrovnání
dem Scheidungsantrag stattgeben	vyhovět návrhu na rozvod
dem Sorgerechtsantrag / der Scheidung zustimmen	souhlasit s rozvodem / s návrhem na rodičovskou péči
den Ausschluss des Versorgungsausgleiches rechtfertigen	opravňovat vyloučení porozvodového vyrovnání
deutsches Recht anwenden	použít německé právo
Ehe in das Heiratsregister eintragen	zapsat manželství do knihy sňatků
Ehe scheiden / schließen	uzavřít / rozvést manželství
Eheleute persönlich anhören / Parteien anhören	osobně vyslechnout manžely / vyslechnout účastníky řízení
eheliche Gemeinschaft wiederherstellen	obnovit společné soužití
eheliche Lebensgemeinschaft aufheben / wiederaufnehmen, wiederherstellen	zrušit / obnovit společné soužití
Eheschließung / Staatsangehörigkeit nachweisen	prokázat uzavření manželství / státní příslušnost
Ehezeit verkürzen	zkrátit dobu trvání manželství
Ehezeitanteil ausgleichen / umrechnen	vyrovnat / přepočítat podíl vyplývající z doby trvání manželství
Einwände erheben	vznést námitky
elterliche Sorge auf jmdn. als Mutter / Vater übertragen	svěřit matce / otci dítě do péče
Endurteil erlassen	vynést konečný rozsudek
Folgesache elterliche Sorge abtrennen	vyloučit následnou věc rodičovské péče k samostatnému řízení
gewöhnlichen Aufenthalt haben	mít obvyklý pobyt
jmdm. die elterliche Sorge übertragen	svěřit komu dítě do péče
Kosten des Verfahrens gegeneinander aufheben	Soudní poplatky a výlohy hradí účastníci rovným dílem a nesou své náklady řízení.

Kosten tragen	hradit náklady řízení
gerichtliche Kosten tragen	hradit soudní poplatky a výlohy
außergerichtliche Kosten tragen	hradit své náklady řízení
Kosten der Scheidungssache tragen	hradit náklady na rozvodové řízení
Parteien vernehmen	provést výslech účastníků řízení
Scheidung beantragen / begehren	žádat o rozvod / domáhat se rozvodu
Scheidungsantrag stellen / zustellen	podat / doručit návrh na rozvod
Staatsangehörigkeit haben / besitzen	mít státní příslušnost, být státním příslušníkem
über den Versorgungsausgleich entscheiden	rozhodnout o porozvodovém vyrovnání / o vyrovnání zaopatření
Vaterschaft anerkennen	uznat otcovství
Versorgung beeinträchtigen	ovlivnit zaopatření
Versorgungen erwerben / ausgleichen	získat, nabýt / vyrovnat zaopatření
Versorgungsanwartschaften erwerben	získat nárok na zaopatření
Versorgungsausgleich aufnehmen / ausschließen / aussetzen / brauchen / durchführen / wiederaufnehmen / unbillig erscheinen lassen	zahájit / vyloučit / odložit / potřebovat / provést / znovu zahájit porozvodové vyrovnání p. v. - být nespravedlivý
Versorgungsleistungen erbringen	poskytovat zaopatření
Zustimmung des Ehemannes beurkunden	osvědčit souhlas manžela

- terminologie důchodového pojištění

Anwartschaften erlangen, erwerben	získat, nabýt právní nároky na
Barwert umrechnen	přepočítat současnou hodnotu
Barwert mit dem Umrechnungsfaktor multiplizieren	vynásobit současnou hodnotu přepočítacím koeficientem
dynamische Rente berechnen	vypočítat dynamický důchod
Eintritt eines Rentenfalles mitteilen	sdělit vznik nároku na důchod
Entgeltpunkte mit dem aktuellen Rentenwert multiplizieren	vynásobit příjmový koeficient aktuální hodnotou důchodu
Jahresrente berechnen	vypočítat výši ročního důchodu
Leibrentenversicherung beziehen	pobírat důchod / dávky důchodového pojištění
Realteilung vorsehen / zulassen	stanovit / připouštět reálné rozdělení
Rente begründen	odůvodnit důchod
Rentenanwartschaften berücksichtigen / erwerben	zohlednit / získat důchodové nároky
Rentenanwartschaften auf das Konto / auf das Rentenkonto übertragen	převést důchodové nároky na účet / na důchodový účet
Umrechnung in Entgeltpunkte anordnen	nařídít přepočítání na příjmový koeficient